

Sexuální orientace jako důvod společenské diskriminace

Lenka Stáhalová

Bakalářská práce
2013



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka STÁHALOVÁ**
Osobní číslo: **H108276**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sexuální orientace jako důvod společenské diskriminace**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na hledání odpovědi na otázku, zda dochází ke společenské diskriminaci z důvodu sexuální orientace,
- na důvody xenofobního chování majoritní společnosti k sexuálním menšinám,
- na možné způsoby řešení této situace ve společnosti.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z. Rovnost a diskriminace. Praha: C.H.Beck, 2007.

Janošová, P. Homosexualita v názorech současné společnosti. Praha: Karolinum, 2000.

Procházka, I., Janík, D., Hromada, J. Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003.

Weiss, P., Zvěřina, J. Sexuální chování v ČR. Praha: Portál, 2001.

Weiss, P. (Eds.). Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008.

Antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

Zákon o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Listina základních práv Evropské Unie (2010/C 83/02).

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012


Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012


prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu




doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....LENKA STAHALOVÁ.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 15. 4. 2013

.....Lenka Stahalová.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce si klade za cíl prozkoumat problematiku společenské diskriminace v souvislosti se sexuální orientací. V teoretické části je pojednáno o vnímání odlišné sexuální orientace od historie po současnost a jsou definovány důležité pojmy související s jednotlivými sexuálními minoritami. Další část práce je pak zaměřena na problematiku diskriminace z pohledu sociálního a právního hlediska a navazuje přehled této problematiky jak v zahraničí, tak i v České republice. V poslední, třetí kapitole teoretické části jsou pak uvedeny možnosti postupu proti diskriminaci a stručný výčet organizací, které se zabývají ochranou diskriminovaných osob z důvodu jejich odlišné sexuální orientace. Součástí práce je také praktická část, která prostřednictvím dotazníkového výzkumu doplněného o dva rozhovory, zjišťovala postoj majoritní heterosexuální společnosti k sexuálním menšinám a také to, zda se právě tyto minority cítí být většinovou společností diskriminovány.

Klíčová slova: Homosexualita, bisexualita, transsexualismus, diskriminace, homofobie, xenofobní chování, sexuální orientace, společnost, antidiskriminační zákon.

ABSTRACT

The goal of this bachelor work is to explore the problems of social discrimination connected with sexual orientation. The theoretical part discusses the perception of different sexual orientation from history up to now and there are defined important terms concerning specific sexual minorities. The next part concentrates on the problem of discrimination from the social and legal point of view and there follows an overview of this issue abroad as well as in the Czech Republic. In the last, third chapter of the theoretical part can be found some possibilities of actions against discrimination and a brief listing of organizations dealing with the protection of discriminated persons due to their different sexual orientation. Finally there is a practical part which is by means of questionnaire research complemented by two interviews trying to find out the approach of majority heterosexual society to sexual minorities and also whether these minorities feel discriminated against by the majority.

Keywords: Homosexuality, bisexuality, transsexuality, discrimination, homophobia, xenophobic behaviour, sexual orientation, society, antidiscrimination act.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 15. 4. 2013

Lenka Stáhalová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za pomoc při zpracování mé bakalářské práce a za čas, který mi věnovala.

Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce i v průběhu celého studia.

Velký dík patří také všem respondentům, kteří se ochotně a rádi zúčastnili mého výzkumu.

Lenka Stáhalová

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VNÍMÁNÍ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE OD HISTORIE PO SOUČASNOST	12
1.1 STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ	14
1.2 PŘEHLED PROBLEMATIKY V LITERATUŘE	18
1.3 VNÍMÁNÍ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE V SOUČASNOSTI.....	21
2 DISKRIMINACE NA ZÁKLADĚ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE.....	24
2.1 DISKRIMINACE Z POHLEDU SOCIÁLNÍHO HLEDISKA	25
2.2 DISKRIMINACE Z PRÁVNÍHO HLEDISKA.....	28
2.3 DISKRIMINACE MENŠIN NA ZÁKLADĚ SEXUÁLNÍ ORIENTACE VE SVĚTĚ	32
2.4 DISKRIMINACE MENŠIN NA ZÁKLADĚ SEXUÁLNÍ ORIENTACE V ČR.....	37
3 MOŽNOSTI POSTUPU PROTI DISKRIMINACI V SOUVISLOSTI S ODLIŠNOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ.....	46
3.1 PRÁVNÍ POMOC.....	46
3.2 ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON	50
3.3 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE OCHRANOU DISKRIMINOVANÝCH Z DŮVODU ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE	53
II PRAKTICKÁ ČÁST	59
4 CÍL VÝZKUMU	60
4.1 FORMULACE HYPOTÉZ.....	60
4.2 METODY VÝZKUMU.....	61
4.3 CHARAKTERISTIKA VZORKU RESPONDENTŮ	62
4.3.1 Respondenti dotazníkového výzkumu - majoritní heterosexuální společnost.....	62
4.3.2 Respondenti dotazníkového výzkumu – LGBT menšiny	65
4.3.3 Respondenti strukturovaného rozhovoru – 2 gay muži.....	68
5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ A STRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ	69
5.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ – MAJORITNÍ HETEROSEXUÁLNÍ SPOLEČNOST A LGBT MINORITY	69
5.1.1 Výsledky dotazníkového šetření - majoritní heterosexuální společnost	69
5.1.2 Výsledky dotazníkového šetření – LGBT minority	77
5.2 VÝSLEDKY DVOU STRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ – 2 GAY MUŽI	82
5.2.1 Výsledky strukturovaného rozhovoru č. 1 (pan K., 45 let).....	83
5.2.2 Výsledky strukturovaného rozhovoru č. 2 (pan P., 33 let).....	84
6 SHRnutí VÝZKUMU A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	85
ZÁVĚR	92
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
SEZNAM GRAFŮ	100
SEZNAM TABULEK	102

ÚVOD

„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech...“

(Listina základních práv a svobod)

Je vůbec důležité se v dnešní moderní době zabývat tématem sexuální orientace jako jedním z důvodů společenské diskriminace? Je potřebné naslouchat hlasu lidí, kteří se řadí, nebo lépe jsou přiřazováni mezi tzv. sexuální menšinu? A co je vlastně považováno za onu menšinu? Kdo je jejím příslušníkem a kdo nám dal vůbec právo hodnotit a přiřazovat lidstvo do jakýchsi majorit a minorit? Vždyť každý jedinec je přece originál, jakási osobnost nejen z masa a kostí, ale také bytost s jedinečným duševním životem a jedinečnými biologickými dispozicemi. Vyčtena je spousta otázek, ale známe na ně odpovědi? Dokážeme zodpovědně říci, že xenofobní chování z našich životů již vymizelo? Jsme natolik uvědomělí občané, kteří se dokážou jeden druhému podívat do očí a vidět v nich rovnoprávnou a rovnocennou bytost? Na tyto a mnohé další otázky bych se ráda ve své bakalářské práci zaměřila stejně tak jako i na mnohé souvislosti, které jsou s nimi spjaty. Ráda bych se také pustila do hledání odpovědi na otázku, zda vůbec dochází ke společenské diskriminaci z důvodu sexuální orientace a pokud ano, jaká jsou východiska z této situace, jsou-li vůbec nějaká.

Jde totiž o téma, které je v současné moderní společnosti sice méně tabuizované než v minulosti, ale z pohledu řešení tohoto problému a přístupu společnosti k jeho řešení, jde o téma, které není tolik diskutované jako jiné diskriminační problémy, např. postoj majoritní společnosti k národnostním nebo etnickým menšinám. V současné době se jedná o téma společensky aktuální a v posledních letech, zejména pak za přispění různých společenských uskupení a jedinců z řad odborníků zabývajících se touto problematikou, se mu dostává zvýšené pozornosti, kdy se problematika diskriminace jedinců s odlišnou sexuální orientací stává i předmětem nejen odborných diskuzí. A snad právě díky těmto organizacím, ale i individuálním bojovníkům za stejná práva, za uznání a za rovné zacházení s osobami s odlišnou sexuální orientací, ponese toto úsilí své ovoce.

Sexualita jako taková provází lidstvo odnepaměti a v každé historické době bylo pohlíženo na její formy různým způsobem. To co se zdálo v jedné době naprosto normální

ba dokonce žádoucí, bylo náhle o pár století později důvodem pro upálení na hranici. Vzpomeňme například na období starého Řecka a na homosexuální styky mezi ženatými muži a mladými chlapci, kteří byli vydržováni a bohatě odměňováni. Žena v té době totiž měla jen pramalé až nedůstojné postavení s jediným úkolem – rodit děti. Oproti tomu homosexualita v období středověku byla něčím naprosto nepřijatelným, byla považována za zvrhlost a hříšníci tvrdě postihováni a trestáni.

Ovšem odpradáвна existovaly i další formy sexuálního zaměření, nejedná se tedy jen o homosexualitu, ale také například o bisexualitu či transsexualismus. A každý jedinec s tím či oním zaměřením má svůj příběh, svoje trápení a také strastiplnou a nelehkou cestu životem, kdy se musí potýkat nejen s přijetím sebe sama, ale také s názory a postoji okolí, rodiny, přátel či kolegů.

A proč jsem si vybrala téma: „Sexuální orientace jako důvod společenské diskriminace“ pro svou bakalářskou práci? Ač mám ve svém okolí pár přátel, kteří jsou homosexuálně orientováni, nebylo to hlavním důvodem zvolení tohoto tématu. K výběru mě vedla na jedné straně zvědavost, která mě popouzí dozvědět se o této problematice něco nového, snaha proniknout pod pokličku našich skutečných názorů a mínění na osoby s odlišnou sexuální orientací a na straně druhé také pokus o zjištění, zda je česká společnost opravdu tak tolerantní k sexuálním menšinám, jak často a ráda proklamuje. Zajímá mě také názor „opačné strany barikády“, tzn. právě těch, kterých se toto téma dotýká nejvíce – osob s odlišnou sexuální orientací. To co prožívají, jak přijímají svůj nelehký úděl a zda se cítí být v různých oblastech svého života nějakým způsobem diskriminováni a jak se snaží proti případné diskriminaci bojovat. A v tomto bodě vidím také spojitost s oborem sociální pedagogika. Je přece důležité zajímat se o problémy druhých, snažit se jim pomoci, ukázat světlejší zítřky a také zasloužit se o zviditelnění tohoto tématu či přispět k osvětě a k vymýcení všech tabu, která téma odlišné sexuální orientace provází.

Cílem mé práce není detailní rozbor a popis různých forem odlišné sexuální orientace jako je například homosexualita, bisexualita či transsexualismus, ale spíše snaha o objasnění situace, jak majoritní společnost vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací, hledání odpovědi na otázku zda dochází k diskriminačnímu chování ze strany majoritní společnosti k těmto osobám a na možné způsoby řešení této situace ve společnosti. Hlavním smyslem je také poukázat na důvody xenofobního chování většinové společnosti k sexuálním menšinám. Proto jsem se také z důvodu hlubšího proniknutí do této problematiky rozhodla

mírně odchýlit od osnovy uvedené v projektu bakalářské práce a doplnit ji o praktickou část, jež původně nebyla plánována z důvodu obavy o možnou neobjektivnost získaných dat, jež by mohla vzniknout z ostychu či neochoty respondentů vyjadřovat se k tak citlivému tématu.

V první, teoretické části, nastíním vnímání odlišné sexuální orientace od historie po současnost, kde se zaměřím na stručný historický vývoj a přehled problematiky v literatuře. Dále se budu věnovat problematice diskriminace na základě odlišné sexuální orientace z různých hledisek, a to zejména z hlediska sociálního a právního. Nemalou pozornost zaměřím také na situaci v této oblasti jak v ČR, tak i ve světě. Potřebné je také upozornit na možnosti postupu proti diskriminaci v souvislosti s odlišnou sexuální orientací a na právní pomoc, nevyjímaje také antidiskriminační zákon či různé organizace zabývající se ochranou diskriminovaných osob.

Druhá, praktická část, bude zaměřena na výzkum provedený za pomoci kvantitativní metody dvou dotazníků v kombinaci s kvalitativní metodou v podobě dvou strukturovaných rozhovorů, jejichž výstupem pak bude srovnání postojů majoritní heterosexuální společnosti s postoji a názory osob s odlišnou sexuální orientací. Toto porovnání by pak mělo přinést odpověď na otázku, zda opravdu dochází či nedochází ve společnosti k diskriminaci osob s odlišnou sexuální orientací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VNÍMÁNÍ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE OD HISTORIE PO SOUČASNOST

Homosexuálně orientované osoby, bisexuálové, respektive lidé, kteří se bisexuálně chovají a transsexuální lidé žili ve společnosti co svět světem stojí, zkrátka od nepaměti. Ovšem každé z historických období přinášelo jiný pohled na odlišně sexuálně orientované osoby.

Jedny z prvních zmínek o homosexualitě jako takové můžeme naléznout již v období starověkého Egypta a Mezopotámie, kdy můžeme hovořit o jakési toleranci či dokonce, v případě Mezopotámie, oblíbenosti homosexuálních styků.

Dalším historickým obdobím a asi i obdobím nejtolerantnějším, bylo staré Řecko, kdy homosexualita kvetla a byla značně podporována i státem a nezřídka se stávalo, že ženatý muž měl vedle sebe mladého milence, pro něhož bylo spíše ctí než ostudou, že je ve společnosti staršího, zkušeného a mnohdy i vysoce společensky postaveného muže. Postavení ženy bylo totiž v té době pramalé a s jedním jediným úkolem – rodit děti, nejlépe mužského pohlaví.¹

Pojďme se ale přesunout do jiné historické etapy našich dějin, a to do středověku. Tam již pohled na homosexualitu nebyl zdaleka tak liberální, můžeme hovořit dokonce až o tvrdém postihování, nelítostných trestech a upalování na hranici, byť za sebemenší projev či náznak homosexuálního chování. Pro pravého křesťana bylo přece samozřejmostí, že uzavře manželský svazek a v něm bude vychovávat děti. Každý jiný projev odlišnosti, hlavně v oblasti sexuality byl proto nanejvýš nepřijatelný.²

A jaká byla naše novodobá společnost a její pohled na homosexualitu? V tomto období můžeme hovořit o jakýchsi etapách. Na přelomu 19. a 20. století přestává být homosexualita skrývanou záležitostí, a i přestože je i nadále stíhána, začínají se k ní veřejně hlásit i mnohé osobnosti z řad básníků, umělců, politiků a dalších veřejně činných osob.³

S postupným rozvojem medicíny a dalších věd pak přichází jiný pohled na homosexualitu. Začíná se více pátrat po příčinách této odlišnosti a objevuje se snaha definovat

¹ BRZEK, A., PONĎĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?.* 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 105-106. ISBN 80-85526-03-4.

² JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 43-44. ISBN 80-7184-954-5.

³ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 45-46. ISBN 80-7184-954-5.

homosexualitu jako poruchu, nemoc či dokonce vrozenou dispozici. V období po druhé světové válce pak začíná v Evropě a poté i v Americe postupný proces a snaha vyčlenit homosexualitu z kriminálních deliktů, avšak i přesto je na ni i nadále pohlíženo s velkou nelibostí a veřejné projevy náklonnosti mezi příslušníky stejného pohlaví sklízí pohoršení.⁴

Toto období přetrvává až do 90. let 20. století, kdy nastává velký průlom a začíná vznikat mnoho organizací a hnutí na podporu osob s odlišnou sexuální orientací. Intimita projevů lásky mezi příslušníky stejného pohlaví se z prostorů uzavřených komunit či domovů stále častěji začíná objevovat na veřejnosti, která se byť po malých krůčcích, ale přece jen, začíná smířovat s faktem, že sexuální orientace není výlučně jen heterosexuální. Ne všechny oblasti našeho současného světa jsou však tak benevolentní. Ve hře je nejen politický režim, ale také místní zvyklosti, kultura, náboženství či tradice. Například stále ještě existují země světa, kde je homosexualita trestná a mnohde se za ni uplatňuje dokonce i trest smrti. Patří mezi ně třeba Írán, Jemen či Súdán.

Nemalou pozornost je však třeba věnovat také dalším dvěma sexuálním odlišnostem, a to bisexualitě a transsexualismu. I ty tvoří svoji samostatnou kapitolu v dějinách sexuality a ve vnímání a postojích veřejnosti k nim.

V případě bisexuality jde o všem o téma velmi kontroverzní, které rozděluje odbornou veřejnost na dva tábory. Jedni tvrdí, že neexistuje a že bylo vhodnější nahradit ji spíše termínem bisexuální chování, druzí se domnívají, že bisexuální jedinci existují, i když je jich velmi málo. Tak či onak označuje pojem bisexualita nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi homosexualitou a heterosexuální a bisexuální motivy můžeme nalézt již v indické mytologii.⁵

Transsexuálové, nebo také translidé či transgender lidé, jak je tato skupina osob někdy označována, jsou pak další minoritou, která je ohrožena a může se stávat terčem diskriminace. V nedávné historii můžeme vysledovat stopy a zmínky o různých hnutích, která se začala formovat, zejména pak v 90. letech 20. století, a jež se zasloužila o zviditelnění této specifické skupiny osob.

⁴ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?*. 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 108-109. ISBN 80-85526-03-4.

⁵ WEISS, P. Existuje bisexuální orientace?. In: *Moje psychologie*. 2006, roč. 1, č. 1, s. 32-33. ISSN 1802-2073.

Všechny výše uvedené minoritní skupiny si jistě zaslouží, abychom se na jejich problematiku podívali jinak než přes „zamlžené zrcadlo“, tedy jasně, přímo a empaticky.

1.1 Stručný historický vývoj

Homosexualita

Obava z neznámého a snaha vytěsnit vše, co vybočuje z jakési pomyslné řady, se táhne napříč stoletími již odpradávná. Ne jinak tomu bylo i u homosexuality. Na začátku je ovšem třeba alespoň stručné vysvětlení tohoto pojmu jako takového.

Odborná literatura hovoří o homosexualitě jako o geneticky podmíněném stavu, kdy se jedná o sexuální orientaci na osoby stejného pohlaví. Tohoto pojmu poprvé užil v roce 1869 Karl Maria Kertbeny, rakousko-uherský spisovatel a žurnalista.⁶

Ovšem homosexuální chování se vyskytuje ve společnosti již od nepaměti. Podle jednoho z autorů, německého novináře a spisovatele, který psal pod jménem Morus, nejsou o homosexualitě v nejstarších dobách žádné doklady. Ve své knize Světové dějiny sexuality dále uvádí, že první zmínky můžeme vystopovat asi až od 6. století před Kristem.⁷

Ovšem předpoklad je, že sexuální náklonnost ke stejnému pohlaví existovala vždy. Napříč dějinami můžeme vzpomenout například Babylonskou říši, kde byly homosexuální styky odsuzovány a Chamurapiho zákoníkem za ně stanoven trest kastrace. V době starověkého Egypta a Mezopotámie nebyla láska mezi stejným pohlavím hodnocena jako něco špatného. V období starého Řecka to byla dokonce rovnocenná alternativa heterosexuálních styků.⁸

V protikladu k tomuto je ale zcela určitě období středověku a renesance, kdy byly homosexuální styky považovány za zvrácené a v Evropě společensky odsuzované. Za takového počínání pak hrozily velmi tvrdé tresty. Nicméně ani ty nebránily zejména

⁶ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?.* 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 19. ISBN 80-85526-03-4.

⁷ FANEL, J. *Gay historie.* Praha: Dauphin, 2000, s. 15. Archaický gay. ISBN 80-7272-010-4.

⁸ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?.* 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 105-106. ISBN 80-85526-03-4.

aristokracii, aby je provozovala. Vzpomeňme například na významné umělce jako byl Michelangelo Buonarroti či Caravaggio.⁹

Průlom nastává až koncem 19. století a hlavně v první půlce století dvacátého, kdy začíná slábnout vliv křesťanství a dochází k rozvoji přírodních věd a medicíny a formuje se nová vědní disciplína – sexuologie. Avšak i poté je na homosexualitu pohlíženo jako na společensky nepřijatelný jev a objevují se různé teorie, které mají snahu vysvětlit její příčinu. Bývá označována jako porucha zdraví či nemoc. Poté se objevují i další teorie, které ukazují její na genetický původ.

Teprve až v nedávné historii, obzvláště pak od 90. let 20. století můžeme hovořit, zejména v zemích Evropy a USA, o změně postojů společnosti a rozvoji různých hnutí a organizací, které se věnují podpoře osob s odlišnou sexuální orientací a zasazují se o osvětu této problematiky. Důležitým se stává také rok 1992, kdy Světová zdravotnická organizace vyjímá homosexualitu ze svého seznamu poruch. Ovšem v kontextu celosvětového měřítka stále ještě existují země, kde je homosexuální jednání trestné. Uveďme třeba země jako jsou Egypt, Spojené Arabské Emiráty, Kuvajt či Írán.

Bisexualita

Zajímavé je také pátrat po stopách bisexuality či o její propojenosti s homosexualitou. Podle některých odborníků existovala v dávných dobách jistá forma charity či péče o druhé, mladší či bezbranné, která byla realizována mužskými pomocníky. A podle nich lze v tomto počínání spatřovat první známky homosexuálních projevů. V protikladu těchto názorů stojí ovšem stanoviska jiných odborníků, kteří tvrdili, že je tato teorie zcela zcestná, protože v žádném společenství se o děti nestarali opatrovníci z řad mužů. A v souvislosti s tím dále podotýkali, že jakási forma starostlivosti přicházela až před vstupem mladíků do dospělosti, kdy se o jejich výcvik a přípravu starali muži. Zejména pak u pasteveckých národů navazovali dospívající mládenci homosexuální styky v případě dlouhého odloučení od ostatních členů společnosti. Po aktu iniciace a sňatku se pak jejich sexuální orientace

⁹ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 44. ISBN 80-7184-954-5.

stávala bisexuální. Stopy bisexuálních motivů můžeme spatřovat také v Asii, v indické mytologii.¹⁰

V novodobých dějinách je pak Sigmundem Freudem bisexualita označována za oboupohlavnost, jež je založená na psychickém stavu člověka a na základě teorií od dalších autorů pak uvádí, že jistá míra hermafroditismu se týká každého jedince. V první polovině 20. století pak pojmu bisexualita užívali také významní sexuologové té doby, jako byl například Krafft-Ebing či Ellis. Pohled na ni byl ale spíše jako na ojedinělý jev, týkající se hlavně mužské části populace, která bisexuální vztahy vyhledávala z důvodu své vnitřní potřeby být s oběma pohlavími současně či jen v průběhu krátké doby. Šedesátá léta, ač v mnoha ohledech velmi liberální, otevřela sice prostor k diskusi nad touto problematikou, avšak pro bisexuální příslušníky nepřinášela žádnou pozitivní změnu a později byla dokonce kritizována, především aktivisty z řad homosexuálů, kteří tvrdili, že je důsledkem selhání při vytváření gay či lesbické identity. I odborná veřejnost, mezi jinými i česká sexuologická škola, zastávala v podstatě stejné postoje jako sexuologové z let minulých a bisexualitu nepovažovala za samostatnou sexuální identitu. V 80. letech 20. století pak problematika bisexuality nabývá na významu a začíná se na ni pohlížet jako na svébytnou sexuální orientaci.¹¹

Dnešní pohled na bisexualitu, tedy na nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi heterosexuální a homosexualitou, se různí. Pro některé odborníky z řad sexuologů je bisexualita spíše jistou formou nevyhraněnosti homosexuálů, kteří se těžko se svojí orientací smiřují, a proto se pokoušejí adaptovat na většinovou sexualitu. Tento postoj zastává například přední český sexuolog Petr Weiss, který tvrdí, že bychom měli hovořit spíše o bisexuálním chování než o bisexualitě jako takové, protože sexuální chování není věcí jen sexuální orientace, ale také i záležitostí citovou. Opačný názor má například sexuoložka Jaroslava Pondělíčková-Mašlová, jež uvádí, že bisexuální jedinci existují, ale že je jich málo. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že i tato minorita se potýká ve svém životě s mnoha problémy, které pramení z postojů veřejnosti k ní, ale také z jakéhosi vlastního vnitřního boje, který je sváděn mezi city, myslí a sexuální identitou.¹²

¹⁰ FANEL, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000, s. 17-18. Archaický gay. ISBN 80-7272-010-4.

¹¹ PECHOVÁ, O. Bisexualita. In: *Bengáles* [online]. ©2006 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/bisexualita.html>

¹² WEISS, P. Existuje bisexuální orientace? In: *Moje psychologie*. 2006, roč. 1, č. 1, s. 32-33. ISSN 1802-2073.

Transsexualita

Další, neméně zajímavou oblastí, která stojí za bližší nahlédnutí, je problematika transsexuality, neboli transsexualismu. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10, která obsahuje tzv. poruchy pohlavní identity, je v kapitole F64 transsexualismus definován jako „přání žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví“.¹³ Zjednodušeně řečeno, transsexuál s anatomickým pohlavím muže se cítí být ženou a naopak žena, ač přes své primární a anatomické pohlavní znaky, se cítí být mužem.

Pokud zapátráme v historii, první zmínky připomínající poruchu pohlavní identity můžeme nalézt již v antice. Již básník Ovidius popsal ve svém díle zvaném *Proměny* příběh věštce Teiresiáse, který spatřil dva pářící se hady. Poté, co do nich udeřil holí, proměnil se z muže v ženu. Svou dřívější podobu nabyl zpátky až po sedmi letech.¹⁴

V období středověku můžeme nalézt známky pravděpodobného transsexuálního chování u postavy Jany z Arku. Tato kontroverzní osobnost, bojovnice, jež se oblékala do mužských šatů, vzbuzovala na jedné straně kouzlo a úžas, pro mnohé však byla svým chováním rozporuplnou bytostí. Nakonec se stala obětí inkvizice a byla upálena na hranici. Jisté informace o transsexualismu lze vystopovat také z deníků evropských kolonizátorů Ameriky, kteří popisují setkání s „lidmi dvojího ducha“, kteří byli ve svých kmenech uctíváni a považováni za výjimečné, jelikož v sobě spojovali jak mužský, tak i ženský prvek.¹⁵

Novodobá historie dvacátého století pak příliš otázku transsexualismu neřešila a tato problematika byla v mnohém tabuizována. Zlom nastává až v 90. letech 20. století, kdy se začínají formovat různá transsexuální hnutí, která se později začleňují k hnutím homosexuálním.

V této souvislosti je třeba ozřejmit i další pojmy, které jsou souhrnně označovány jako tzv. transgender a mimo transsexuálních lidí sem patří také tzv. crossdresseři, čili lidé, kteří se cítí dobře v roli opačného pohlaví, ovšem nijak netoužící po jeho chirurgické změně.

¹³ Transsexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Transsexualita>

¹⁴ PERRY, M. Klec pro majáky. In: *iLiteratura.cz* [online]. ©2011 [cit. 2013-03-25]. ISBN 978-80-87497-09-8. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28895/perry-mike-klec-pro-majaky-in-ln>

¹⁵ BŘEZINA, I. Jinotělci. In: *Translidé* [online]. ©2000 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/jinotelci-1>

Jejich pohnutky jsou spíše psychologického než sexuálního rázu. Dále také transvestité, kteří proto, aby dosáhli sexuálního vzrušení, se oblékají do šatů opačného pohlaví.

Je zřejmé, že tyto minority nepatří v porovnání s homosexuální veřejností do tak početné skupiny, avšak i oni si zaslouží, abychom jim věnovali pozornost a zamýšleli se nad problémy, se kterými se musí během svého života potýkat a mezi něž patří například i diskriminace v zaměstnání.

1.2 Přehled problematiky v literatuře

Již od počátku našich dějin můžeme vysledovat zmínky a stopy o tom, že sexuální chování lidí nebylo vždy jen heterosexuálního zaměření. Ať již jde o malby na stěnách jeskyní, mytologii, knihy, písně, obrazy či rytiny, které nám minulost zanechala. Napříč uměním existuje spousta děl s motivy a vyobrazením lásky, ať již k odlišnému či stejnému pohlaví. Tématika blízkosti, náklonnosti a intimity příslušníků lidského pokolení vždy byla, je a bude inspirací pro vznik mnohých literárních, hudebních či filosofických děl.

V antické literatuře můžeme například najít příběhy o lásce mezi muži. Ty nejnámější z nich shrnul básník Ovidius ve svém díle *Proměny*. Za zmínku stojí také Platónův dialog *Faidros*, v němž je stěžejním motivem láska muže k chlapci jako cesty k Bohu a Pravdě a nejvyššímu lidskému vztahu. O lesbické lásce, tedy o lásce mezi ženami, pak pojednává básnička Sapphó. Také v Homérově *Íliadě* nalezneme prostor pro interpretaci milostného vztahu mezi Achillem a jeho válečným druhem Patroklem, ač o tom Homér jednoznačně nemluví. Známý je také mýtus, který pojednává o básníku a hudebníku Orfeovi. Jedna z jeho částí pak představuje tuto legendu jako svůdce mladých chlapců, které vábil na svůj zpěv a lyru. Za své počínání byl následně ubodán jehlicemi rozhněvaných matek těchto mladíků.¹⁶

Ve středověku je tematika homosexuálních vztahů na ústupu. A pokud již nalezneme nějaké zmínky, vždy jdou ruku v ruce s nálepkami hříchu. Existují sice příběhy o přátelství rytířů, avšak jen stěží můžeme hovořit o nějaké oslavě homosexuálních vztahů. O rozruch se postaral až Giovanni Boccaccio, který ve svém díle *Dekameron* v jednom z příběhů

¹⁶ Homosexualita v umění. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita_v_um%C4%9Bn%C3%AD#cite_note-1

představuje zločince, jenž pěstoval „zvrácenou lásku“¹⁷. Další z autorů, Dante Alighieri, ve svém mistrném díle Božská komedie zřizuje pro vyznavače společensky neakceptovatelného sexuálního chování zvláštní část pekla. Do něj pak umísťuje početnou skupinu přívrženců sodomie, mimo jiné také z řad tehdejší aristokracie, kteří pak musí bez ustání běhat v pekle pod ohnivým deštěm. Za zmínku stojí také fakt, že o mnoho a mnoho století později se stává Božská komedie terčem kritiky, kdy se zdá expertům OSN rasistická, urážející muslimy, ale také homosexuály. Poradní organizace při OSN dokonce doporučila italskému ministerstvu vyškrtnout toto dílo z povinných školních osnov, protože z něj prý číší nenávisť, urážky a diskriminace. U mladých lidí, kteří ještě nemají dostatek vědomostí a nedokážou si získané informace uspořádat v kontextu dějin, tak toto dílo může vzbuzovat mylnou představu a šířit falešná obvinění nebo dokonce přispívat i k jakémusi ztotožnění s jeho antisemitským obsahem¹⁸. O homosexualitě píše také známý Markýz de Sade, francouzský šlechtic a autor knih s pornografickou a filosofickou tematikou. Ve svých dílech ji popisuje jako neřest v kontextu celkové mravní zkaženosti.

Ani orient není oproštěn od příběhů erotického rázu. Všem jistě utkvěly vzpomínky na známé Příběhy tisíce a jedné noci, které nás provází celým muslimským Východem. Dílo pochází pravděpodobně z 9. až 10. století našeho letopočtu a mimo jiné v něm nalezneme bohaté erotické motivy, nevyjímaje také pedofilii či zoofilii. Homosexualita se pak vyskytuje například ve známém příběhu o Aladinovi, kterého se pokoušeli svést muži.

Homosexuální orientace také číší, i když nepřímou, z děl dalších umělců. Jmenujme například osobnosti, jako byl Paul Verlaine, Oscar Wilde či slavný William Shakespeare, jehož sexuální zaměření je stále předmětem spekulací. V novodobých dějinách pak můžeme vysledovat stopy homosexuality v dílech jako je například Bohové žíznějí od Anatola France z roku 1912, kde je zachycena scéna elegantního pána, jenž se snaží omylem navázat vztah s dívkou v domněnce, že se jedná o chlapce. Také americký básník, spisovatel a novinář Walt Whitman proslul svojí sbírkou Stébla trávy, která oslavuje vřelý intimní vztah mužského partnerství. Tvorba autorů jako byl Thomas Mann, Jean Paul Sartre či Allen Ginsberg je také silně provázána homosexuální tematikou. Z českých homoerotických básníků asi nejvíce proslul dosud žijící Jiří Kuběna, v jehož díle dochází

¹⁷ BOCCACCIO, G. *Dekameron*. Praha: Melantrich, 1979. Den první, příběh první. ISBN 32-025-79.

¹⁸ Božská komedie se zdá expertům OSN rasistická, haní muslimy a gaye. *Novinky.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/261798-bozska-komedie-se-zda-expertum-osn-rasisticka-hani-muslimy-a-gaye.html>

k prolínání katolických a antických motivů v kontextu milostného vztahu s mužem. Současná LGBT beletrie pak nabízí řadu milostných románů či gay sci-fi. Zmínit se můžeme například o německém kreslíři a scénáristovi Ralfu Königovi, jehož kreslené romány stojící na pomezí mezi komiksem a literaturou přinášejí jistou formu oddechové zábavy a umění.¹⁹

Homoerotické motivy lze nalézt nejen v literatuře, ale také ve výtvarném umění, ve výzdobě například indických chrámů, na mnohých rytinách a v současné době také ve filmu.

Co se týče odborných statí či pojednání, tematikou odlišné sexuální orientace se zabývali a zabývají mnozí odborníci z řad psychologie, sexuologie či dalších přírodních věd. Problematikou odlišného sexuálního chování se zabýval například sám Sigmund Freud či jeho žák Wilhelm Stekel, který dokonce věnoval celou knihu konkrétně problematice bisexuality. Sexualitou jako takovou se zabýval Michel Foucault ve své rozsáhlé práci *Dějiny sexuality*, kde v několika svazcích zkoumá její historická, společenská či vědecká východiska, ale i obecné chápání.

Současná doba pak přináší různé pohledy na problematiku odlišné sexuální orientace, na její příčiny, formy a aspekty v kontextu s psychologickými či sociálními východisky. Vydává se jak odborná literatura, objevují se články v periodikách, vědecké statě, na svět přichází také mnoho příruček, které se věnují například boji proti diskriminaci. V České republice v této souvislosti pak můžeme zmínit dva přední sexuology, Jaroslavu Pondělíčkovou-Mašlovou či Petra Weisse. Za zmínku stojí také publikační činnost doktorky Olgy Pechové, která působí na Katedře psychologie FF Univerzity Palackého v Olomouci.

Problematika odlišné sexuální orientace a její souvztažnost s potenciální diskriminací je pak v současnosti zanesena do mnohých právních listin, o kterých bude pojednáno později. Jmenujme tedy ale prozatím například tzv. antidiskriminační zákon či zákon o registrovaném partnerství.

¹⁹ Homosexualita v umění. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita_v_um%C4%9Bn%C3%AD#cite_note-1

1.3 Vnímání odlišné sexuální orientace v současnosti

Nedílnou součástí naší společnosti jsou a vždy byly různé minority. Pravidlem pak bývá, že to, co je menšinové, se často stává terčem nejrůznějších útoků. Pojítkem příslušníků těchto skupin pak bývá nejen jejich společný zájem, zaměření, národnost či kultura, ale mnohdy také nelehký boj s jejich většinovými „protivníky“. Ne jinak je tomu i u sexuálních minorit.

Velkým obratem bylo období po listopadu 1989, kdy o rok později došlo k novelizaci trestního zákoníku vydaného v roce 1961. Ta s sebou přinesla jednak zrovnoprávnění věkové hranice pro heterosexuální i homosexuální styky na hranici 15-ti let, ale také otevřela prostor pro mnohé diskuse a informovanost o odlišné sexuální orientaci. Dochází tak k tomu, že téma homosexuality, ale i dalších sexuálních minorit, je předmětem zájmu veřejného života. Například k homosexualitě se začínají veřejně hlásit osobnosti z řad umělců, zpěváků, herců či sportovců. A mimo jiné i tato prohlášení mají za následek rostoucí míru tolerance vůči sexuálním menšinám a postupnou změnu v názorech, myšlení i postojích na celospolečenské úrovni.²⁰

Ovšem nedá se říci, že by se takto pozitivní stanoviska objevovala napříč celosvětovým spektrem. Dosud stále existují země světa, kde je tematika odlišnosti na poli sexuální orientace naprostým tabu či dokonce trestnou záležitostí. Například v Súdánu či Íránu hrozí za provozování homosexuálních vztahů trest smrti. Faktem také je, že islámské státy téměř výlučně hlásají odpor vůči homosexuálům a nepřipouští jakoukoli změnu v těchto postojích. Oproti tomu liberální Evropa již trestnost homosexuality zrušila dávno.

Vnímání osob s odlišnou sexuální orientací však závisí na mnoha ohledech. Důležité je proto alespoň zčásti osvětlit to, co je ona odlišná sexuální orientace. Zjednodušeně lze říci, že taková, která není většinová, tedy heterosexuální. Ovšem to byl pouze letmý a povrchní exkurz do této problematiky. Osoby s odlišnou sexuální orientací se v zásadě dělí do několika skupin v závislosti na inklinaci k příslušnému pohlaví. Obecně je pak používána zkratka LGBT, jejíž písmena zahrnují označení osob s menšinovým sexuálním zaměřením vůči osobám s heterosexuální orientací a dále také příslušníky s menšinovou sexuální či genderovou identitou. Hovořit lze tedy o osobách homosexuálních, což jsou gayové (G), tedy muži, které přitahují muži, a nebo lesby (L), což je označení pro ženy,

²⁰ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 48-49. ISBN 80-7184-954-5.

kteří svou sexuální orientací inklinují k ženám. Písmeno (B) je pak zkratkou pro osoby bisexuální a (T) pro lidi s transgender identitou. Nověji je tato zkratka doplňována ještě o písmena „I“ (intersexuálové) a „Q“ (queer lidé – osoby, jejichž sexuální či genderová identita je nad rámec jakýchkoli tradičních mantinelů sexuality).

Prvopočátky pojmu LGBT můžeme spatřovat již v období přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století, kdy Stonewallské nepokoje v Greenwich Village v USA nastolily éru počátku homosexuálního hnutí ve světě. Později dochází také k postupné emancipaci jednotlivých menšin a v osmdesátých letech se pod tuto zkratku přidává také písmeno B, označující bisexuály a na přelomu osmdesátých a devadesátých let také písmeno T (transgender identita). Počátky 21. století pak znamenají pro LGBT hnutí, alespoň v západním světě, velký boom v podobě dosažení některých cílů, jak ve společenském měřítku, tak i na politickém poli.²¹

Osoby s odlišnou sexuální orientací to jistě nikdy neměly lehké, nicméně vývoj posledních let ukazuje, že to jak na ně heterosexuální společnost nahlíží, doznalo velkých změn. Jistě, stále mezi námi jsou takoví, kteří se nedokážou smířit s tím, že v tramvaji či na ulici potkávají gaye či lesby vedoucí se za ruce či je pro ně jen stěží akceptovatelné navštívit kadeřníka – gaye. Bisexuálové či transsexuálové jsou jistě také pro mnohé trnem v oku. Ti první z důvodu svojí, lidově řečeno nevyhraněnosti, ti druzí pak pro svou snahu „jít proti přírodě“, tedy podstoupit operativní zákrok do jejich anatomie a přiblížit se tak k vytouženému pohlaví. Avšak usilovnou prací různých hnutí a organizací, které si kladou za cíl pečovat o tyto osoby, poskytovat jim poradenské služby, pomáhat jim v nelehkých situacích jejich života a také se starat o jakousi osvětu a přiblížit tak heterosexuální veřejnosti tuto problematiku, se snad do budoucna zboří ještě i ty dosud stojící hradby, které oddělují od sebe navzájem osoby s různými sexuálními orientacemi. Nemalou zásluhu na tom má jistě také právní aspekt této problematiky v podobě přijetí některých zákonů, které v mnohém usnadnily život těmto minoritám. Jmenujme například zákon o registrovaném partnerství, který vstoupil v České republice v účinnost dnem 1. 7. 2006 a umožnil tak homosexuálním párům model soužití při nabytí práv, povinností a způsobu

²¹ Pracovní skupina pro otázky menšin ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamily Stehlíkové. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 16. [cit. 2013-03-29]. ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/CZ_analyza_web.pdf

uzavírání či ukončení partnerství v systému obdobnému manželství.²² A i přestože zůstaly některé otázky nedořešeny, je to jistě dobrý začátek, který slibuje světlejší zítřky. Výrazný posun v oblasti legislativy v České republice znamenal také přijetí tzv. antidiskriminačního zákona v roce 2009, který pojednává o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů.²³

Vyjma některých zemí světa, lze tedy spatřovat jisté pozitivní snahy a posuny v názorech a postojích společnosti k sexuálním minoritám. A mělo by být vizitkou každé demokratické společnosti to, aby ponechala těmto osobám jejich přirozená lidská práva.

²² Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²³ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

2 DISKRIMINACE NA ZÁKLADĚ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE

Co se skrývá pod pojmem diskriminace? Kdo a kým je vlastně diskriminován? Je diskriminace jevem současným nebo zde byla odpradáвна? Nastoleno je několik otázek, ale známe na ně zaručené odpovědi? Pojd'me tedy, alespoň částečně, tento pojem osvětlit.

Odborná definice hovoří o diskriminaci jako o rozlišování mezi či rozdílném zacházení se dvěma osobami nebo situacemi, pokud mezi nimi není žádný relevantní rozdíl, či zacházení stejným způsobem se situacemi, jež jsou fakticky odlišné. Diskriminaci lze také ještě dále rozdělovat na přímou a nepřímou. Přímou diskriminací rozumíme stav, kdy bylo, je či může být zacházeno s jednou osobou méně příznivým způsobem než s jinou v ekvivalentní situaci z jakéhokoliv důvodu, na jehož základě je diskriminace zakázána. Nepřímou diskriminací je pak postavení osob, které patří ke chráněné skupině, navenek neutrálním předpisem, zvyklostí či kritériem, do specificky nevýhodného postavení v poměření s jinými osobami. Nastává tehdy, když tyto předpisy, zvyklosti či kritéria nejsou věcně odůvodněná legitimním cílem a prostředky, které slouží k dosažení tohoto cíle nejsou přiměřené nebo nezbytné. Obecně lze však říci, že u obou typů diskriminace je mnohdy velmi obtížné nalézt vhodnou referenční osobu. Jako příklad přímé diskriminace lze uvést třeba nerovné zacházení zaměstnavatele při zvyšování platu, kdy zaměstnanci s odlišnou sexuální orientací jeho navýšení nepřizná, zatímco jinému zaměstnanci v rovnocenné situaci plat zvýšen je. Příkladem nepřímé diskriminace pak může být praxe některých obcí, které při poskytování pronájmu u obecních bytů používají jako zvýhodňující kritérium pro jeho vyřízení menší počet dětí těchto žadatelů, což je podle ombudsmana diskriminující vůči Romům.²⁴

Pojem diskriminace má ale daleko širší záběr a v poslední době se zdá být jaksi „nadužíván“. Mluví se o diskriminaci pohlaví, etnického původu, náboženského vyznání, o diskriminaci starých lidí nebo naopak mladých, diskriminován může být také nevidomý člověk s vodícím psem, který chce navštívit restauraci, do níž je vstup se psem zakázán a podobně. Veřejnost začíná být proto jaksi alergická a možná i apatická k prohlášením o diskriminaci. Z toho také možná plyne i občasný nezájem o tuto problematiku. Přesto se

²⁴EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13-14. ISBN 92-79-01587-7.

ale pojdme podívat na její další formu, a tou je diskriminace na základě odlišné sexuální orientace.

Homofobní chování, tedy strach či odpor k stejnopohlavně eroticky zaměřeným osobám, může tedy pramenit z jakéhosi přesvědčení, že pouze heterosexuální orientace je tou správnou a jedinou možnou. To pak dává prostor k jakémusi selektování a vyčleňování osob, které se svojí sexuální orientací neřadí do tohoto většinového proudu. Forma takového zacházení s těmito odlišně sexuálně orientovanými osobami pak silně nahrává diskriminačnímu chování či jednání ze strany příslušníků majoritní společnosti. Otevírá se tak velmi široká škála oblastí či situací, ve kterých se příslušníci sexuálních menšin mohou setkat s diskriminací. Ať již je to v oblasti školství, zaměstnání, při poskytování zdravotnických či jiných služeb nebo dokonce ze strany nejbližšího okolí či rodiny. Osoby, setkávající se s tímto xenofobním přístupem ze strany společnosti, jsou pak v průběhu svého života vystavovány různým úskalím, kterým musí čelit, často i za cenu rozvratu svých osobních vztahů, přátelství či ztráty všech hodnot, které pro ně byly dosud stěžejní.

Pojďme se nyní zaměřit na jednotlivé aspekty diskriminačního jednání z pohledu nejrůznějších východisek.

2.1 Diskriminace z pohledu sociálního hlediska

Sociálním aspektem problematiky diskriminace na základě odlišné sexuální orientace mohou být nejrůznější formy vyloučení těchto osob z různých oblastí jejich života, často vycházející z předsudků společnosti.

Pokusme se vžít například do situace homosexuálně orientované osoby, která se uchází o zaměstnání. O stejné zaměstnání má rovněž zájem také heterosexuál, tedy příslušník většinové sexuální orientace. Během přijímacího řízení se pak budoucí zaměstnavatel dozví, že jeden z těchto uchazečů má odlišnou sexuální orientaci. Pokud se zachová tak, že i přes stejné kvalifikační či odbornostní znalosti obou uchazečů dá přednost osobě s heterosexuální orientací, a to právě jen na základě homosexuální orientace druhého z uchazečů, můžeme zkonstatovat, že jednal diskriminačně. Vezměme si další možnou situaci. Homosexuální pár žijící v tzv. registrovaném partnerství je žadatelem o poskytnutí pronájmu v obecním bytě. Souběžně s tímto párem má o výše uvedený byt zájem také pár heterosexuální. Pro úplnost situace dodejme, že každá osoba z těchto dvou párů je

zaměstnána a z minulého bydliště ji provází pověst slušného a bezproblémového občana. Úředník, který o celé záležitosti rozhoduje, se však přikloní k žádosti heterosexuálního páru. Můžeme také v tomto případě hovořit o diskriminaci? Je zřejmé, že ano. Podívejme se ale na problematiku diskriminace ve světle jiných okolností. Každá mince má totiž svůj rub a líc. Zamysleme se proto nad opačným případem. Bar či restaurace, o které je známo, že ji navštěvují především osoby s odlišnou sexuální orientací, hledá uchazeče na pozici obsluhy tohoto podniku. Na toto místo se přihlásí několik osob. Někteří z těchto zájemců patří k heterosexuální většině, jiní jsou zase představiteli sexuální minority. Majitel zařízení se rozhodne, že tuto pozici nabídne právě jedné z osob s minoritním sexuálním zaměřením. Otázka tedy zní – postupoval onen majitel správně či vhodně v souvislosti s tím, jaká skupina osob tento podnik navštěvuje, nebo se dopustil diskriminačního jednání vůči heterosexuálním uchazečům. Pokud bychom se tedy na tuto problematiku podívali nezaujatě, je zřejmé, že otázka diskriminace není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát a ne vše lze vždy jednoznačně a objektivně posoudit. Je proto velmi důležité uvědomit si rozsah tohoto problému a všechny okolnosti, které jsou s ním spjaty.

Problematika diskriminace sexuálních minorit, označujeme je zkratkou LGBT, která již byla v tomto textu použita, však nabývá na významu ve světle dalších aspektů a také pro svoji různorodost a členitost. Další roli také sehrává to, že každá z těchto menšin je jedinečná, a tudíž i mezi těmito jednotlivými minoritami navzájem může docházet k diskriminačnímu jednání. Je například známo, že homosexuálové nemají příliš v lásce bisexuály. Spatřují v nich totiž nevyhraněné osobnosti, které se přiklánějí zrovna na tu stranu (homosexuální či heterosexuální), která se jim momentálně hodí do „krámu“ a vytýkají jim, že si nezodpovědně berou to lepší z obou pohlaví. Jistá nevraživost panuje také ze strany leseb, které se obávají, že při případném navázání vztahu s bisexuálkou si nemohou být jisty její stálostí ve vztahu a nabízí se také otázka případné konkurence ze strany heterosexuálního partnera, pokud by se tato bisexuálka rozhodla zplodit potomka. A to jí lesba nabídnout nemůže. Také podle výzkumů veřejného mínění jsou bisexuální lidé mnohem méně oblíbení než gayové a lesby a tento postoj je zřejmý také i u odborníků z řad psychologů či pracovníků pomáhajících profesí. Mají totiž tendenci spojovat bisexualitu s jakousi psychickou nevyrovnaností. Nabízí se proto srovnání, ač stěží změřitelné, která sexuální minorita je na tom celospolečensky lépe a která hůře? Těžké odpovědět, dalo by se uvést snad jen to, že pozice bisexuála je možná mnohem komplikovanější než ta homosexuálova.

Bisexuál totiž jen velmi obtížně hledá ve svém okolí někoho obdobného a jeho vyrovnání se se svou vlastní identitou bývá mnohem těžší.

Ne jinak tomu je i v případě transsexuálních lidí, kteří jsou v porovnání například s homosexuální menšinou jen velmi malou skupinou. A protože je tato skupina, ač přes svoji menší početnost, velmi viditelná, je také mnohem více ohrožena diskriminačním jednáním. Problémem je také fakt, že v České republice stejně jako i celé řadě zemí EU není pohlavní identita výslovně zmiňována jako podmínka, jež nesmí být důvodem k diskriminaci. Transsexuální lidé se pak tedy potýkají s různými problémy, kdy jedním z těch nejpodstatnějších je zřejmě diskriminace v zaměstnání. Mnoho zaměstnavatelů se pak zdráhá přijmout takového uchazeče z obavy, že by to například zákazníci či obchodní partneři nemuseli pochopit a akceptovat. Problémem bývá také většinou snadná vizuální identifikace těchto osob. Potíže způsobují také mnohé úřady či instituce svými průtahy při vydávání potřebných dokumentů a některé z nich, především menší matriky, jsou mnohdy až nepřipraveny na možnost žádosti o přidělení nového rodného čísla a vydání nového rodného listu v souvislosti se změnou pohlaví. Výjimkou není ani samotný postoj těchto úřadů, kdy s transsexuálními lidmi jednájí jako s potíživými, kteří si mohou sami za své problémy.²⁵

Samostatnou kapitolou je pak problematika samotné lékařské diagnostiky, kdy Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 v kapitole F64 řadí transsexualismus mezi tzv. poruchy pohlavní identity. A ačkoli různá hnutí a organizace transsexuálních lidí usilují o nepatologizování transsexuality, je právě její zahrnutí mezi poruchy možností, jak se prostřednictvím zdravotních pojišťoven podílet na nákladech na změnu pohlaví.²⁶

Nabízí se také otázka, jak samotný zdravotnický personál vnímá tyto osoby a jak k nim přistupuje v průběhu samotné léčby a při hospitalizaci. Při komunikaci s transsexuálními pacienty je pak jistě vhodné volit speciální a citlivý přístup s ohledem na tak rozsáhlý operativní zákrok a na případné nedozírné psychické následky. Další oblastí je jistě rodinné zázemí. Mnoho transsexuálů se jistě setkalo s odmítavým postojem rodinných příslušníků, pro které jistě není snadné smířit se s faktem, že jejich potomek „jaksi

²⁵ PECHOVÁ, O. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. In: „Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy“ [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2006, s. 3. [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

²⁶ FIFKOVÁ, H., (eds.). *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.

vybočuje z řady“. Jako příklad tohoto uvedme alespoň zkrácený příspěvek jednoho transsexuálního muže, získaný z jedné internetové diskuse:

„Dobrý den. Já teď před asi týdnem začal s vnějším coming outem. Už se setkávám s lidmi, kterým to krajně vadí, případně se posmívají...ve škole to bude také ještě peklo. Cizích lidí si však moc nevšímám, podle mne se tomu mohou smát jen zakomplexovaní lidé, a tak se snažím soustředit spíše na rodinu. Sestra už nemá jakýkoli problém oslovovat mne v mužském rodě. Mamce jsem to napsal podrobně formou e-mailu, i s kontakty na sexuoložku a tak. Stále si jej nepřečetla a zdá se, že na mne úplně kašle. A to mne ničí ze všeho nejvíce, když je lhotejný člověk, na kterém vám ze všeho nejvíce záleží...“ V.²⁷

Takových případů bychom jistě mohli uvádět mnoho. Svědčí o tom, jak moc jsou nejen transsexuální lidé, ale také i jiní příslušníci sexuálních minorit vystavováni kritickým pohledům a nepochopení nejen ze strany společnosti jako takové či v zaměstnání, ale také i mezi těmi, na kterých jim jistě záleží nejvíce, a to v jejich rodině.

2.2 Diskriminace z právního hlediska

Lidská společenství se různí na základě velkého množství rozličných charakteristik. Kromě pohlaví, dosaženého vzdělání, politické příslušnosti či dalších, to je zcela určitě také oblast sexuální orientace. Příslušnost jedince k dané skupině ji pak zahrnuje do jakési společenské struktury, která v dané společnosti tvoří buď menšinová či většinová uskupení mající podobné charakteristiky. Početně slabší skupiny jsou pak považovány za minority. Mezinárodní právo pak chápe minority jako skupiny obyvatel, jež se od zbytku populace odlišují prostřednictvím úzkého počtu znaků a charakteristik.²⁸

Sexuální minority jsou pak skupinou osob, jejímž pojítkem je příslušnost k té či oné sexuální menšině na základě jejich společné sexuální orientace. A ne vždy byly právě tyto skupiny osob považovány společností za rovnocenné či dokonce lidské bytosti se svými právy.

V Babylonské říši byla například stejnopohlavní orientace odsuzována a Chamurapiho zákoník dokonce stanovoval za homosexuální styk trest v podobě kastrace. V historii

²⁷ Transsexualita.cz [online]. ©2012 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: http://www.transsexualita.cz/?page_id=382

²⁸ FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, s. 15. ISBN: 80-7082-843-9.

můžeme nalézt také další období, která stejnopohlavním vztahům nebyla příliš nakloněna. Právníké prameny poukazují například na trestní zákoník Karla V. (tzv. Karolina) z roku 1532, který sliboval za homosexualitu trest upálení zaživa. Nedá se ovšem říci, že by následné stíhání těchto osob bylo prováděno spravedlivým způsobem. Dnešní terminologií bychom mohli říci, že jaksí diskriminoval ostatní obyvatelstvo vůči nevyšším kruhům, na kterých bylo toto stíhání jen sotva uplatňováno. Zmínit bychom mohli také zákoník vydaný Marií Terezií roku 1768, který pro prozrazeného homosexuála znamenal jistou smrt a následné spálení jeho těla. Poté, za vlády Josefa II., byl trest smrti v roce 1787 nahrazen žalářem. Oproti tomu rakouský trestní zákoník z roku 1803 byl mnohem mírnější, avšak stejnopohlavní styk neblaze proslule nazýval „smilstvem proti přírodě“. Následný nový soubor zákonných ustanovení, který byl vydán v roce 1852, byl však i nadále v jednotě se zákoníkem předchozím a v českých zemích platil až do roku 1950. Dokonce ještě ve 30. letech 20. století musel dr. Čerovský, proslulý zastávce práv gayů, bojovat proti hrozícímu trestu těžkého vězení v době trvání od jednoho roku do pěti let.²⁹

V období po druhé světové válce pak dochází k postupnému procesu dekriminace homosexuality, především v Evropě a později i v USA. Významným je rok 1961, kdy se Československo jako jeden z prvních států, zapojilo do procesu „odtrestnění“ homosexuality vydáním nového trestního zákoníku. Ten sice trestnost homosexuality zrušil, avšak i nadále zůstávalo postižitelné stejnopohlavní chování mezi osobami staršími 18-ti let a jejich neplnoletými protějšky. Státem bylo také bráněno vzniku různých organizací či hnutí, které by sdružovali homosexuálně zaměřené lidi. Existovaly také tzv. růžové listy, což byly speciální policejní seznamy gayů, které pak mohla Státní bezpečnost zneužívat. Ty byly následně v roce 1991 zlikvidovány. Velký obrat pak nastal až s nástupem listopadu 1989, kdy v roce následném došlo k novelizaci trestního zákoníku vydaného v roce 1961, a která mimo jiné přinesla zrovnoprávnění věkové hranice na 15 let, jak pro heterosexuální styky, tak i pro homosexuální. Zlom nastává také v celkové informovanosti obyvatelstva o této problematice, nemalou pozornost tomuto tématu začínají věnovat i média, a vzniká prostor pro vznik nových hnutí pečujících o zájmy osob s odlišnou sexuální orientací. Ovšem i přes pokroky, které lidstvo ve svém vývoji v této oblasti udělalo, ještě stále existují země světa, kde je homosexualita trestná či přímo

²⁹ FANEL, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000, s. 391-392. Průhledy do historie českých gayů. ISBN 80-7272-010-4.

stížená trestem smrti. V mnoha z těchto zemí je však důvodem pro trestnost spíše místní kulturní tradice či náboženské vyznání.

Období devadesátých let dvacátého století přináší tedy významný posun v pozitivní ochraně menšin, především pak v evropském měřítku, kdy je zákaz diskriminace stěžejním principem mezinárodního práva. Je součástí mnoha mezinárodních dokumentů jako je například Všeobecná deklarace lidských práv, Charta OSN či Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.³⁰

V právním systému Evropské unie se tak ochrana LGBT lidí před diskriminací stala, zejména v posledním desetiletí, samozřejmostí. Česká republika je pak v této oblasti vázána Smlouvou o Evropském společenství, především pak článkem 13, jenž byl přijat v roce 1997 v rámci smlouvy z Amsterdamu. Diskriminaci dále upravují direktivy Evropské komise 2000/43/EC (*směrnice zavádějící zásadu rovného zacházení bez ohledu na etnický a rasový původ*)³¹ a 2000/78/EC (*směrnice stanovující obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání na základě víry, tělesného postižení, věku a sexuální orientace*).³² V roce 2006 ovšem v rezoluci Evropského parlamentu „Homofobie v Evropě“ zazněla kritika, jež vytykala některým členským státům pomalé zavádění ochrany sexuálních minorit, především pak státům jako je Polsko či pobaltské země, jejichž politika v oblasti diskriminace sabotuje implementaci těchto právních norem či dokonce dochází k jakési skryté podpoře diskriminačního chování v této oblasti.³³

V České republice diskriminaci zakazuje Listina základních práv a svobod, ale i další zákony, v nichž se objevují již zákazy konkrétních forem diskriminace. Asi nejdůležitějším právním předpisem je zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, tzv. antidiskriminační

³⁰ FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, s. 53. ISBN: 80-7082-843-9.

³¹ EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13. ISBN 92-79-01587-7.

³² EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13. ISBN 92-79-01587-7.

³³ PECHOVÁ, O. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2006, s. 1. [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

zákon.³⁴ V oblasti školství je pak dodržování rovných práv všech menšin garantováno školským zákonem č. 472/2011 Sb.³⁵ Bohužel tento předpis přímo nepamatuje na oblast sexuální orientace. Mezi další zákony, které diskriminaci zakazují, patří také například v oblasti zaměstnání zákon o zaměstnanosti, zákoník práce či služební zákon. Trestní zákoník zase deklaruje postihování „podněcování k nenávisti“, byť vysloveně neuvádí sexuální orientaci, aplikovat lze však kategorii „jiná skupina“. Zvláštní zmínku jistě zaslouží také zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, který podle českého práva upravuje institucionalizovaný svazek mezi dvěma ženami nebo muži.³⁶ Proces přijímání tohoto zákona však procházel trnitou cestou, jejíž počátky můžeme zaznamenat již od 90. let 20. století, kdy byl v různých podobách v parlamentu navrhován. Přes všemožná úskalí, komplikace a argumenty jeho odpůrců, kteří se obávali ohrožení konzervativních hodnot a oslabení postavení tradiční rodiny, byl nakonec poslaneckou sněmovnou a následně senátem schválen a v roce 2006, a to i přes veto prezidenta ČR Václava Klause, jež bylo dne 15. března 2006 poslaneckou sněmovnou přehlasováno. Institut registrovaného partnerství tak začal platit od 1. července téhož roku. V roce 2008 pak došlo k jeho novelizaci, avšak tato úprava nepřinesla kromě právně-technických obměn žádné zásadní změny. Rada vlády pro lidská práva však shledala některá jeho ustanovení za diskriminační a vybídla ministra pro lidská práva k předložení nápravného návrhu tohoto stavu. Jednalo se zejména o dosud trvajících podmínku, která brání tomu, aby se některý z partnerů žijící v institutu registrovaného partnerství stal osvojitelem dítěte. Český zákon o rodině totiž osvojení dítěte či pěstounskou péči umožňuje pouze manželským párům či jednotlivcům, kteří jsou schopni pro dítě zajistit vhodné výchovné prostředí. Pokud však nastane situace, kdy se jeden z partnerů v době trvání registrovaného partnerství stane biologickým rodičem dítěte či má dítě z předchozího heterosexuálního svazku, je pak zákonnou povinností i druhého partnera účastnit se na jeho péči. Na celé věci je pak diskriminační fakt ten, že i přes citové vazby, který si druhý partner k dítěti vytvoří a o něhož pečuje, se nemůže stát osvojitelem tohoto dítěte, a to ani v případě, že jeho biologický rodič zemře.

³⁴ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

³⁵ Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Tato nedořešená opatření pak s sebou přináší i celou řadu dalších otázek, mezi nimiž například i snahu o uplatnění reprodukčních práv lesbických žen, otázky sociálního či majetkového charakteru.³⁷

V souvislosti s problematikou sexuální orientace člověka se stále častěji začíná hovořit i o inkluzi, tedy o začleňování jakékoli minoritní skupiny obyvatelstva do všech institucí společnosti, nevyjímaje oblast rodiny, práce, školy či kultury, a to při naplňování základního lidského práva, že jsou si všichni rovni. Inkluze pak umožňuje jakousi prevenci před různými formami diskriminace a tvoří tak podmínky k úplnému naplnění čl. 21 Listiny základních práv a svobod EU, která uvádí zákaz všech forem diskriminačního jednání.³⁸

2.3 Diskriminace menšin na základě sexuální orientace ve světě

Rychlý rozvoj společnosti, vědy, techniky, zvyšující se míra informovanosti populace. To vše a mnohé další vede ke změnám sociálního prostředí doma i v zahraničí. Společnost tak prochází řadou obměn, které kladou zvyšující se nároky na člověka jako jedince i na společnost jako takovou. Avšak i přes tato kritéria, ne všechna lidská či státní uskupení prokazují stejnou míru tolerance či benevolence k otázkám tak citlivým jako je právě sexuální orientace a jednotlivé formy její odlišnosti.

V celosvětovém měřítku je pak problematika sexuálních minorit jedinečnou záležitostí každé země, státu či třeba kmene. Postoje k odlišnému než většinovému sexuálnímu chování si pak každé z těchto společenství utváří na základě svých politických režimů, náboženství, kultury či tradice. Proto tedy nelze očekávat jakousi jednotu či dokonce shodu v tom, jak tato společenství vnímají tuto problematiku a jak přistupují k jejímu řešení. Jsou země světa, kde je každá taková odlišnost trestána, mnohde dokonce i trestem smrti. Oproti tomu existují liberální státy, které k otázkám týkajícím se odlišné sexuální orientace přistupují velmi moderně a snad i bez předsudků.

³⁷ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 92. ISBN 978-80-557-0479-1.

³⁸ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 89-90. ISBN 978-80-557-0479-1.

I když to z pohledu historie neplatilo vždy, v současnosti lze obecně říci, že především evropské státy jsou v této oblasti daleko více tolerantnější než některé ze států Asie či třeba Afriky. Již v roce 1791 dochází ve Francii k dekriminálnímu stejnopohlavního sexuálního styku a tato země se tak stává první v moderním západním světě, jež k tomuto kroku přistupuje. O jedno století později je pak v Německu založena první organizace, která si klade za cíl bojovat za práva homosexuálů. Začátkem dvacátého století se k homosexualitě začínají veřejně hlásit osoby z řad umělců, herců či spisovatelů. O pár desítek let později, v roce 1932 přistupuje k dekriminálnímu pohlavního styku mezi osobami stejného pohlaví také Polsko a v roce 1961 se přidává i tehdejší Československo. V Belgii je legální stejnopohlavní styk již od roku 1843.

V období 60. let se pak postupně k dekriminálnímu přidávají i ostatní státy jako například Maďarsko, Bulharsko, Anglie a Wales či Německá demokratická a Německá spolková republika. V letech sedmdesátých k tomuto kroku přistupuje i Finsko, Rakousko či Norsko. Koncem a následně i začátkem nového milénia např. Rumunsko či San Marino. Oproti tomu jmenujme státy jako je například Angola, Alžírsko, Bangladéš, Libanon, Egypt, Turkmenistán, Spojené arabské emiráty, Etiopie, Maledivy či Jamajka. Všude tam je homosexuální chování trestné. V pěti zemích světa je dokonce ještě dnes uplatňován za toto počínání trest smrti. Jedná se o země jako Jemen, Írán či Súdán. Lze tedy říci, že převážně islámské země stojí dodnes za perzekucemi a pronásledováním homosexuality.³⁹

Novodobý vývoj problematiky odlišné sexuální orientace můžeme spatřovat také v zámoří. V roce 1924 vzniká první americká organizace nazvaná The Society for Human Rights, která bojovala za práva homosexuálních lidí. Rok 1969 je pak rokem tzv. Stonewallských nepokojů a bývá označován za začátek moderního homosexuálního hnutí. Od 70. let pak příznivci homosexuálního hnutí vedou kampaň proti stigmatu homosexuality jako nemoci a také proti jejímu vyjmutí z diagnostického a statistického manuálu DSM-II. Tyto snahy sklídí své ovoce v roce 1974, kdy členové Americké psychiatrické asociace schvalují odebrání homosexuality z tohoto manuálu, a to na základě závěrů vědeckých výzkumů, ale také tlaku části veřejnosti. V roce 1991 pak Americká asociace psychoanalytiků svou rezolucí vyjadřuje podporu homosexuálním osobám a vystupuje proti jakékoliv jejich veřejné a soukromé diskriminaci. Významným mezníkem je také rok 1992, kdy je

³⁹ KORCOVÁ, D. *Formy diskriminace lesbických žen a gay mužů ve společnosti*. Brno, 2011, s. 15-16. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Geraldina Palovčíková.

homosexualita odebrána ze seznamu poruch, který je veden Světovou zdravotnickou organizací.⁴⁰

Ovšem ani vyjmutím homosexuality ze seznamu poruch nedošlo k naplnění všech práv, která byla a mnohde ještě dokonce jsou homosexuálním lidem odpírána. Jmenujme například legalizaci svazku soužití těchto osob či možnost osvojit si či adoptovat dítě. Výraznější změny byly zaznamenány až na sklonku milenia, či až v době nedávno minulé.

V současné době některé země dokonce umožňují sňatek homosexuálů. Průkopníkem v této oblasti bylo Nizozemí, kde byl v roce 2001 přijat zákon zpřístupňující manželství. Tento vstřícný krok k menšinám byl výsledkem liberálního postoje tohoto státu k menšinám obecně, ale také výrazným odklonem tohoto národa od náboženství. Později se přidaly i další státy jako například Belgie, Španělsko, Kanada či některé státy USA.⁴¹

Některé státy umožňují také další zákonnou formu soužití těchto osob, a to registrované partnerství. První zemí, která v roce 1989 uzákonila tento institut, bylo Dánsko. Postupně bylo registrované partnerství uzákoněno také ve Švédsku, Finsku, Německu, Velké Británii či Švýcarsku. Některé země přiznávají homosexuálním osobám také zvláštní práva. V Maďarsku je například uzákoněn model soužití ve společné domácnosti, v Portugalsku mají zase zaručena některá práva majetková.⁴²

Další oblastí, kde panují značné rozdíly v přístupu jednotlivých zemí Evropy a USA, je problematika výchovy dětí homosexuálními páry. Není mnoho evropských zemí, kde by byla homosexuálním dvojicím přiznávána rodičovská práva a do budoucna bude stát ještě značné úsilí se těchto práv domoci. Již tradičním průkopníkem je však Dánsko či Nizozemí, kde jsou rodičovská práva přiznávána v souladu s podmínkami danými legislativou těchto států. Rozdílná je situace v USA. Ve více než polovině států je homosexuálním párům umožněna společná adopce. Příčinou je především značný nedostatek adoptivních rodičů. Při posuzování žádostí o adopci pak hraje nejdůležitější roli

⁴⁰ Homosexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita_v_um%C4%9Bn%C3%AD#cite_note-1

⁴¹ HOŠKOVÁ, S. *Registrované partnerství – právní a sociální aspekty*. Brno, 2009, s. 4-7. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.

⁴² HOŠKOVÁ, S. *Registrované partnerství – právní a sociální aspekty*. Brno, 2009, s. 8-9, 11-13. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.

nejlepší zájem a blaho dítěte bez ohledu na to, zda bude toto dítě svěřeno do péče páru manželskému, nesezdanému či sexuálně stejně orientovanému.

V této stati je ovšem potřeba zaměřit se také i na další minoritní sexuální skupiny, a to na bisexuály a transsexuály. I příslušníci těchto minorit se totiž musí ve svém životě potýkat s různými nálepkami, které jim společnost přidělila.

O existenci bisexualit jako takové se již léta vedou spory na vědeckém poli. A právě nejednota názorů odborné veřejnosti a jistá kontroverznost tohoto tématu zavdává příčinu pro různorodé postoje společnosti k příslušníkům této menšiny. Přelomová byla 60. léta 20. století, která učinila otázku bisexualit předmětem mnoha diskusí a zájmu alespoň části veřejnosti. Ovšem ani tak nebylo na bisexuální lidi pohlíženo zrovna příznivě. V 70. letech se stala terčem kritiky především v řadách homosexuálů, kteří v ní spatřovali jakýsi kompromis mezi heterosexuálností a homosexualitou. Některá radikální lesbická hnutí chápající ženskou sexualitu jako přirozeně lesbickou, tak absolutně nemohla akceptovat existenci bisexualit vůbec. Tyto postoje pak byly podporovány i většinou odborníků, kteří v bisexuálním chování spatřovali jisté selhání při tvorbě gay, respektive lesbické identity. V 80. letech bylo bisexuálním lidem dokonce vytýkáno, že jsou zdrojem šíření nemoci AIDS. Začátek nového tisíciletí byl pak ve znamení jistých drobných změn, které pro bisexuální lidi znamenaly, alespoň v některých zemích, status samostatné skupiny.⁴³

I přestože je tematika bisexualit stále velmi ožehavou záležitostí, je pravdou, že se jí v poslední době dostává určitý prostor již v mnohé odborné literatuře či sbornících, které se věnují sexuálním minoritám. Rovněž i homosexuální hnutí na ni nepohlíží tak kriticky jako v minulých letech a je ochotno tuto odlišnost, alespoň částečně akceptovat.

Z výše uvedeného je ovšem patrný i jeden velmi důležitý poznatek, a to ten, že tematika diskriminace je velmi složitou záležitostí, protože se neobjevuje jen ve vztahu mezi majoritní sexuální společností k té minoritní, ale i z pohledu vzájemných vztahů a postojů mezi jednotlivými minoritami navzájem. To nastiňuje i další úhel pohledu na problematiku diskriminace. Pojem diskriminace neznamena totiž jen jakýsi negativní

⁴³ PECHOVÁ, O. Bisexualita. In: *Bengáles* [online]. ©2006 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/bisexualita.html>

postoj většiny k menšině, ale i neakceptování odlišnosti jako takové. A je jedno, jestli tento postoj pramení od společnosti majoritní či minoritní.

Zvláštní skupinou osob, jež spadá také mezi sexuální minority, jsou pak transsexuální lidé, ovšem v tomto případě nemůžeme hovořit o sexuální orientaci jako takové, neboť transsexualita je stavem nesouladu psychična a tělesného pohlaví, tedy poruchou pohlavní identity.⁴⁴ Jedná se sice o početně velmi malou skupinu, avšak o to více viditelnější a každá společnost k takovým lidem přistupuje jinak. Například v sousedním Rakousku až do roku 1983 neexistovala žádná zákonná možnost provedení operace přeměny pohlaví, potažmo pak právní změna pohlaví. Zato v Německu byla provedena první operativní změna tohoto druhu již v roce 1930, avšak s tragickými následky. Zajímavý je také vývoj problematiky transsexualismu v Srbsku, to se totiž v poslední době stává hlavní mekkou transsexuálů. Od té doby, co srbští poslanci oficiálně povolili operace přeměny pohlaví a navíc zajistili její úhradu ze zdravotního pojištění, zaznamenalo Srbsko obrovský boom zájemců, nejen ze strany Srbů, ale také z řad příslušníků okolních zemí, například z Bulharska, Rumunska či Řecka, jejichž vlády tyto operace v podstatě ignorují. Přeměnu pohlaví si v této zemi nechávají zrealizovat také příslušníci zemí, kde se ty zákroky provádějí, ale jejich cena je nesrovnatelně vyšší než v Srbsku, proto zde také dochází k novému fenoménu - tzv. transsexuálnímu turismu⁴⁵. O pořádný poprask se nedávno postarala svou kandidaturou na místopředsedkyni Sejmu také polská první transsexuální poslankyně na světě Anna Grodzká. Někteří poslanci, převážně z konzervativní strany Právo a spravedlnost, považují její kandidaturu za provokaci, zvláště pak poté, co Sejm odmítl schválit novely zákona o registrovaném partnerství⁴⁶. Omluvit se transsexuálním lidem v Thajsku bude muset také švédský obchodní řetězec Ikea, který je urazil svým reklamním spotem. Thajská transgenderová aliance tuto reklamu označila za zneuctění lidských práv a prohlubování negativních předsudků o transsexuálech.⁴⁷

⁴⁴ FIFKOVÁ, H., (eds.). *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.

⁴⁵ Srbsko láká transsexuály na levné operace. *Zprávy.ihned.cz* [online]. ©2012 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-56715750-do-srbska-se-sjizdeji-transsexualove-z-celeho-sveta-lakaji-je-levne-operace-pohlavi?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed

⁴⁶ První transsexuální poslankyně kandiduje na místopředsedkyni Sejmu. *Novinky.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/292028-prvni-transsexualni-poslankyne-kandiduje-na-mistopredsedkyni-sejmu.html>

⁴⁷ Ikea urazila v Thajsku transsexuály. *iDnes.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/ikea-urazila-reklamou-transsexualy-v-thajsku-fon-eko-zahranicni.aspx?c=A130125_170817_eko-zahranicni_spi

Ať se již jedná o kteroukoli sexuální menšinu, je zřejmé, že i v kontextu celosvětového měřítká prokazuje každá ze společností jinou míru tolerance k sexuálním menšinám a také odlišně vnímá jejich minoritní sexuální orientaci.

2.4 Diskriminace menšin na základě sexuální orientace v ČR

Je česká společnost vůči sexuálním menšinám tak liberální, jak se může na první pohled zdát? Podle PhDr. Olgy Pechové, která svůj odborný zájem již dlouhodobě věnuje právě otázkám diskriminace sexuálních minorit, nikoli. Na základě svých zkušeností se totiž domnívá, že jde o poměrně častý jev. Podle jejího stanoviska mají nepřátelské postoje české společnosti vůči homosexuálním lidem i ostatním sexuálním menšinám hluboké historické kořeny, které ve společnosti ještě stále přetrvávají. Na těchto postojích se pak do jisté míry podílela i odborná lékařská obec, jež byla v hodnocení, obzvláště pak homosexuality, krajně rozpolcená a Světová zdravotnická organizace ji vyňala ze seznamu duševních poruch dokonce až v roce 1992. Také stanoviska mnohých církví jsou krajně v rozporu se současnými normami v oblasti lidských práv.⁴⁸

Proto i nadále v řadách osob s odlišnou sexuální orientací přetrvává obava se k ní tzv. veřejně přihlásit. Reakce okolí totiž nebývá vždy adekvátní, mnohdy pak dochází k diskriminaci a stigmatizaci těchto osob nejen ze strany zaměstnavatelů, státních orgánů či institucí, ale také v oblasti nejcitlivější – v rodině.⁴⁹

Přetrvávající diskriminaci jasně prokázali i mnohé studie či výzkumy. Například podle Procházky, Janíka a Hromady se s některou formou diskriminace setkalo ve svém životě až 65 procent dotazovaných respondentů. Dle šetření Pechové pak 56 procent osob z dotazovaného souboru.⁵⁰

Diskriminace jako taková má však i další různé formy, jako je obtěžování, navádění k diskriminaci či pronásledování. Obtěžováním je obecně chápán určitý nepřátelský postoj,

⁴⁸ PECHOVÁ, O. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2006, s.2. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

⁴⁹ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 92. ISBN 978-80-557-0479-1.

⁵⁰ PECHOVÁ, O. Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* [online]. 2009, roč. 3, č. 3, s. 12. cit. [cit. 2013-04-02]. ISSN 1802-8853. Dostupné z : <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>

snižování důstojnosti či vytváření ponižujícího prostředí, zahrnující širokou škálu nežádoucího jednání. Pronásledováním, nebo-li stalkingem⁵¹ (= nebezpečné pronásledování) je pak míněno nevhodné chování, které se projevuje především opakovaným fyzickým sledováním, nevyžádanými kontakty či sledováním činností určité osoby a shromažďováním informací o ní. Mezi další projevy patologického charakteru můžeme zařadit například i šikanu či mobbing. Šikana⁵² je projevem fyzického či psychického dlouhodobého a opakovaného omezování nebo týrání jedince či skupiny osob jiným člověkem či několika osobami v kolektivu. Mobbingem⁵³ pak rozumíme obtížně prokazovanou formu diskriminace a obtěžování, zejména v sociálních vztazích a ve společenském vzestupu v zaměstnání. V současné době patří v civilizovaných zemích mezi nejčastější projevy diskriminačního chování. Z výše uvedeného je patrné, že se na problematiku diskriminace musíme podívat ze širšího úhlu, umět rozpoznat její formy a příznaky, ale i to, zda se opravdu o diskriminaci jedná, protože ne všechny projevy a chování jsou diskriminací jako takovou.

Diskriminace v zaměstnání

Asi nejčastější oblastí, ve které jsou osoby s odlišnou sexuální orientací diskriminovány, je zaměstnání. Antidiskriminační zákon sice výslovně zakazuje jakoukoliv formu diskriminace, avšak i přes tento zákaz se s ní setkalo zhruba 12 procent respondentů z řad sexuálních minorit (dle výsledků výzkumů uvedených na předchozí stránce této stati). Nejčastějšími projevy tohoto jednání je pak zejména obtěžování, sexuální obtěžování, slovní urážky či homofobní poznámky. I před přijetím do zaměstnání se někteří uchazeči setkali s projevy diskriminace, a to při vstupním pohovoru. I když zaměstnavatelé a úřady práce jsou podle zákona o zaměstnanosti povinni zabezpečit rovné zacházení se všemi žadateli o zaměstnání a se svými zaměstnanci, je zřejmé, že se tak vždy neděje. Zaměstnavatelé se totiž při pohovorech často dotazují na věci, na které podle zákona o zaměstnanosti nemají právo a pokud uchazeč odmítne odpovědět, často je to poté skrytým důvodem k jeho nepřijetí. Prokazovat pak toto diskriminační jednání v praxi bývá

⁵¹ HENDRYCH, D., (eds.). *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁵² SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. Homofobie v žákovských kolektivech. 1. vyd. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Sekretariát rady vlády ČR pro lidská práva, Úřad vlády ČR, ©2009, s. 16. [cit. 2013-04-04]. ISBN 978-80-7440-016-2. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/udalosti/homofobie_web.pdf

⁵³ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 11.

velmi obtížné. Problém nastává také v situaci, kdy je na první pohled zřejmá snadná vizuální identifikace osoby, například u transsexuálních osob v procesu přeměny pohlaví či již v průběhu zaměstnání, kdy tato osoba oznámí zaměstnavateli, že se rozhodla podstoupit tuto operativní přeměnu. Argumentem zaměstnavatelů pak často bývá prohlášení, že by to kupříkladu jejich klienti či obchodní partneři nemuseli akceptovat. Transsexuální lidé tak často balancují mezi odmítnutím zaměstnavatelů a liknavostí mnohých úřadů, které jim situaci stěžují zejména průtahy při vydávání dokladů či neznalostí právních norem v této oblasti. Webový portál „translidé“⁵⁴ uvádí také příklad jedné transsexuální vysokoškolačky, která byla ve svém zaměstnání několik let finančně podhodnocována, jelikož její vysokoškolský diplom zněl na staré, mužské jméno. Boj s úřady o jeho přepsání pak vyhrála až po několika letech. Problémy se zaměstnáním nemají transsexuálové jen v České republice. V sousedním Německu práci nemá až na 80 procent těchto lidí. Na druhé straně existují ale mezi českými zaměstnavateli i výjimky, například Česká spořitelna veřejně hlásá zásady rovnosti a upozorňuje na nerovný přístup k menšinám.

V souvislosti s diskriminací osob s odlišnou sexuální orientací v zaměstnání je třeba zmínit ještě další, specifickou oblast, a tou je armáda a jiné ozbrojené složky. Podle Procházky, Janíka a Hromady zde zkušenosti s diskriminací zaznamenala téměř čtvrtina všech sloužících respondentů, kdy se jednalo především o oblast dnes již zrušené povinné vojenské služby. Za všechny hovoří příklad jednoho bisexuálního muže, který byl po dobu této služby mnohokrát šikanován, ponižován a dokonce i znásilňován. Je tedy nasnadě, že pokud v současné době slouží v armádě nějaký gay či třeba bisexuál, je zcela jisté, že se ke své sexuální orientaci veřejně nehlásí.⁵⁵

Diskriminace v oblasti školství

Další oblastí, která se potýká ať již se skrytým či zjevným homofobním chováním, je školství. Tato oblast je specifickou především proto, že jejími hlavními protagonisty jsou zejména děti, mládež či samotní pedagogové. Podle Olgy Pechové se české školství může jevit jako resort, kde jsou rovná práva všech menšin řádně dodržována. I přestože je jejich

⁵⁴ SPENCEROVÁ, T. Jak se žije translidem v ČR. In: *Translidé* [online]. ©2000 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/translide-cr>

⁵⁵ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 26.

garantem také školský zákon, nepamatuje bohužel přímo na problematiku sexuální orientace. Ze zahraničních výzkumů i ze zkušeností v České republice je ale podle Pechové patrné, že se mládež z řad sexuálních menšin potýká se šikanou ve školách, ale také i v dalších školských zařízeních. Podle Pechové, také fundovaný český psycholog Petr Kolář uvádí, že problematika šikany v českém školství je závažným problémem, který je ovšem často provázen nechutí či nevolí pedagogického sboru tyto záležitosti řešit a dostat se tak do nepříjemné konfrontace s rodiči. V případě šikanování z důvodu sexuální orientace je to pak pro mnohé zvláště nepříjemným problémem, protože do hry vstupují předsudky všech zúčastněných stran.⁵⁶

Žáci či studenti, o kterých je pak známo, že jsou jinak než většinově sexuálně orientováni či v rodině někoho takového mají, jsou pak dlouhodobě vystaveni obtěžování, které je doprovázeno posměšky, verbálními útoky a mnohdy dokonce až fyzickou agresí. Úřady amerického města Colorado Springs například potrápil problém šestiletého transsexuála, který ve škole chodil na dámské toalety. Rodiče tohoto dítěte v tom problému nespatořovali, avšak škola s tím zásadně nesouhlasila, a protože je v tomto státě diskriminace nezákonná, skončil tento případ dokonce až u soudu.⁵⁷

Je zřejmé, že toto xenofobní jednání zanechává nedozírné následky na psychice dětí a jejich školní úspěšnosti. Začínají se izolovat od zbytku kolektivu, chodí za školu či se pouští do experimentování s drogami. Mnohdy ani sami pedagogové nejsou s to zakročit či dokonce toto jednání skrytě tolerují. V České republice není tato situace dostatečně vědecky prozkoumána, ale ze zahraničních studií vyplývá fakt, že sexuální minority z řad studentstva jsou oproti běžné populaci vystaveni šikaně až čtyřikrát častěji. Na vysokoškolské půdě je problematika diskriminace sexuálních menšin trochu odlišná. Osobnost studenta je již oproti žákovi základní či střední školy dostatečně zformovaná na to, aby přijala fakt, že v naší společnosti žijí kromě většinové populace, také i různé minority, a je jedno zda etnické, národnostní či lidé odlišně sexuálně orientovaní. Na mnoha z vysokých škol existují také různé spolky či kluby, které spojují právě lidi s odlišnou

⁵⁶ PECHOVÁ, O. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2006, s. 4. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

⁵⁷Trable malé Coy. Tn.cz [online]. ©2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z:

<http://tn.nova.cz/zpravy/zahranici/transsexualni-dite-nychce-skola-poustet-na-damske-zachodky-rodice-se-soudi.html>

sexuální orientací, poskytují zájemcům informace o této problematice či organizují různé sportovní či společenské aktivity.

O osvětu na tomto poli se starají také různé organizace či instituce, které se svými projekty či výzkumy snaží tuto oblast dostatečně probádat a poskytnout případné poradenství či pomoc takto diskriminovaným osobám. Například občanské sdružení STUD, jež se stará o gay a lesbickou komunitu, bylo účastno spolu s dalšími sdruženími jako je Člověk v tísni či Poradna pro občanství/občanská a lidská práva na mnoha z těchto projektů. Za zmínku stojí také osvětová činnost státních institucí, kdy byla například Radou vlády pro lidská práva a Ministerstvem školství vydána publikace s názvem „Homofobie v žákovských kolektivech“, která poskytuje cenné rady, jak se proti homofobii či šikaně bránit. Faktem ovšem zůstává, že tato preventivní činnost by měla nejprve vycházet zejména z řad pedagogů samotných s použitím vhodných výukových programů, podpořených hlavně zájmem o žáka, o jeho problémy a potažmo pak splněním vlastního učitelského poslání. Odpovědnosti by se neměli zříkat ani samotní rodiče, kteří by měli rozpoznat z projevů chování svých dětí, že něco není v pořádku a následně adekvátně zasáhnout či se obrátit na odborníky erudované v této oblasti.

Diskriminace ve zdravotnictví

A jak je tomu ve zdravotnictví? Je zde situace jiná, anebo i odborná zdravotnická veřejnost, u které je předpoklad, že bude vystupovat profesionálně a erudovaně, přistupuje k osobám s odlišnou sexuální orientací diskriminačně a existují ve zdravotnictví vůbec situace, kdy by k tomuto jednání mohlo docházet? A to ať úmyslně nebo v souladu s jistými směrnicemi, nařízeními či vyhláškami? Jisté je, že teprve až v roce 1992 dochází k jistým změnám, kdy Světová zdravotnická organizace přijímá 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí a vyřazuje tak, konkrétně pak homosexualitu, ze seznamu poruch. Tento zlom znamená obrovský posun ve vnímání této problematiky jednak na poli odborné veřejnosti a dá se říci, že i mezi laiky. Do té doby existovalo několik teorií vysvětlujících její příčinu a ani mezi odborníky nebyly názory na ni vždy jednotné. Ovšem ani tyto změny nemohly ve své šíři postihnout další odlišnost v sexuální orientaci, a to bisexualitu, o jejíž existenci se vedou spory až dodnes. Otázka transsexuality je také, zdá se, velmi komplikovaná a jistě vzbuzuje u velké části populace nemalé emoce. Pokud onemocníme a hodláme navštívit lékaře, spoléháme na to, že je odborníkem na svém místě, a že nám

poskytne lékařské ošetření adekvátní našemu zdravotnímu stavu a v souladu s přísahou, kterou po ukončení studia musel složit. Očekáváme tedy profesionalitu, odborné znalosti a empatický přístup. Co se ovšem stane, když takové lékaře navštíví gay, lesba či třeba transsexuál? Bude i nadále lékař odborníkem na svém místě?

Podle Procházky, Janíka a Hromady zkušenosti s diskriminací ve zdravotnictví uvádělo až 7 procent dotázaných respondentů. Z provedeného výzkumu také vyplynulo, že více diskriminováni se cítili být spíše bisexuálové. Častým důvodem bylo jejich odmítnutí jako dárců krve. Osoba, která chce darovat krev, musí totiž vyplnit dotazník, kde je mimo jiné zjišťováno i to, zda někdy měla stejnopohlavní styk. V případě kladné odpovědi pak ve většině případů pozbude možnost krev darovat. Můžeme toto opatření shledat diskriminačním? Jedna strana mince je, že je statistickým faktem, že zejména homosexuální muži bývají častěji nositeli viru HIV, to ovšem neznamená, že promiskuitní heterosexuál nemůže být oním nositelem také. Další respondentky se zase setkali s nepříjemným vystupováním lékaře – gynekologa, poté co zjistil, že jsou lesby či bisexuálky.⁵⁸

„Odmítli mne jako dárcce krve, protože jsem homosexuál. Paní mi vysvětlila, že kdyby mou krev dostalo nějaké dítě, tak by to mohlo ovlivnit jeho budoucí sexuální orientaci.“

Gay muž, 26-40 let⁵⁹

A co třeba pacient transsexuál? Život v těle, ve kterém nechce být, pro něj musí být celoživotním utrpením. Někteří učiní přítrž tomu trápení jednou provždy, a to cestou již nevratnou – sebevraždou. Ti, co seberou odvahu a rozhodnou se pro operativní přeměnu pohlaví se často pouští do boje s větrnými mlýny, na jejímž počátku jsou dalekosáhlá vyšetření, posudky psychologů, sexuologů a dalších odborníků, kteří se ale někdy pasují do role sociálních inženýrů a svévolně rozhodují o lidských osudech. Pokud se transsexuální osobě podaří vším tímto takzvaně prokousat, začíná další etapa samotného lékařského zákroku. O to více je pak důležitý empatický přístup zdravotnického personálu při hospitalizaci pacienta i poté, a to by mělo platit napříč celou oblastí zdravotnictví.

⁵⁸ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 27

⁵⁹ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 28

Diskriminace v oblasti rodinného práva

Jistě zásadní je pro osoby s odlišnou sexuální orientací také rodičovství a rodičovská práva. Tato oblast patří mezi poměrně hodně diskutované a také stále ještě v mnoha ohledech nedořešené. Kamenem úrazu je především české zákonodárství a legislativa, která v současné době nepřipouští, aby si mohli registrovaní partneři adoptovat či vzít dítě do pěstounské péče. Tímto krokem pak dochází k porušování přirozených lidských práv a k omezování jakési přináležitosti člověka k člověku, které by se nemělo odvíjet od jeho sexuální orientace. I přes zásadní změny, které přineslo v roce 2006 přijetí zákona o registrovaném partnerství, který upravuje podmínky soužití osob se stejnou sexuální orientací, zůstalo mnoho problémů nedořešeno a třeba otázka rodičovských práv těchto osob i nadále visí ve vzduchu. Právní řád ČR i samotný výše zmíněný zákon totiž zcela znevýhodňuje tyto osoby v oblasti rodinného práva. Uvádí totiž, že dítě může adoptovat pouze manželský pár či jedinec bez ohledu na svoji sexuální orientaci, avšak vstupem do registrovaného partnerství tuto možnost ztrácí. Mnoho lesbických párů tak obchází tuto možnost buď pořízením vlastního biologického potomka s heterosexuálním mužem či péčí o potomka z případného dřívějšího heterosexuálního vztahu.

Podle PhDr. et Mgr. Zdeňky Vaňkové vlnu diskusí vyvolává také problematika uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, které narážejí na hradbu formálního vyjádření těchto přirozených práv.⁶⁰

Problematiku také provází spousta předsudků a také domněnek, že správná výchova dítěte se může odehrávat pouze v podmínkách heterosexuální rodiny. Zcela tak opomíjí fakt, že právě láska k dítěti je tou klíčovou, a že i homosexuální pár je schopen ji plnohodnotně poskytnout. Heterosexualita rodičů přeci není zárukou, že dítě prožije krásný a bezproblémový život, stačí se jen podívat na rozvodové statistiky, jež uvádí, že každé druhé manželství je v dnešní době rozvedeno.

I transsexuální lidé se často potýkají s dopady, které má jejich transsexualita v oblasti rodinného práva. Existují však rozdíly v tom, zda jsou tato práva uplatňována před či po provedení úřední změny pohlaví. Po této změně je pak možné uzavírat klasické manželství a se svým manželem či manželkou adoptovat či vychovávat dítě. Problém

⁶⁰ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 92. ISBN 978-80-557-0479-1.

nastává tehdy, když je manželství uzavřeno před změnou pohlaví, a protože české právo nezná eventualitu stejnopohlavního manželství, je jako podmínka k provedení operativního zákroku nutné rozvedení tohoto svazku. Další otázkou je pak samotná úprava rodičovských práv, která jsou odvozena od vztahu k dětem z těchto manželských svazků. Paradoxní je, že české zákonodárství pak tuto problematiku výslovně neošetřuje. Avšak dříve bylo víceméně podmínkou, která umožňovala provedení operativního zákroku přeměny pohlaví, vzdát se těchto práv. Dnes je situace taková, že postupy ve sféře rodičovských práv balancují na hraně zákona. S diskriminačním postupem se pak tedy mohou setkat transsexuálové při jednání s různými úřady či sociálními pracovníci, které mohou nutit tyto osoby vzdát se rodičovských práv v odůvodnění, že by se mohlo jednat o mravní narušování dítěte. Závěrem je tedy potřeba dodat, že se právě úřady samotné či pracovníci veřejné správy mohou svým jednáním dopouštět silně diskriminačního jednání svými postupy a mnohdy také předsudky.⁶¹

Diskriminace v církvi

Církev a její vztah k sexuálním minoritám byly napříč dějinami vždy problematickou záležitostí a postoje mnohých náboženských směrů se v tomto dosti lišily a liší. Avšak téměř každý z nich má pak se sexualitou jako takovou zásadní problém, nemluvě pak o homosexualitě, bisexualitě či transsexualitě. V islámu byly například homosexuální styky posuzovány jako vzpoura k Bohu, v současnosti však dochází k jistému zmírnění tohoto postoje a takovéto chování je tiše přehlíženo. Oproti tomu v Indii a Pákistánu žije skupina tzv. hidžrů, složená z homosexuálů, hermafroditů či transsexuálů, kteří si utvářejí svoji vlastní komunitu, která je často vyhledávanou při různých slavnostních příležitostech, jako jsou svatby či narození dítěte. Judaismus zas často zastává ortodoxní odmítavá stanoviska, avšak existují i liberální odnože, které se k otázkám homosexuality nestaví tak radikálně. Křesťanství se svou ne vždy adekvátní interpretací Bible, balancuje mezi jasně odmítavými stanovisky homosexuality v kontrastu s liberálnějšími odnožemi svých představitelů. Římskokatolická církev pak vidí v homosexuálně orientovaném člověku osobu, která by se měla léčit. Spravedlivé je ale podotknout, že je třeba rozlišovat mezi postoji oficiálních

⁶¹PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. 2. vyd. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2007, s. 61-62. [cit. 2013-04-06]. ISBN 978-80-239-9597-8. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>

představitelů a vírou samotnou a také mezi postoji již konkrétních zástupců těchto jednotlivých církví.

Podle již zmíněných výzkumů, Procházka, Janík a Hromada uvádějí, že se s diskriminací v církvi setkalo na dvacet dva procent věřících respondentů.⁶²

„Nemohu se účastnit přijímání a nesmím pokračovat v práci s mládeží.“

Gay muž, 18-25let, církev bratrská⁶³

Do zorného pole se dostává také otázka věřících transsexuálů, zejména v případě, že chtějí uzavřít manželství, které si přejí uzavřít církevně platným způsobem. Z kanonického práva vyplývá jeden důležitý požadavek, a tím je uzavírání těchto svazků, zejména z důvodu plození a výchovy dětí. Pokud tato kritéria pak nemůže transsexuální osoba splnit, není tedy důvodem manželství vůbec uzavírat. Možnost adopce pak kanonické právo zásadně odmítá s tím, že mezi dvě osoby tak vstupuje třetí element, jenž není jejich biologickým pokračovatelem, a tudíž nemohou být vytvořeny ani žádné adekvátní sociální vztahy.⁶⁴

Mezi všechny výše uvedené oblasti, ve kterých se mohou osoby s odlišnou sexuální orientací setkat s diskriminací lze uvést jistě mnoho a mnoho dalších. Pro úplnost uvedme tedy alespoň ještě několik dalších příkladů jako je především oblast poskytování služeb, návštěva kulturních, sportovních či jiných společenských akcí či prosté obsloužení v restauraci.

Ať již z příkladů či výsledků výzkumů výše uvedených je patrné, že se v průběhu svého života dostávají osoby s odlišnou sexuální orientací do konfrontace s mnoha nepříjemnými situacemi, do nichž jsou často vehnány společností jako takovou či nechutí a předsudky, které často plynou jen z pouhé nedostatečné znalosti problematiky či zájmu o ni vůbec.

⁶² PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 30-31.

⁶³ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 30

⁶⁴ SKOBLÍK, J.: *Transsexualismus. Morálně a duchovně-teologické aspekty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006, 152-153. ISBN 80-246-1052-3.

3 MOŽNOSTI POSTUPU PROTI DISKRIMINACI V SOUVISLOSTI S ODLIŠNOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ

Je jistě potřebné, aby oběti diskriminačního jednání znali svá práva a uměli je vhodným způsobem uplatňovat v praxi a učinit tak takovému jednání přítrž. V souvislosti boje proti diskriminaci a možnostem prostupu proti ní vznikla již v minulosti celá řada různých hnutí a organizací, které se starají o to, aby byla zajištěna informovanost, podpora a pomoc té či oné skupině potřebných. Každé z těchto hnutí pak v návaznosti na cílovou skupinu, na kterou je zaměřeno, má svůj specifický program, jenž je cílen na již konkrétní problémy konkrétní skupiny obyvatel. Ne jinak tomu je i u organizací, které se zabývají problematikou osob s odlišnou sexuální orientací. Ty pak formou poradenských služeb, terénní prací či praktickou pomocí dokážou nasměrovat a pomoci takto orientovaným osobám překonat všechna úskalí a překážky, se kterými se mohou ve svém životě potýkat.

Existuje ovšem také celá řada legislativních úprav, které zakazují jednotlivé formy diskriminačního jednání, uvádí možnosti ochrany před diskriminací a právní prostředky této ochrany. Záměrem této tzv. antidiskriminační legislativy je pak zaručit obětem diskriminace domoci se svých práv a získat tak nějakou formu náhrady za újmu, která jim tímto počínáním vznikla.

Důležitý je ovšem také zájem a ohleduplnost nás všech, abychom se právě my nestali strůjci takovéhoho diskriminačního zacházení, ať již z pozice zaměstnavatelů, kolegů či třeba přátel.

3.1 Právní pomoc

Důležitou zásadou zákazu diskriminace je spravedlivé pohlížení na člověka a rovnost při posuzování jedince bez ohledu na jeho příslušnost k určité skupině, a to při zachování jeho lidských práv. A právě diskriminační jednání je jedním z projevů porušování těchto práv. Úkolem státu je pak jakási garance základních lidských práv a svobod, jejich dodržování, ale také ochrana jedince. Na straně druhé pak zaručuje jedinci, aby se mohl pomocí nezávislé soudní moci těchto svých práv domoci a prosadit je i proti státu.

Ochranu lidských práv jedince je však třeba chápat celospolečensky, tzn. i z pohledu mezinárodního měřítko. Jednotlivé státy jsou pak k jejich dodržování vázány mezinárodními smlouvami a deklaracemi. Nejvýznamnější listinou tohoto druhu je zcela

jistě Všeobecná deklarace lidských práv OSN či Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950.

V rámci OSN však bylo přijato i mnoho dalších smluv či předpisů vztahujících se k ochraně lidských práv. Příkladem uveďme třeba Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání či Úmluva o právech dítěte z roku 1989 atd. Na půdě amerického kontinentu můžeme zmínit zase platnost Americké úmluvy o lidských právech z roku 1981. Nejvýznamnějšími orgány, které pak dohlíží na dodržování standardu lidských práv jsou Evropská komise pro lidská práva a Evropský soudní dvůr pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku.⁶⁵

Co se týče přímo diskriminačního jednání v souvislosti s odlišnou sexuální orientací, resp. s homosexualitou, rada Evropy se poprvé až roku 1981 ve své rezoluci 756 vyslovila proti diskriminaci homosexuálů. Roku 1984 pak Evropský parlament přijal rezoluci týkající se zákazu diskriminace v zaměstnání v souvislosti se sexuální orientací a roku 1994 byla pak stejnou institucí přijata rezoluce A3-0028/94, v níž je uvedena výzva všem členským státům, aby ukončily nerovnoprávné jednání s homosexuálními občany v oblasti poskytování sociálního zabezpečení, sociálních výhod, práv dědických, práv převzetí, práv bydlení, v oblasti trestního práva a dalších následných úprav. V roce 1999 pak byla přijata tzv. Amsterdamská dohoda členských států EU, která zakazuje diskriminaci z důvodu pohlaví, rasy, náboženského vyznání, názorů, etnického původu, invalidity, věku a sexuální orientace.⁶⁶

Ovšem i přes výše uvedené dohody či právní předpisy zůstává stále ještě nedořešena problematika translidí, kteří patří často do nejvíce diskriminací ohrožené skupiny, především pak v oblasti zaměstnání. Žádná z českých ani unijních právních norem se speciálně otázce translidí nevěnuje a nezdá se být předmětem diskuze, do jaké skupiny ohrožených obyvatel je vlastně zařadit. Je ale pravdou, že některé členské státy EU mají zavedenu svou vlastní legislativu, jež zakazuje diskriminační jednání na základě pohlavní identity. Nic takového ale české právo nezná a bohužel ani není pravděpodobné, že by se tato situace v dohledné době změnila.

⁶⁵ POZDANOVÁ, S. *Přirozenoprávní teorie jako východisko ochrany lidských práv*. Brno, 2009, s. 14-15. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Miroslava Kejdová.

⁶⁶ PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 11

Na regionální úrovni je součástí ústavního pořádku ČR také další neopomenutelná listina, a to Listina základních práv a svobod⁶⁷, na jejímž základě a v souladu s ní by měly být založeny všechny další právní předpisy. Článek číslo 3 odst. 1 této Listiny dokonce výslovně hovoří o zákazu diskriminace a zaručení základních práv a svobod všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, víry v náboženství, jazyka, politického či jiného smýšlení, příslušnosti k národnostní či etnické menšině, národního či sociálního původu, rodu, majetku nebo jiného postavení. A i když v tomto výčtu chybí zmínka o sexuální orientaci, je právě poslední zmíněné „jiné postavení“ třeba chápat v souvislosti mimo jiné také se sexuální orientací.

Kromě Listiny základních práv a svobod je další významnou právní úpravou na poli diskriminace také tzv. antidiskriminační zákon, o kterém bude více pojednáno v následující kapitole. Souhrnně však můžeme říci, že jsou v něm obsaženy předpisy Evropských společenství v návaznosti na výše uvedenou Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy. Tento zákon pak konkretizuje jednotlivé formy diskriminačního jednání, vymezuje důležité pojmy a blíže specifikuje právo na rovné zacházení. Oběti diskriminace mají tedy v rukou účinnou zbraň, jak se domoci svých práv, třeba i soudní cestou či jinou formou zadostiučinění.

Samostatnou kapitolou je jistě také zákon o registrovaném partnerství, jehož přijetí umožnilo společné soužití osob stejného pohlaví v systému obdobnému manželství a přispělo tak k posílení práv těchto občanů. Avšak i přes jeho velký přínos zůstaly některé oblasti nedořešeny, zejména pak otázky adopce či některé otázky sociálního či majetkového charakteru. Bouřlivé diskuse vyvolává také otázka uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen.⁶⁸

Ovšem i jiné zákony pamatují na problematiku diskriminace. V oblasti školství je to kupříkladu školský zákon, ve sféře zaměstnání zase zákoník práce, služební zákon či zákon o zaměstnanosti, na poli podnikání třeba zákon o veřejných zakázkách. Zdálo by se tedy, že téměř všechna odvětví lidské činnosti jsou proti diskriminačnímu jednání nějakým způsobem ochráněna, a že při porušení lidských práv tak mají občané možnost se bránit. Je tomu tak ale i v praxi?

⁶⁷ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁶⁸ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 92. ISBN 978-80-557-0479-1.

Jedna z dalších možností jak se diskriminaci bránit a jak dostat svých práv je cestou přes tzv. Ombudsmana, tedy Veřejného ochránce práv. V praxi Evropské unie mají oběti diskriminace možnost obrátit se na tzv. úřady rovného zacházení⁶⁹, jež pracují formou bezplatného poradenství. V České republice je pak tato funkce v kompetenci právě výše zmíněného Veřejného ochránce práv. Jeho činnost upravuje zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv⁶⁹, jehož sídlo se nachází v Brně. Jedná se o nestranný a nezávislý státní orgán, v jehož kompetenci je zajišťovat ochranu osobám před jednáním úřadů a dalších organizací, které vykonávají státní správu a poskytování metodické pomoci, která má přispívat k prosazování rovného zacházení. Zákon pak dává do rukou ombudsmana množství oprávnění, pomocí nichž má právo provádět nezávislá šetření a při zjištění pochybení požadovat od úřadů sjednání nápravy. Od roku 2006 mu byla připsána i další z povinností, a to možnost provádění preventivních kontrol na místech a zařízeních, kde se dá předpokládat, že se mohou vyskytovat osoby postižené omezením svých práv. Na institut Veřejného ochránce práv se může obrátit pak každý, kdo se cítí být zasažen diskriminačním jednáním či porušením rovných práv. Svým působením tak může výrazně přispívat k ochraně občanů před diskriminací a zajišťovat tak dodržování principu rovného zacházení.⁷⁰

Zmínit bychom mohli také nevládní organizaci - Ligu lidských práv, která funguje od roku 2000 a jejím hlavním zaměřením je ochrana lidských práv a svobod všech lidí. Svou činností se tak snaží o informovanost občanů na poli právních předpisů a paragrafů a prostřednictvím sítě svých poraden pak zodpovídá celou řadu dotazů a bezplatně podává pomocnou ruku při řešení soudních sporů. Vydává také různé tiskopisy, manuály a informační materiály a publikuje odborné články. Angažuje se také v prosazování systémových změn, jež napomáhají zlepšovat kvalitu života v České republice.⁷¹

Na poli ochrany práv LGBT menšin se také výrazně podílí vládní Výbor pro sexuální menšiny, který navazuje na činnost „Pracovní skupiny pro otázky sexuálních menšin“, která byla ustavena roku 2007 při příležitosti Evropského roku rovných příležitostí. Tato skupina vypracovala dokument s názvem „Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender minority“, v němž popisuje současný stav a navrhuje případná řešení. Činnost tohoto Výboru pak spočívá zejména v působení proti diskriminaci sexuálních

⁶⁹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ *Veřejný ochránce práv* [online]. © 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/>

⁷¹ *Liga lidských práv* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://lp.cz/o-nas/kdo-jsme/>

minorit v mnoha oblastech života, provádí rovněž osvětovou činnost a usiluje o zlepšení postavení a práv těchto osob v České republice. Pomáhá hájit zájmy jak na poli sociálním, tak i právním a monitoruje vzrůstající extremistické aktivity, jež jsou zaměřeny proti těmto sexuálním minoritám.⁷²

Lidé postižení diskriminací se mohou obrátit se svými problémy také na široké spektrum dalších poraden či organizací, které ať již formou kamenných poraden či telefonického nebo internetového poradenství pomáhají zodpovídat mnohé otázky, poskytují účinné rady a navrhnou adekvátní pomoc jak se diskriminaci bránit.

Z výše uvedeného vyplývá, že existují aktivity, jak na poli legislativním tak i v systému různých organizací či hnutí, které mají za cíl ochránit diskriminované minority a poskytovat jim vhodnou formu pomoci, aby co nejlépe a nejefektivněji mohly uplatnit svá práva a bránit se tak případnému diskriminačnímu jednání. A i přestože je řešení spousty otázek či problémů ještě v plenkách, vypadá to, že česká společnost vyvíjí snahu tyto záležitosti řešit, a že jim není osud těchto minorit lhostejný.

3.2 Antidiskriminační zákon

V období 20. století se začíná po malých krůčcích rodit legislativa, jež si klade za cíl potírat diskriminační jednání a zakazovat či mnohdy i trestně postihovat jeho různé formy. Děje se tak v zemích západní civilizace, ale postupně také i v dalších státech. V České republice patří mezi hlavní právní prameny, jež diskriminaci zakazují především Listina základních práv a svobod, avšak její jednotlivé formy jsou obsaženy také i v dalších zákonech, například v zákoně o zaměstnanosti, školském zákoně, zákoníku práce či občanském zákoníku. V roce 2009 pak nabývá účinnosti zásadní listina – tzv. antidiskriminační zákon, která výrazně upravuje a postihuje oblast diskriminačního jednání jako celku a uvádí možnosti postupu boje proti této diskriminaci.

Zákon č. 198/2008 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

⁷² *Vláda České republiky* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

tzv. antidiskriminační zákon⁷³ je první ucelenou právní úpravou, která vůbec kdy v České republice vznikla. Ovšem proces přijímání tohoto zákona nebyl zrovna jednoduchý. Na počátku všech snah stála Poradna pro občanství/občanská práva, která v roce 2003 vyzvala zástupce hnutí Stud Brno a potažmo Gay a lesbické ligy k účasti na semináři, který měl být věnován právě problematice a diskusím o legislativní úpravě rovného zacházení a ochranou před diskriminačním jednáním. Tento seminář si kladl za cíl neformálně připomínkovat předběžný návrh tzv. antidiskriminačního zákona, jenž byl v té době zpracováván odborem pro lidská práva při Úřadu vlády ČR. Avšak pro velké množství těchto připomínek byl pak postupně tento návrh několikrát přepracován a až v září roku 2003 byl vládou ČR nakonec přijat usnesením č. 931 věcný záměr tohoto zákona. Na jaře následujícího roku byl pak zákon projednáván v komisích Legislativní rady vlády a na sklonku téhož roku pak v upravené podobě schválen vládou. Poté byla Poradnou pro občanství/občanská a lidská práva iniciována petice pro přijetí výše uvedeného zákona, jež byla mířena k Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.⁷⁴

Následný ping-pong v podobě neustálého pozměňování návrhu tohoto zákona mezi Poslaneckou sněmovnou a Senátem vyústil až v červnu 2009, kdy byl antidiskriminační zákon, ač v tzv. minimální variantě přijat, a to s účinností, vyjma druhé části, od září roku 2009.

Původním požadavkem EU však bylo, aby přijetí antidiskriminačního zákona bylo již při vstupu České republiky do Evropské Unie. Proces jeho přijímání byl ale provázen mnoha diskuzemi, pozměňovacími návrhy a podle prohlášení tehdejší tiskové mluvčí Ministerstva spravedlnosti ČR Zuzany Kuncové také průběžným zasíláním řady dalších směrnic EU, které se týkaly především vztahu rovnosti žen a mužů.⁷⁵

Také některé politické strany se nevyhnuly komentářům na připravovanou antidiskriminační úpravu, například Konzervativní strana dokonce roku 2007 uvedla, že je nejen zbytečná, ale i škodlivá, a že jde pouze o jakousi politickou korektnost vůči nejrůznějším aktivistickým hnutím. O vlnu vzrušení se postaral také sám tehdejší prezident

⁷³ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

⁷⁴ Antidiskriminační zákon. Komunityweb2.cz [online]. ©2005 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://komunity.web2.cz/rp-antidiskriminacni_zakon/

⁷⁵ BOHUTÍNSKÁ, J. Antidiskriminační zákon může mít likvidační dopad. *Podnikatel.cz* [online]. 2008 [cit. 2013-04-08]. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/antidiskriminacni-zakon-muze-mit-likvidacni-dopad/>

ČR Václav Klaus, který v květnu roku 2008 antidiskriminační zákon vetoval v odůvodnění: „Zákon považuji za zbytečný, kontraproduktivní a nekvalitní a jeho dopady za velmi problematické.“ Klaus dále argumentoval tím, že není potřeba zavádět další legislativní opatření, neboť zákaz diskriminace je součástí také Listiny základních práv a svobod, ale také mnoha dalších mezinárodních smluv.⁷⁶

Smysl antidiskriminačního zákona je spatřován zejména v jeho komplexnosti a konkretizaci jednotlivých forem diskriminačního jednání. Obsaženy jsou v něm zejména pak směrnice EU, které v souladu s Listinou základních práv a svobod a ostatními mezinárodními smlouvami vymezují rovná práva všech fyzických osob a zakazují diskriminaci ve věcech práva na zaměstnání, přístupu k povolání či podnikání, pracovních či služebních poměrů včetně odměňování, členství v odborových organizacích a dalších radách či organizacích, členství v profesních komorách, sociálního zabezpečení, přístupu ke zdravotní péči, ke vzdělání či přístupu ke zboží či službám. Vymezeny jsou zde také důležité pojmy jako přímá či nepřímá diskriminace, přípustné formy rozdílného zacházení, obtěžování včetně sexuálního, zásada rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků a v neposlední řadě také možnosti ochrany před diskriminací a právní prostředky této ochrany. Zakomponováno je také postihování pronásledování či samotné navádění k diskriminaci. Zakázána je rovněž diskriminace z důvodu etnického původu, rasy, národnosti, pohlaví, věku, náboženského vyznání, zdravotního postižení či sexuální orientace. Antidiskriminační zákon také pojednává o změnách v zákonech o Veřejném ochránci práv, Občanském soudním řádu, v zákoně o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, v zákoně o pojistné smlouvě či o zákoně o pojišťovnictví.⁷⁷

Antidiskriminační zákon se soustřeďuje také na postup boje proti diskriminaci a uvádí možnosti, jak se samotné diskriminaci bránit a poskytuje obětem takového jednání právní prostředky, na jejichž základě se pak mohou svých práv domáhat, a to buď formou přiměřeného zadostiučinění, odstranění následků diskriminačního jednání, odškodnění či přiměřené finanční náhrady nebo soudní cestou. Podle nové právní úpravy, na rozdíl od předchozí, kde bylo důkazní břemeno na straně žalovaného, musí nyní žalobce nejdříve

⁷⁶Prezident republiky vetoval antidiskriminační zákon. *Václav Klaus* [online]. ©2008 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/418>

⁷⁷Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

předložit důkazy diskriminačního chování a až následně poté je žalovaná strana povinna prokázat, že zásada rovného zacházení nebyla porušena. Toto opatření bylo důsledkem absolutního zvýhodnění žalobce, jehož předchozí úprava byla provázena velkým počtem interpretačních i praktických potíží.

Antidiskriminační legislativa je jistě potřebným krokem, který dal do rukou obětem diskriminačního jednání účinnou zbraň, jak se domoci svých práv. Na druhou stranu však vzbuzuje jistou nevoli a kritiku, zejména od zastánců svobody slova či ze strany zaměstnavatelů, kteří v ní spatřují jistý zásah do personálního výběru svých zaměstnanců. Nasnadě je také otázka možného zneužití samotného pojmu diskriminace a toho, co je za ni považováno a s tím spojené případné nepravdivé očerňování zaměstnavatelů či dalších orgánů, institucí či jednotlivců, které může mít nedozírné důsledky. Pro mnohé je také jen pouhým a zbytečným kopírováním již dávno platných předpisů jako například Listiny základních práv a svobod či zákona o zaměstnanosti. Příznivci této legislativní úpravy se zase obávají benevolentního a vágního přístupu úřadů a institucí z pohledu jejího prosazování. Ovšem i přes všechny argumenty pro a proti, by celá společnost měla mít na paměti hlavně jednu jedinou avšak zásadní myšlenku, a to že jsme si všichni rovni a podle toho také jednat.

3.3 Organizace zabývající se ochranou diskriminovaných z důvodu odlišné sexuální orientace

Po Stonewallských nepokojích v roce 1969 se začala postupně formovat různá hnutí a organizace, jejichž ideou byly aktivity ve prospěch nejprve homosexuálních lidí, později, kolem 90. let 20. století také i v rámci LGBT celkově, tzn. i ve prospěch nejen leseb a gayů, ale také i bisexuálních a transsexuálních či transgenderových osob. Některé organizace již zanikly, jiné naopak vznikly či vznikají. Předmětem zájmu však vždy bylo a je úsilí o zajištění rovných práv a příležitostí pro tyto sexuální menšiny, snaha informovat širokou veřejnost o této problematice, ale také poskytování rad či pomoci samotným odlišně orientovaným osobám či třeba jen vytvořit prostor, kde by se tyto osoby mohly svěřit, popovídat si či nalézt útěchu.

V zahraničí, zejména pak v zemích západní Evropy či USA má budování těchto hnutí a organizací však mnohem větší tradici než v České Republice, kde ještě stále chybí jistá

celoplošná organizovanost a jednota. Výsledkem toho je pak roztržštěnost a nekomplexnost a často také nejednotné snahy v prosazování práv či názorů obecně. Existuje spousta lokálních skupin, které mezi sebou dostatečně nespolupracují a nemají tak potřebnou sílu k dosahování a prosazování svých zájmů a cílů. Rovněž i vztahy mezi jednotlivými sexuálními menšinami se značně lokálně liší. Tento stav se pak negativně odráží zejména ve vnímání rizikových skupin, které jsou stejně jako u majoritně sexuálně orientované populace, součástí sexuálních minorit, tzn. např. u LGBT seniorů, příslušníků etnických menšin, sociálně vyloučených osob či lidí se zdravotním postižením. Bylo by tedy vhodné a efektivní, aby tyto skupiny obyvatel usilovaly o společný zájem, nejen místně, ale také komplexně a celorepublikově, aby byla jejich činnost podporována státem, ale i samotnou sítí aktivistických a dobrovolnických hnutí.

Mezi celosvětově působící organizace v oblasti LGBT minorit, stojí za zmínku například tzv. ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association), která hájí práva LGBT osob a lobuje za jejich zájmy ve vládě a dalších institucích. Další světoznámou organizací zabývající se lidskými právy obecně je „Human Rights Campaign“, jež byla založena v roce 1978, sídlí v USA a patří mezi jednu z největších nevládních neziskových organizací tohoto druhu v mezinárodním měřítku. Zabývá se také publikační činností, kdy vydává řadu materiálů o dodržování lidských práv, spolupracuje s dalšími organizacemi na různých kampaních a prostřednictvím sítě svých kanceláří po celém světě se zajímá o regionální problémy v jednotlivých zemích. Uvést můžeme také mezinárodní hnutí „Amnesty International“, které se aktivně podílí na obraně lidských práv a vystupuje formou různých kampaní proti jejich porušování. Každoročně pak vydává zprávu o situaci a stavu těchto práv v jednotlivých zemích, mimo jiné také i v České Republice či na Slovensku. V USA lze zase zmínit dominantní národní neziskovou organizaci „DignityUSA“, jež byla založena v roce 1969, a která se stará zejména o LGBT katolíky a jejich rodiny.

I na území České Republiky existuje několik významných organizací, jež se zabývají právy sexuálních menšin, a to jak vládního tak i aktivistického rázu. Pod záštitou vlády ČR je zřízen tzv. „Výbor pro sexuální menšiny“, který je jakousi platformou pro spolupráci vlády a veřejnosti, a jehož zájem se soustřeďuje převážně na práva LGBT osob, ale i jiných osob s odlišnou sexuální orientací či generovou identitou. Cílem toho Výboru je pak především otázka diskriminace a zajištění rovných práv a příležitostí pro tyto osoby. Snaží se působit proti diskriminaci, zejména pak v oblastech jako je školství, zdravotnictví,

na pracovním trhu či v oblasti rodiny. Stará se o osvětu a informovanost problematiky sexuálních menšin, sleduje také i extremistické aktivity namířené proti sexuálním menšinám a reaguje na aktuální dění ve sféře politiky, práva či v sociální oblasti.⁷⁸

Dalším významným občanským sdružením, které bylo založeno v roce 1999 skupinou sociálních pracovníků a právníků je „Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva“. Sdružení působí v sedmi krajích ČR (hlavní město Praha, Středočeský kraj, Pardubický kraj, Ústecký kraj, Jihomoravský kraj, Olomoucký a Moravskoslezský kraj) a věnuje se širokému spektru činností, především pak otázkám státního občanství a práv cizinců, prosazování rovných příležitostí a potírání diskriminace. Formou terénních prací, ale i poradenskou činností pomáhá také lidem v sociálně vyloučených lokalitách či rodinám, jejichž děti jsou umístěny do ústavní výchovy. Přípravuje a spolupodílí se na mnoha programech, zpracovává připomínkové zprávy k legislativním a vládním dokumentům a návrhům zákonů, zastupuje klienty před soudem a nemalou pozornost věnuje také problematice rovných příležitostí a ochraně před diskriminačním jednáním. V této souvislosti pak připravuje vzdělávací programy pro odbornou veřejnost, úředníky státní správy, právnickou veřejnost či příslušníky ozbrojených složek.⁷⁹

„Organizace na podporu a integraci menšin“ (OPIM o.s.) zase pečuje o zachování hodnot, jako je důstojnost, spravedlnost a rovnost. Nabízí široké spektrum vzdělávacích kurzů a integračních programů, které mají za cíl bojovat proti předsudkům společnosti. Šíří povědomí o lidských právech a angažuje se v pomoci českým občanům a menšinám.⁸⁰

Významnou úlohu na poli sdružování LGB osob v 90. letech 20. století sehrálo také tzv. SOHO, nebo-li Sdružení organizací homosexuálních občanů, v čele se svým prezidentem Jiřím Hromadou. Tato organizace vznikla v České Republice 24. června roku 1990 v Brně jako výsledek konsenzu některých dalších organizací, jež byly založeny po Sametové revoluci, aby hájily práva a zájmy českých i slovenských homosexuálních osob. Toto hnutí usilovalo především o politické zviditelnění problematiky gayů a leseb, o odebrání homosexuality ze seznamu nemocí WHO, ale také o přijetí tehdy ještě neexistujícího zákona o registrovaném partnerství, či o odstranění všech forem

⁷⁸ *Vláda České republiky* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

⁷⁹ *Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva* [online]. ©2009 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/>

⁸⁰ *Organizace na podporu a integraci menšin (OPIM o.s.)* [online]. ©2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://www.opim.cz/index.php?page=profil>

diskriminace, se kterou se LGB osoby setkávají. SOHO se také významně zasazovalo o prevenci nemoci AIDS, kdy zřídilo telefonickou linku pomoci a vydávalo mnoho informačních materiálů a brožur, ale také knih s LGB tématikou či společenský měsíčník SOHO revue. Organizovalo také mnoho akcí a kampaní na podporu LGB komunity. V roce 2001 se pak SOHO transformovalo do sdružení Gay iniciativa v ČR, které existovalo až do roku 2006, kdy svou činnost ukončilo po zdárném spoluprosazení zákona o registrovaném partnerství.⁸¹

V roce 1996 byla založena další z nezávislých neziskových organizací, jež funguje dodnes, a tou je brněnský „STUD“ (sdružení gayů, leseb, bisexuálů a přátel). Tato organizace byla od svého založení až do roku 2000 členem výše uvedeného hnutí SOHO a svou působností daleko přesahuje hranice regionu. Roku 2003 pak spolu s ostatními organizacemi byla vytvořena platforma – „Gay a lesbická liga“, jež usilovala o přijetí zákona o registrovaném partnerství či o odstranění diskriminace vůči LGB minoritám. Svou usilovnou angažovaností a prací s médii se tak výrazně zasadila o přijetí právě výše uvedeného zákona. STUD výrazně působí ve prospěch gay mužů a lesbických žen, bisexuálů i LGB mládeže, pěstuje bohatý komunitní život, snaží se o právní i faktické zrovnoprávnění a změnu v názorech a předsudcích ve společnosti a organizuje známý filmový festival Mezipatra. Je také členem „České rady dětí a mládeže“ a „Asociace nestátních neziskových organizací Jihomoravského kraje (ANNOJMK).⁸²

Česká organizace „Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, o.s.“ (PROUD) si zase klade za cíl posílit práva a uznání pro LGBT minority. Její hlavní vizí je vytvoření takové společnosti, která by byla zbavená všech předsudků vůči LGBT osobám a myšlenka, aby sexuální orientace a identita nebyla překážkou pro kvalitní a plnohodnotný lidský život.⁸³

Za zájmy translidí bojuje v České republice občanské sdružení „Transforum“, které bylo založeno v roce 1998. Ačkoli prošlo za dobu svého trvání značnými názorovými i personálními změnami, zůstává stále jedinou aktivní organizací, která hájí a reprezentuje potřeby translidí. Zaměřuje se především na pražský region, jelikož právě zde je největší koncentrace těchto osob, anebo se sem ve značné míře sjíždějí kvůli provedení operativního zákroku změny pohlaví. Mezi jeho další aktivity patřila mimo jiné i snaha,

⁸¹ FANEL, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000, s. 7-8. ISBN 80-7272-010-4.

⁸² *Stud Brno* [online]. ©1997-2013 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.stud.cz/>

⁸³ Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, o.s.“ (PROUD) [online]. ©2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/>

aby se zájmy translidí projeví také při tvorbě antidiskriminačního zákona. Problematika translidí je však mnohem častěji řešena v oblasti různých webových projektů, které skýtají široké pole působnosti pro transkomunitu celkově. Ta si zde může vyměňovat své názory a zkušenosti a radit se o velmi specifických problémech. Jedním z těchto počinů byl již dnes neaktivní server „www.translide.cz“, který sice již v současnosti není aktualizován, stále je zde ale možné nalézt poměrně velké množství informací a je tak nejrozsáhlejším souborem tohoto druhu u nás. Diskuse ale stále probíhají na jeho odnoži „www.translide.com“ či na jedné z mnoha let existujících stránek „www.transforum.cz“.⁸⁴

Kromě všech výše uvedených organizací, sdružení, hnutí či projektů existuje dnes celá řada dalších webových stránek, které se věnují jednotlivým problematikám osob s odlišnou sexuální orientací. Na jejichž stránkách je pak k nalezení nepřehledné množství informací, rad a diskusních fór, kde se mohou tyto osoby podělit o své zkušenosti, názory či si domlouvat různá setkání a společné akce. Jmenujme například webové projekty jako je www.bengales.cz⁸⁵ (server „pro holky na holky“), www.colourplanet.cz,⁸⁶ www.rozdilnerytmy.cz⁸⁷ (neformální skupina lesbických a bisexuálních žen), www.logos-cr.euweb.cz⁸⁸ (organizace gay věřících), www.queermag.cz⁸⁹ (internetový magazín pro lesby) či třeba diskusní fórum www.gay.komunita.cz.⁹⁰ Mimo to průběžně vznikají mnohé projekty, které si kladou za cíl osvětu a informovanost široké veřejnosti a snaží se tak upozornit na své problémy formou pořádání různých sportovních a kulturních akcí či kampaní. Jmenujme například Karlovarský duhový festival, filmový festival Mezipatra či známý průvod hrdosti za práva LGBT lidí – Queer parade, který je oslavou rozmanitosti a mezilidské solidarity, a jež se koná každý rok, a to pokaždé v jiném evropském městě. Za zmínku stojí také každoročně připravovaný festival Prague Pride, který volá po uznání, respektu a svobodném vyjádření sexuální orientace bez známek nenávisť a diskriminace. Na mnohých vysokých školách zase vznikají různé spolky

⁸⁴ Pracovní skupina pro otázky menšin ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamily Stehlíkové. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 13-14. [cit. 2013-04-10]. ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf

⁸⁵ *Bengáles* [online]. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/o-nas/o-nas.html>

⁸⁶ *ColourPlanet, o.s* [online]. ©2009 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://www.colourplanet.cz/Komunita>

⁸⁷ *Rozdílné rytmy* [online]. [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozdilnerytmy.cz/cz/o-nas/>

⁸⁸ *Logos česká republika* [online]. ©2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://logos-cr.euweb.cz/>

⁸⁹ *Queer magazine* [online]. ©2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.queermag.cz/>

⁹⁰ *Gay komunita* [online]. ©2001-2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.004.cz/gay-komunita-v-novem>

či kluby, jenž pro své členy, ale také třeba i pro pedagogický sbor připravují různá společenská setkání či kulturní a sportovní akce. Na Karlově univerzitě v Praze tak existuje klub pro homosexuály s názvem Spolek Charlie.⁹¹ Po celém světě také existuje celá řada zařízení, barů, restaurací či diskoték, kam se soustřeďují právě tyto komunity a kde hledají útočiště, přátelství či lásku.

Příslušníci sexuálních menšin usilují o to, aby byla jejich problematika viditelnější, aby se jim dostávalo stejného uznání a rovného zacházení stejně jako heterosexuální společnosti. Je proto dobře, že vznikla celá řada různých organizací, ať již zaštitěných státem či jen na bázi dobrovolnické účasti, které se snaží o to, aby se těmto osobám dostávalo lidské důstojnosti, aby nebyly diskriminovány a v neposlední řadě, aby měly stejná lidská práva jako majoritní sexuální populace.

⁹¹ *Občanské sdružení Charlie* [online]. ©2010 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:<http://www.charlie.li/o-nas>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍL VÝZKUMU

Teoretická část bakalářské práce byla věnována především pojednání o vnímání odlišné sexuální orientace od historie po současnost, byly definovány důležité pojmy související s jednotlivými sexuálními minoritami a vymezena problematika diskriminace odlišně sexuálně orientovaných osob i s jejími nejčastějšími formami. Pojednáno bylo také o možnostech postupu proti diskriminačnímu jednání, počínaje právní pomocí až po výčet organizací, které se zabývají ochranou takto diskriminovaných osob.

Praktická část bakalářské práce pak naváže na uvedené teoretické poznatky, kdy stěžejním smyslem je snaha dospět k odpovědi na otázky, jak česká majoritní heterosexuální společnost vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací, zda vůbec k diskriminaci sexuálních minorit dochází a jestli se právě tyto minority cítí být většinovou sexuální společností diskriminovány.

Cílem mého výzkumu tedy bylo jednak objasnění situace, zda je česká heterosexuální společnost opravdu tak tolerantní k sexuálním minoritám, jak je mnohdy proklamováno, zda se její příslušníci někdy setkali s diskriminací osob s odlišnou sexuální orientací, zda jsou ochotni přiznat i těmto osobám rovná práva a jaký je mezi českou veřejností stupeň informovanosti o homosexualitě, bisexualitě a transsexualismu obecně. Na straně druhé mne zajímalo, zda se právě příslušníci minoritní sexuální společnosti cítí být vůbec nějakým způsobem diskriminováni, s jakými formami diskriminačního jednání se setkávají a jak proti případné diskriminaci bojují. Následné porovnání postojů a názorů jak sexuálně majoritní, tak i minoritní části populace by pak mělo zodpovědět na otázku, zda v české společnosti dochází k diskriminaci osob s odlišnou sexuální orientací.

4.1 Formulace hypotéz

Vhledem k výše uvedenému cíli jsem si vytyčila následující pracovní hypotézy, jejichž platnost chci ověřit:

Hypotéza č. 1:

Předpokládám, že česká majoritní společnost obecně vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací rovnocenně, tedy bez známek diskriminačního zacházení s těmito osobami.

Hypotéza č. 2:

Předpokládám, že důvody pro xenofobní chování příslušníků české majoritní společnosti k sexuálním menšinám mohou nastat teprve až při bezprostředním a bližším kontaktu s těmito osobami.

Hypotéza č. 3:

Předpokládám, že příslušníci sexuálních menšin se spíše necítí být diskriminováni českou majoritní společností z důvodu své sexuální orientace.

Hypotéza č. 4:

Předpokládám, že pokud se příslušníci sexuálních menšin stali někdy obětí šikany či násilného chování z důvodu jejich odlišné sexuální orientace, proti tomuto patologickému jednání nijak nepostupovali.

4.2 Metody výzkumu

Výzkum byl realizován dvěma způsoby. Stěžejní a hlavní část byla provedena za pomoci kvantitativní metody, kdy jsem ke sběru dat použila dotazníkové šetření. Jeho výhodou je malá finanční náročnost a možnost získání značného množství informací od velkého počtu jedinců v relativně krátkém čase a jednoduchost vyhodnocování a interpretace získaných dat. Nevýhodou je pak možná neobjektivnost získaných dat, nízká návratnost či nonverbální komunikace, která nedokáže zachytit skutečné a autentické pocity a názory. Proto pro získání uceleného a komplexního pohledu na problematiku jsem toto dotazníkové šetření zkombinovala s kvalitativní metodou, kdy byla další data nasbírána pomocí dvou strukturovaných rozhovorů, jako doplňkem k celému výzkumu. Tato metoda umožňuje získat informace, které mohou pomoci poznat osobnost dotazovaného do hloubky, avšak nevýhodou je zase subjektivní povaha odpovědí dotazovaného respondenta.

Prostředkem sběru dat v prvním výše uvedeném případě, tzn. u kvantitativní metody, byly 2 strukturované dotazníky. První z nich byl určen příslušníkům majoritní heterosexuální společnosti a obsahoval 18 uzavřených otázek. Respondenti zde byli jednak dotazováni na problematiku diskriminace osob s odlišnou sexuální orientací, zjišťována byla také míra informovanosti o sexuálních menšinách jako takových a postoje české majoritní

heterosexuální společnosti k právům minoritní sexuální populace. Součástí byly také 4 otázky věnované demografickým charakteristikám (pohlaví, věk, vzdělání, bydliště). Druhý dotazník byl pak směřován k příslušníkům společnosti s odlišnou sexuální orientací obsahující 16 uzavřených otázek, z toho 5 demografického charakteru. Zde byli respondenti tázáni na to, zda se v průběhu svého života setkávají vůči své osobě s diskriminačním jednáním, jaké byly formy této diskriminace a jak proti ní bojují. Cílem dotazníkové šetření bylo pak porovnání postojů a názorů majoritní heterosexuální a minoritní sexuální společnosti. V obou případech byli respondenti ubezpečeni, že dotazník je anonymní, a že výsledky z něj získané budou použity pouze jako součást praktické části mé bakalářské práce. Odpovědi respondentů jsou pak přehledně graficky znázorněny.

Dalším, druhým, prostředkem sběru dat byly dva strukturované rozhovory. Individuálně byli osloveni dva respondenti – gayové, z řad homosexuální minority, aby tak v 11 předem připravených otázkách vyjádřili své názory a postoje k diskriminaci vůči své osobě, zda se s diskriminací vůbec setkávají a jaká je forma jejich soužití v partnerském vztahu. Součástí rozhovoru byly také otázky demografického charakteru. Navazování komunikace při samotném vedení rozhovoru probíhalo uvolněnou formou, neboť oba respondenti patří mezi mé přátele. Na závěr rozhovoru pak byli odměněni poděkováním. Oba byli také postupně ubezpečeni o anonymitě získaných dat a o účelu, pro který je potřebuji. Jejich odpovědi jsem v průběhu rozhovoru zaznamenávala do předem připraveného záznamového archu, jehož obsah byl následně pomocí obsahové analýzy vyhodnocen.

4.3 Charakteristika vzorku respondentů

V následujících podkapitolách bude postupně podle zvolení dané metody výzkumu uveden výběr jejich respondentů.

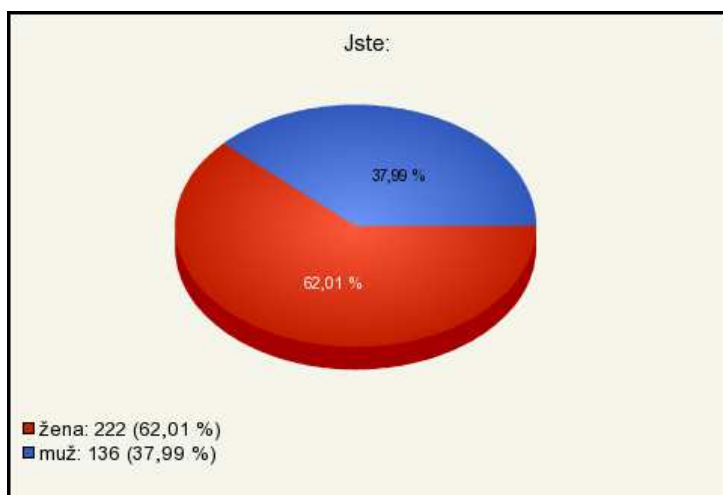
4.3.1 Respondenti dotazníkového výzkumu - majoritní heterosexuální společnost

Respondenti tohoto dotazníkového výzkumu byli osloveni dvěma způsoby. Na internetovém portále „www.vyplnto.cz“⁹² byl vytvořen dotazník, na jehož otázky mohli odpovídat všichni zájemci z řad heterosexuální společnosti, kteří tyto webové stránky

⁹² Vyplň to.cz [online]. ©2008-2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z <http://www.vyplnto.cz/>

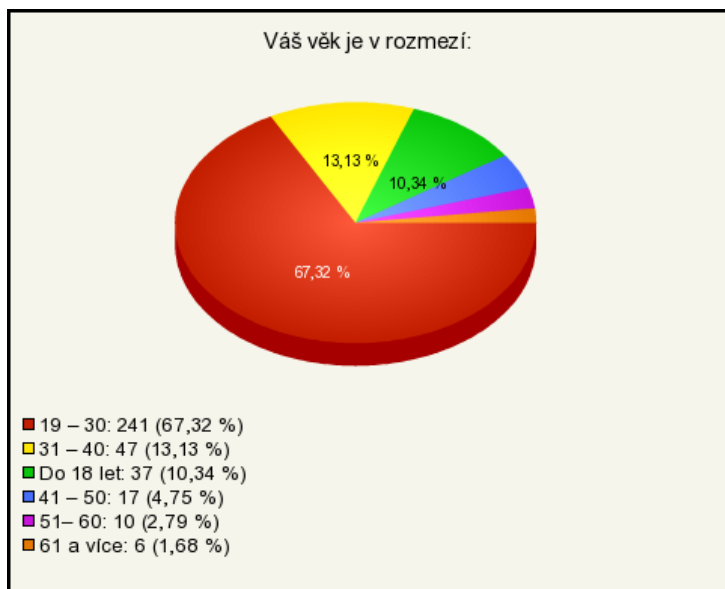
navštěvují. Hypertextový odkaz na tento dotazník jsem však také zaslala pomocí e-mailu celé řadě svých známých, přátel, kolegů či rodinným příslušníkům, kteří tak mohli jeho prostřednictvím zodpovídat na uvedené otázky stejným způsobem jako respondenti, kteří navštívili výše uvedený portál. Tato možnost sběru dat byla zvolena právě z důvodu možnosti oslovení velkého počtu respondentů všech věkových skupin z mnoha oblastí České republiky, a tím tak získání reprezentativního vzorku respondentů. V průběhu samotného šetření jsem pak byla překvapena, kolik respondentů bylo ochotno tento dotazník vyplnit, podílet se tak na mém výzkumu a jak společensky atraktivní téma to pro ně bylo.

Otázka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů. Výzkumu se zúčastnilo celkem 358 osob, z toho 222 žen a 136 mužů.



Graf 1

Otázka č. 2 zjišťovala věkové rozmezí všech zúčastněných respondentů. Ve věkové kategorii do 18 let bylo 37 respondentů, v kategorii 19 – 30 odpovídalo 241 osob, v kategorii 31 – 40 bylo 47 respondentů, dále pak ve věkových kategoriích 41 – 50 let 17 osob, 51 – 60 let 10 osob a v poslední věkové kategorii 61 a více let 6 osob.



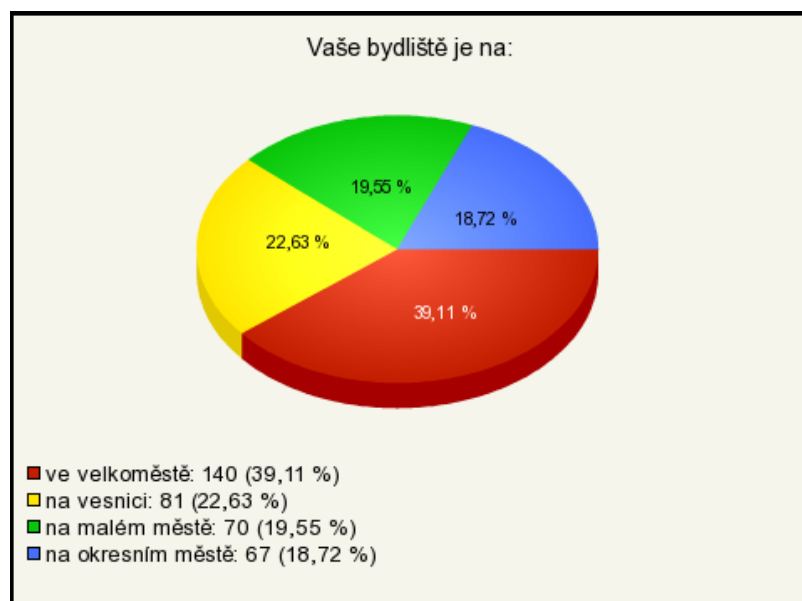
Graf 2

Otázka č. 3 se dotazovala na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Základní vzdělání mělo 46 respondentů, 11 středoškolské bez maturity, 166 středoškolské s maturitou případně vyšší odborné a 135 respondentů dosáhlo vysokoškolského vzdělání.



Graf 3

Otázka č. 4. zjišťovala bydliště zúčastněných respondentů. Na vesnici bydlí 81 osob, na malém městě 70, v okresním městě 67 a ve velkoměstě 140 respondentů.



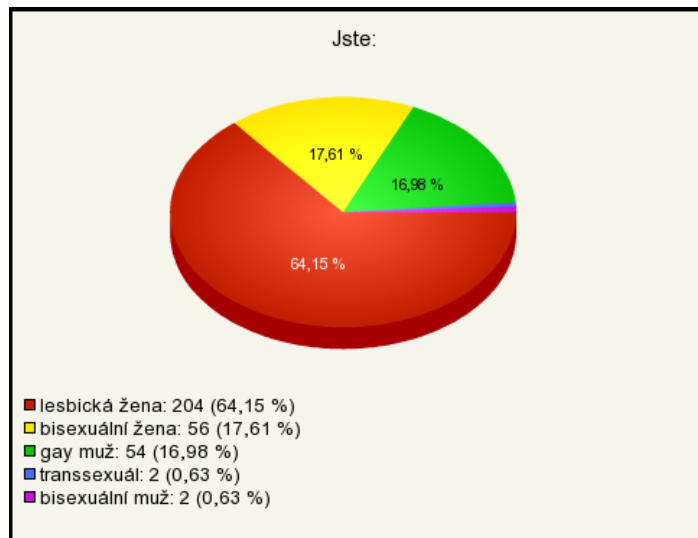
Graf 4

4.3.2 Respondenti dotazníkového výzkumu – LGBT menšiny

Respondenty tohoto dotazníkového výzkumu jsem hledala tak, že jsem nejprve oslovila několik přátel z řad LGBT menšin, kteří mi pomohli proniknout do jejich komunity a následně mi umožnili rozeslání hypertextového odkazu prostřednictvím e-mailu členům svých komunit, přes který se tyto respondenti připojili stejně tak jako příslušníci heterosexuální společnosti na internetový portál www.vyplnto.cz⁹³, kde mohli dotazník vyplnit. Abych v tomto případě zaručila objektivnost celého výzkumu, dotazník pro LGBT menšiny byl na těchto stránkách neveřejný, což znamená, že byl přístupný pouze respondentům z LGBT menšin, kterým byla e-mailem zaslána mnou vytvořená žádost spolu s hypertextovým odkazem na tento internetový portál. Tato možnost sběru dat byla zvolena právě z důvodu možnosti oslovení velkého počtu respondentů z řad LGBT menšin všech věkových skupin a mnoha oblastí České republiky, ke kterým by bylo jinou cestou velmi obtížné se dostat, a tím tak získání reprezentativního vzorku respondentů. Přes počáteční obavy jsem byla nakonec velmi překvapena ochotou a velkým počtem těchto respondentů, ale také časem, který mi právě příslušníci těchto minorit věnovali a s jakou vážností se k celému výzkumu postavili.

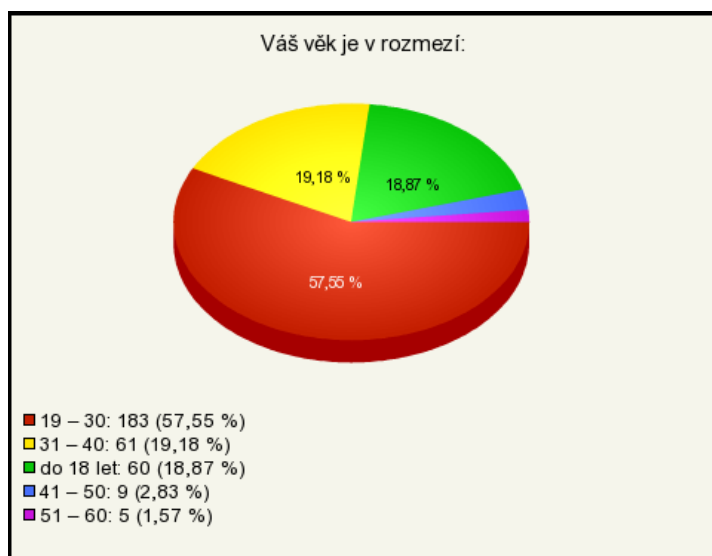
⁹³ *Vyplň to.cz* [online]. ©2008-2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z <http://www.vyplnto.cz/>

Otázka č. 1 zjišťovala v jakém složení se příslušníci LGBT menšin zúčastnili dotazníkového výzkumu. Lesbické ženy zaujaly prvenství s počtem 204 respondentek, druhé místo patří bisexuálním ženám, kterých bylo 56, třetí co do počtu respondentů skončili gay muži v počtu 54 a o stejnou poslední příčku se dělí bisexuální muži a transsexuálové, kteří se zúčastnili v počtu 2 respondentů. Celkově tedy z řad LGBT minorit odpovídalo 318 osob.



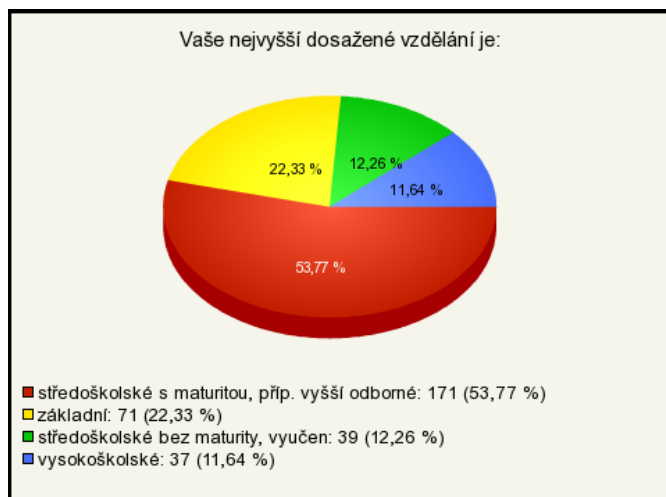
Graf 5

Otázka č. 2 zjišťovala věkové rozmezí všech zúčastněných respondentů. Věková kategorie do 18 let byla zastoupena v počtu 60 respondentů, v kategorii 19 – 30 let odpovídalo 183 osob, v kategorii 31 – 40 let bylo 61 osob, v rozmezí 41 – 50 let věku se zúčastnilo 9 osob, v kategorii 51 – 60 let 5 osob a věková kategorie 61 a více let nebyla zastoupena vůbec.



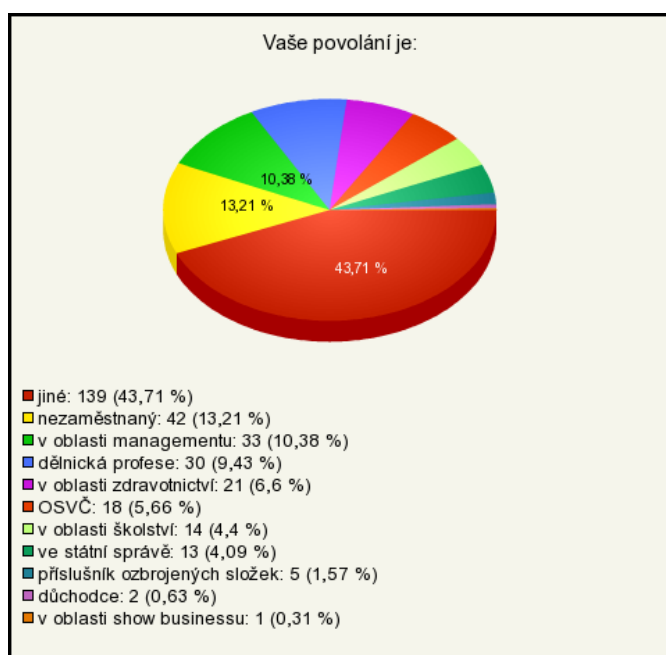
Graf 6

Otázka č. 3 se dotazovala na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Základní vzdělání mělo 71 respondentů, středoškolské bez maturity 39, středoškolské s maturitou, příp. vyšší odborné 171 a vysokoškolsky bylo vzděláno 37 respondentů.



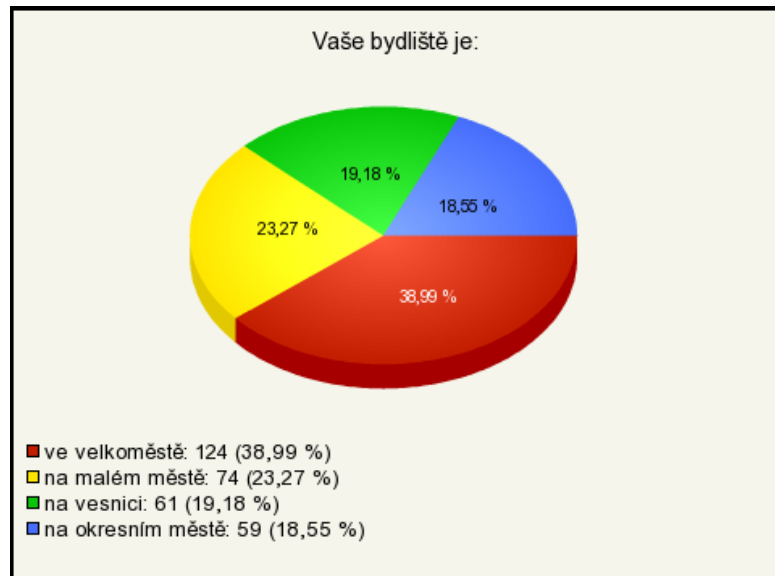
Graf 7

Otázka č. 4 se zjišťovala zastoupenost příslušníků LGBT menšin v jednotlivých sektorech a oblastech povolání. Nejvíce osob s odlišnou sexuální orientací – celkem 139 zvolilo možnost „jiné“ (tedy dotazníkem nespecifikované povolání), 42 respondentů je nezaměstnaných, v oblasti managementu pracuje 33 osob, dělnickou profesi vykonává 30 respondentů, v oblasti zdravotnictví pracuje 21 osob, zastoupení OSVČ je v počtu 18 osob, v oblasti školství pracuje 14 osob, ve státní správě 13 respondentů, 5 příslušníků ozbrojených složek, 2 důchodci a 1 respondent pracuje v oblasti show businessu.



Graf 8

Otázka č. 5 zjišťovala bydliště respondentů. Na vesnici žije 61 respondentů, na malém městě 74, v okresním městě 59 a ve velkoměstě 124 osob.



Graf 9

4.3.3 Respondenti strukturovaného rozhovoru – 2 gay muži

Pro získání uceleného a komplexního pohledu na problematiku bylo dotazníkové šetření zkombinováno s kvalitativní metodou, kdy byla další data nasbírána pomocí dvou strukturovaných rozhovorů, jako doplňkem k celému výzkumu. Osloveni byli 2 gay muži z řad mých přátel, kteří byli tak laskaví a velmi ochotně v rozhovoru odpovídali.

Tab. 1. Charakteristika respondentů

KATEGORIE	POČET
Pohlaví	
mužské	2
Věk	
45	1
33	1
Vzdělání	
SŠ - maturita	1
VŠ	1
Bydliště	
vesnice	2

5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ A STRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ

V následujících podkapitolách budou postupně rozebrány výsledky, ke kterým jsem dospěla jednak z dotazníkového šetření, ale i z provedených strukturovaných rozhovorů.

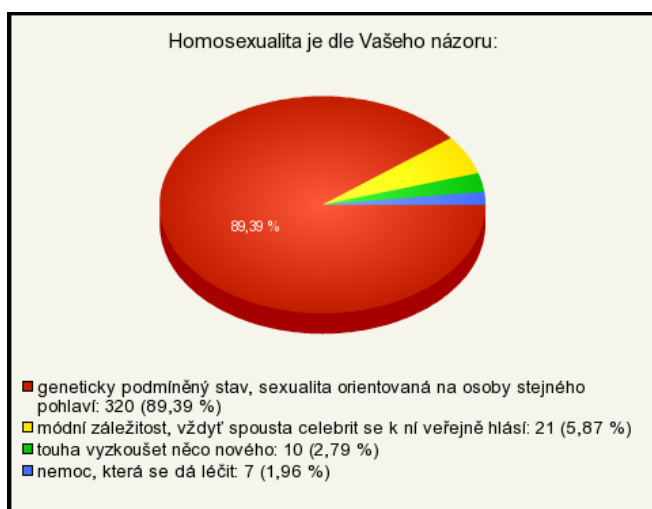
5.1 Výsledky dotazníkového šetření – majoritní heterosexuální společnost a LGBT minority

V této části bude proveden rozbor dotazníkového šetření, které bylo prováděno u příslušníků jak heterosexuální společnosti, tak i mezi sexuálními minoritami.

5.1.1 Výsledky dotazníkového šetření - majoritní heterosexuální společnost

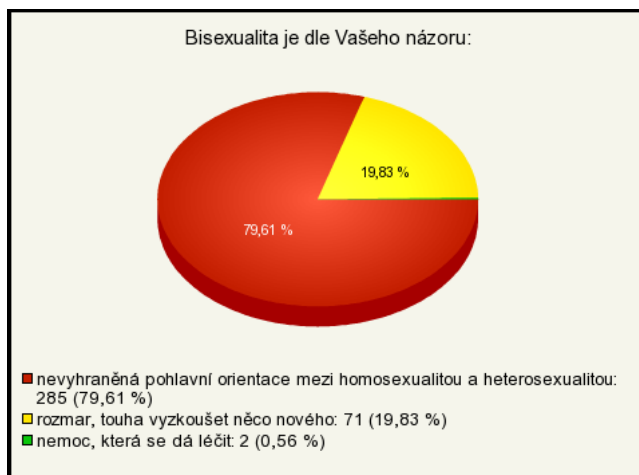
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 1: Předpokládám, že česká majoritní společnost obecně vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací rovnocenně, tedy bez známek diskriminačního zacházení s těmito osobami se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 5, 6, 7, 10, 13, 14, 17 a 18.**

Otázka č. 5 zjišťovala, jak jsou respondenti informováni o příčině vzniku homosexuality. 7 dotázaných osob se domnívá, že homosexualita je nemoc, která se dá léčit, 10 dotázaných vidí v homosexualitě touhu vyzkoušet něco nového, 21 respondentů považuje homosexualitu za módní záležitost a 320 dotázaných chápe homosexualitu jako geneticky podmíněný stav či vrozenou odchylku. Z výsledků je tedy patrné, že mezi českou heterosexuální společností panuje velká míra informovanosti a odklon oproti minulosti, kdy byla homosexualita považována za nemoc.



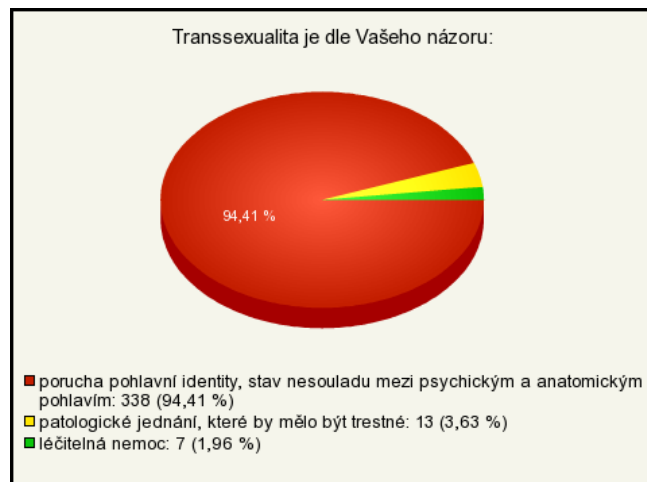
Graf 10

Otázka č. 6 zjišťovala, jak respondenti pohlíží na otázku bisexualitu a co podle nich taková bisexualita vůbec je. 2 respondenti považují bisexualitu za nemoc, která se dá léčit, 71 dotázaných uvedlo, že je to rozmar a touha vyzkoušet něco nového a celých 285 osob chápe bisexualitu jako nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi homosexualitou a heterosexuální. Z uvedeného vyplývá, že stejně jako u homosexuality, je česká majoritní populace celkem dobře obeznámena a informována o příčině bisexualitu.



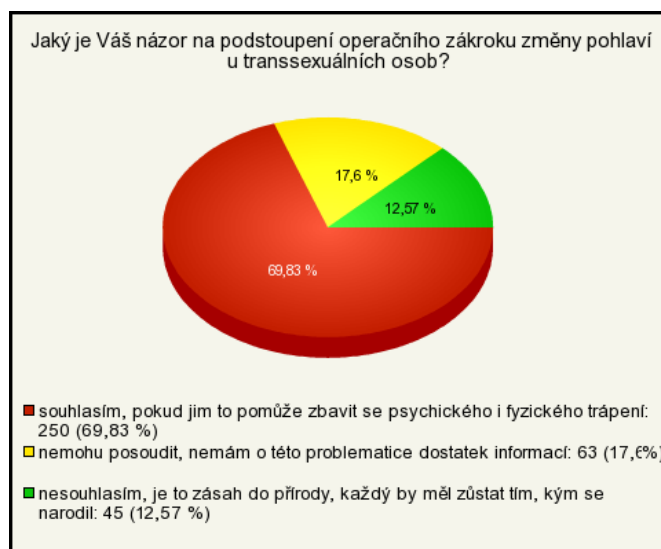
Graf 11

Otázka č. 7 zjišťovala, jak respondenti chápou pojem transsexualita a jak jsou informováni o samotné příčině vzniku transsexualismu. 7 z nich uvedlo, že se jedná o léčitelnou nemoc, 13 dotázaných vidí v transsexualitě patologické jednání, které by mělo být trestné a celých 338 osob je přesvědčeno, že je to porucha pohlavní identity. Z výsledků je opět patrná velká míra informovanosti české populace.



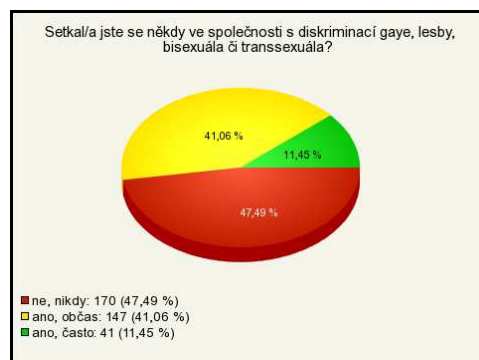
Graf 12

Otázka č. 10 se dotazovala na postoj respondentů k provádění operačního zákroku změny pohlaví u transsexuálních osob. 45 dotázaných uvedlo, že s tímto zákrokem nesouhlasí, neboť je to dle nich zásah do přírody, 63 respondentů nemohlo tuto problematiku posoudit, jelikož o ní nemají dostatek informací a celých 250 osob s provedením toho zákroku souhlasí, pokud to transsexuálním osobám přinese lepší kvalitu života a zbaví je to trápení. Z výsledků tedy vyplývá, že veřejnost se staví k této problematice pozitivně a chápe, jak je pro transsexuální lidi důležité tento zákrok podstoupit.



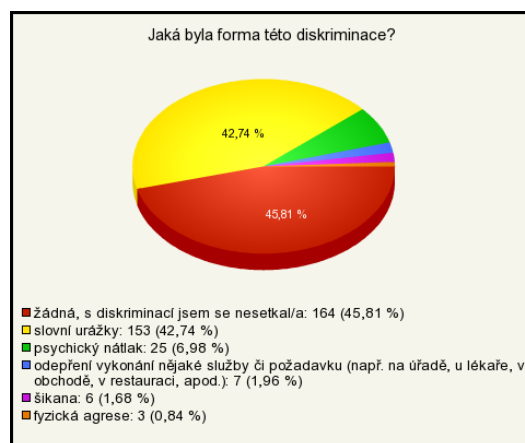
Graf 13

Otázka č. 13 byla zaměřena na zmapování situace, zda se příslušníci heterosexuální společnosti někdy setkali s diskriminačním jednáním vůči osobám s odlišnou sexuální orientací. 41 respondentů uvedlo, že se s diskriminací vůči sexuálním minoritám setkávají často, 147 se s ní setkává občas a 170 prohlásilo, že se s ní nesetkali nikdy. Zde je již patná, jistá nejednotnost vnímání diskriminačního jednání vůči sexuálním minoritám, kdy téměř stejné procento české populace uvádí, že se s diskriminací u těchto osob nesetkalo nikdy, stejně tak jako prohlášení dalších respondentů, že se s ní setkávají občas.



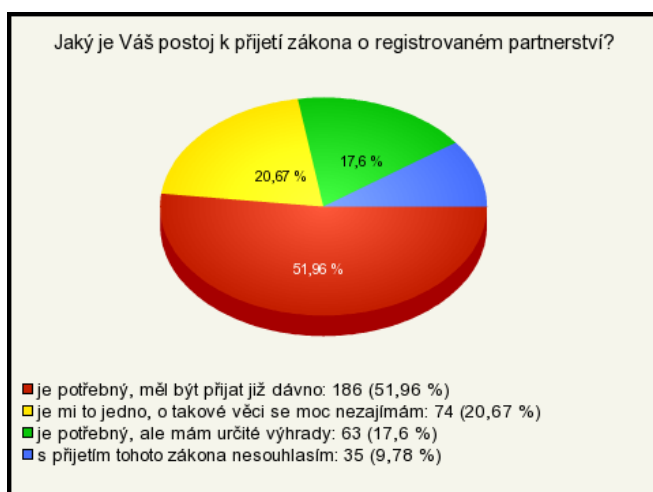
Graf 14

Otázka č. 14 zjišťovala s jakými formami diskriminace vůči sexuálním minoritám se příslušníci heterosexuální společnosti případně setkali. 3 respondenti uvedli, že to byla fyzická agrese, 6 z nich se setkala se šikanou, 7 uvedlo, že diskriminační jednání zaznamenalo ve smyslu odepření vykonání nějaké služby či požadavku, 25 zažilo psychický nátlak vůči osobám s odlišnou sexuální orientací, 153 zaznamenalo slovní urážky. Možnost „žádná“ zde byla pouze jako doplněk k předchozí otázce (13), pokud na ni respondenti odpovídali záporně (kvůli schopnosti vyhodnocení této otázky v návaznosti na předchozí). Z uvedeného je patrné, že k nějakým formám diskriminačního jednání v české společnosti opravdu dochází.



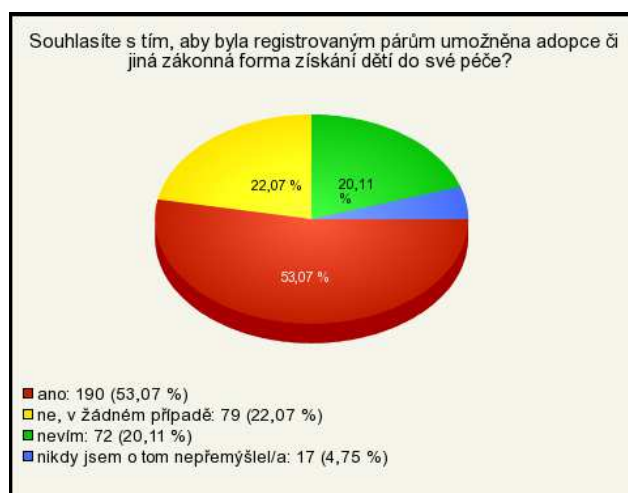
Graf 15

Otázka č. 17 mapovala postoj heterosexuální společnosti k přijetí zákona o registrovaném partnerství. 35 respondentů uvedlo, že s přijetím tohoto zákona nesouhlasí, 63 ho považuje za potřebný, i když k němu má určité výhrady, 74 dotázaných se o tuto problematiku vůbec nezajímá a 186 respondentů vyjádřilo souhlas s tvrzením, že zde měl být uzákoněn již dávno. Z uvedeného je zřejmé, že více jak polovina všech dotázaných respondentů shledává tento zákon jako potřebný a zhruba 17 % jako potřebný, ale s určitými výhradami.



Graf 16

Otázka č. 18 byla zaměřena na postoj respondentů k problematice výchovy dětí, resp. na možnost adopce či jiné zákonné formy získání dítěte do péče homosexuálních párů. 17 z nich uvedlo, že o tom nikdy nepřemýšlelo, 72 nevědělo, 79 pak tuto možnost rezolutně odmítlo a 190 vyjádřilo souhlas. Z uvedeného je jasný příklon majoritní heterosexuální společnosti k tomu, aby bylo homosexuálním párům umožněno vychovávat dítě.



Graf 17

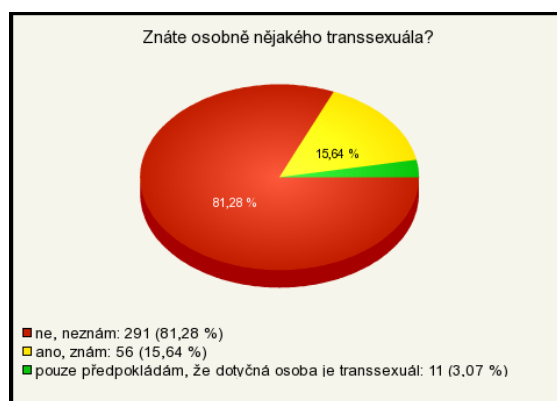
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 2**: Předpokládám, že důvody pro xenofobní chování příslušníků české majoritní společnosti k sexuálním menšinám mohou nastat teprve až při bezprostředním a bližším kontaktu s těmito osobami se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 8, 9, 11, 12, 15 a 16.

Otázka č. 8 zjišťovala kolik respondentů zná osobně někoho, kdo se veřejně hlásí k homosexuální orientaci či bisexualitě. 17 dotázaných uvedlo, že pouze předpokládá, že dotyčná osoba je gay/lesba či bisexuál/ka, 31 osob nikoho takového nezná a 310 odpovědělo kladně. Z uvedeného se dá odvodit, že necelých 90 % všech respondentů je nebo bylo s homosexuálními či bisexuálními lidmi v nějakém kontaktu.



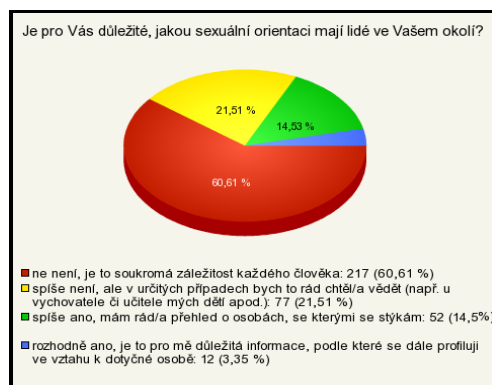
Graf 18

Otázka č. 9 zjišťovala kolik respondentů zná osobně nějakého transsexuála. 11 dotázaných uvedlo, že pouze předpokládá, že dotyčná osoba je transsexuál, 56 respondentů někoho takového zná a 291 respondentů žádného transsexuála nezná. Toto zjištění podporuje statistický údaj, který uvádí, že v ČR je zhruba něco kolem jednoho tisíce transsexuálních osob.



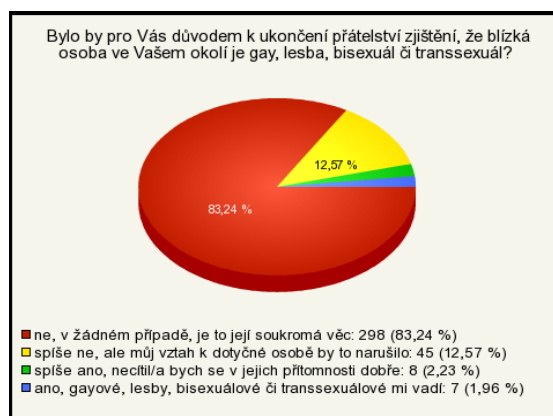
Graf 19

Otázka č. 11 mapovala postoj a reakce respondentů v otázce, zda je pro ně důležitá sexuální orientace lidí v jejich okolí. Pro 12 z nich je to důležitá informace, podle které se pak dále profilují ve vztahu k dotyčné osobě, 52 má rádo přehled o osobách, se kterými se stýká, 77 respondentů uvedlo, že to pro ně není rozhodující informace, avšak že existují situace, kdy by to rádi věděli a pro 217 dotázaných to není důležité s tím, že je to záležitost každého člověka. Z postojů zhruba asi 60 % respondentů je zřejmé, že tato informace pro více jak polovinu majoritní heterosexuální společnosti není rozhodující a zhruba dalších 20 % by to rádo vědělo pouze v některých případech.



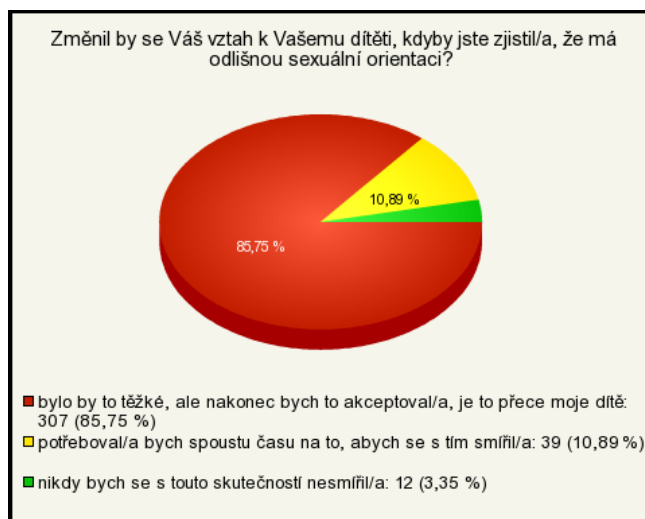
Graf 20

Otázka č. 12 se zajímala o to, zda by respondenti ukončili přátelství s osobou blízkou, v případě, když by zjistili, že je tato osoba příslušníkem nějaké sexuální minority. 7 dotázaných uvedlo, že ano, 8 respondentů bylo pro možnost spíše ano, neboť by se necítili dobře v přítomnosti těchto osob, 45 uvedlo, že spíše ne, ale jejich vztah k dotyčné osobě by to narušilo a 298 bylo zásadně proti ukončení přátelství. Je tedy patrné, že většina respondentů nevidí důvod, proč by měli ukončovat přátelský vztah s osobou, která má odlišnou sexuální orientaci.



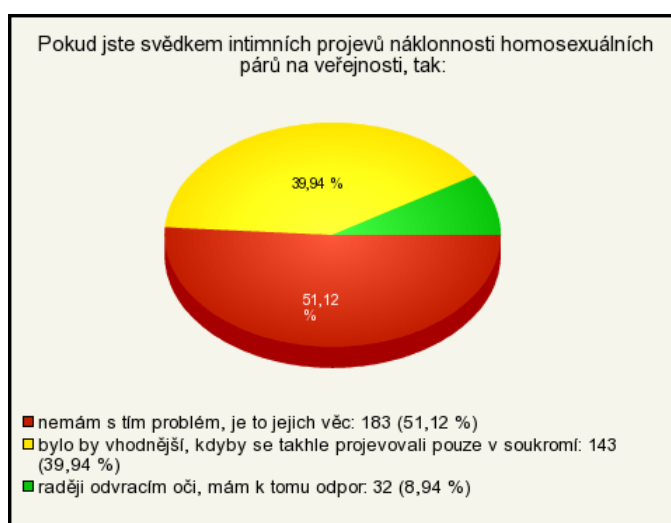
Graf 21

Otázka č. 15 mapovala postoj dotazovaných k případné odlišné sexuální orientaci jejich dítěte. 12 respondentů uvedlo, že by se s touto skutečností nikdy nesmířilo, 39 by potřebovalo spoustu času na to, aby se s tím smířilo a pro 307 by to bylo těžké, ale nakonec by to akceptovali. Pro více jak 85 % respondentů by toto zjištění tedy neznamenal přerušování rodinných vazeb.



Graf 22

Otázka č. 16 se zaměřovala na zjištění míry tolerance respondentů vůči projevům náklonnosti homosexuálních párů na veřejnosti. 32 z dotázaných k tomu má odpor a raději odvrací oči, 143 uvádí, že by bylo vhodnější, kdyby se takhle projevovali pouze v soukromí a 183 osob v tom nevidí žádný problém. I když více jak polovina respondentů uvedla, že jim tyto projevy na veřejnosti nevadí, téměř 40 % uvádí, že by si to měli nechat raději do soukromí.

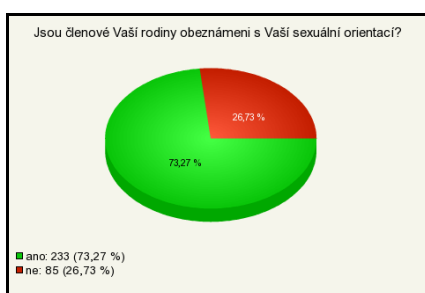


Graf 23

5.1.2 Výsledky dotazníkového šetření – LGBT minority

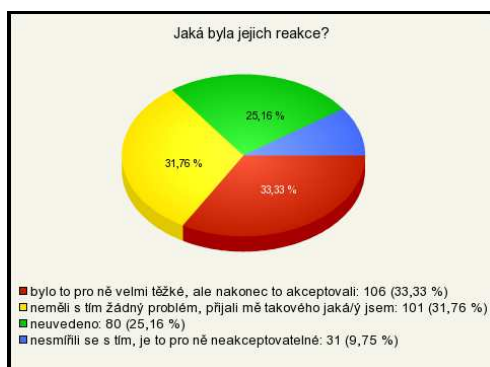
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 3: Předpokládám, že příslušníci sexuálních menšin se spíše necítí být diskriminováni českou majoritní společností z důvodu své sexuální orientace** se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14 a 15.

Otázka č. 7 zjišťovala, jaká je informovanost členů rodiny o sexuální orientaci respondentů. 85 respondentů uvedlo, že členové jejich rodiny neví o jejich sexuální orientaci a 233 dotázaných potvrdilo, že je rodina o jejich sexuální orientaci obeznámena. Přes 70 % respondentů tedy svoji sexuální orientaci před svojí rodinou netají.



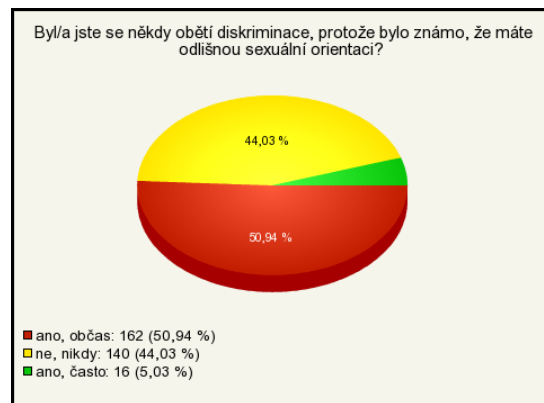
Graf 24

Otázka č. 8 se dotazovala na reakci členů rodiny, když se dověděli o odlišné sexuální orientaci respondentů. 31 z nich uvedlo, že se s tím rodina nesmířila, u 101 respondentů s tím nemá jejich rodina žádný problém a přijali je takové, jací jsou, 106 dotázaných uvedlo, že to bylo pro rodinu velmi těžké, ale nakonec to akceptovali. 80 osob zvolilo možnost „neuveďeno“, která zde byla pouze jako doplněk k předchozí otázce (7), pokud na ni respondenti odpovídali záporně (kvůli schopnosti vyhodnocení této otázky v návaznosti na předchozí). Z výsledků vyplývá, že rodinní příslušníci jsou více méně tolerantní k sexuální orientaci svých dětí, a že pokud to nepřijmou hned, nakonec to ve většině případů stejně akceptují.



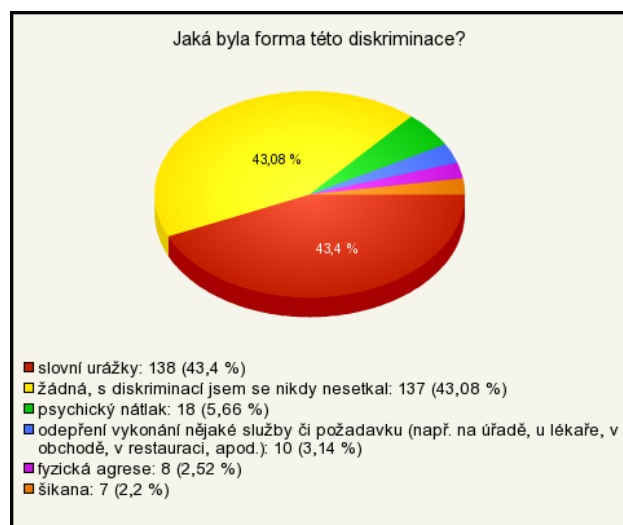
Graf 25

Otázka č. 9 byla zaměřena na zmapování situace, zda se respondenti stali někdy obětí diskriminace v souvislosti s jejich sexuální orientací. 16 dotázaných uvedlo, že se stávají často obětí diskriminace, 140 respondentů se s diskriminací neseťkalo nikdy a 162 přiznalo, že jsou diskriminováni občas. Zde je patrný jistý nesoulad, kdy téměř stejné procento respondentů uvádí, že nebyli diskriminováni nikdy a další z nich, že občas.



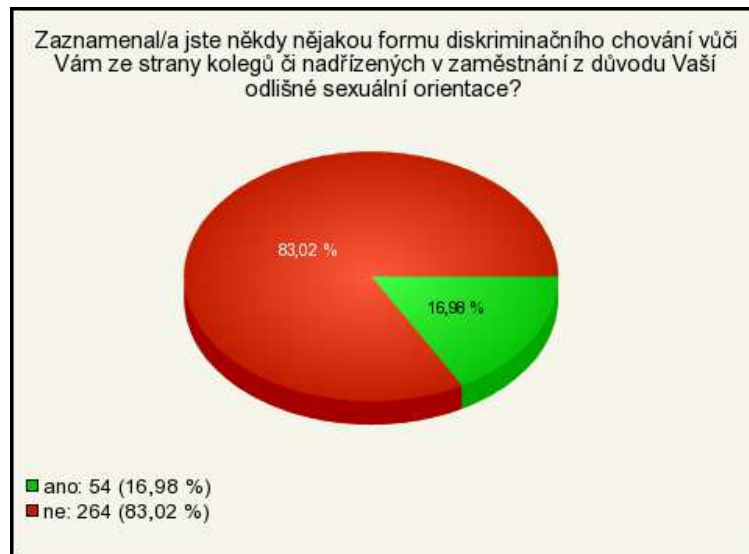
Graf 26

Otázka č. 10 se dotazovala na formu diskriminace, s jakou se respondenti setkali. 7 dotázaných se setkala se šikanou, 8 s fyzickou agresí, 10 bylo odepřeno vykonání nějaké služby či požadavku, 18 respondentů se setkala s psychickým nátlakem a nejmarkantnější byly slovní urážky, kdy tuto možnost zvolilo 138 osob. Možnost „žádná“ zde byla pouze jako doplněk k předchozí otázce (9), pokud na ni respondenti odpovídali záporně (kvůli schopnosti vyhodnocení této otázky v návaznosti na předchozí). Je tedy patrné, že nejčastější formou diskriminace, se kterou se respondenti ve svém životě setkávají, jsou právě slovní urážky.



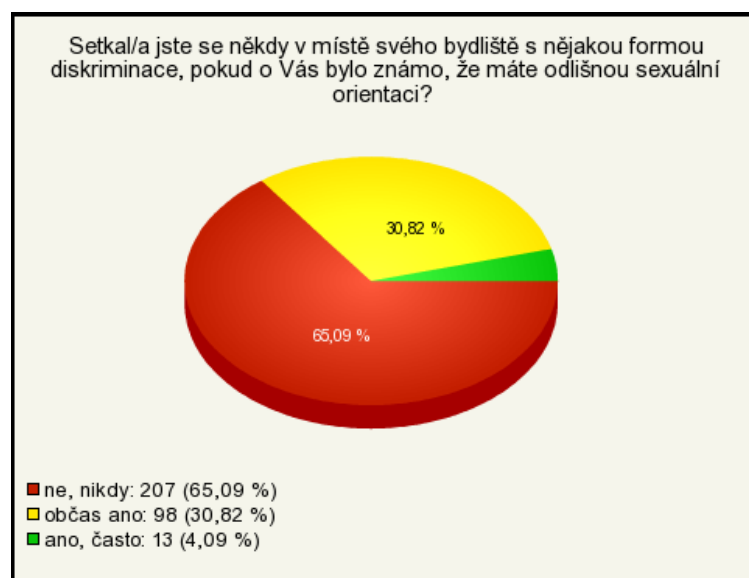
Graf 27

Otázka č. 12 mapovala zkušenosti respondentů s diskriminačním chováním ze strany jejich kolegů či nadřízených v zaměstnání. 264 respondentů uvedlo, že se s diskriminací na pracovišti nesetkalo a pouze 54 zvolilo možnost ano. Je tedy zřejmé, že kolegové či nadřízení prokazují vysokou míru tolerance vůči svým odlišně orientovaným kolegům.



Graf 28

Otázka č. 13 zjišťovala zkušenosti respondentů s diskriminačním chováním v místě jejich bydliště. 13 dotázaných uvedlo, že se v místě svého bydliště setkává často s nějakou formou diskriminace, 98 z nich se s ní setkává občas a 207 osob se s ní v místě svého bydliště nesetkalo nikdy. I mezi sousedy těchto respondentů tedy panuje vysoká míra tolerance.



Graf 29

Otázka č. 14 mapovala zkušenosti respondentů s diskriminačním chováním při poskytování zdravotnických služeb. 3 osoby uvedly, že se při poskytování zdravotnických služeb s diskriminací sekały vždy, 24 se to stává občas a 291 respondentů uvedlo, že nikdy. Z výsledků je tedy zřejmé, že ani při poskytování zdravotnických služeb téměř nikdy nedochází k diskriminačnímu jednání zdravotnického personálu vůči odlišně sexuálně orientovaným osobám



Graf 30

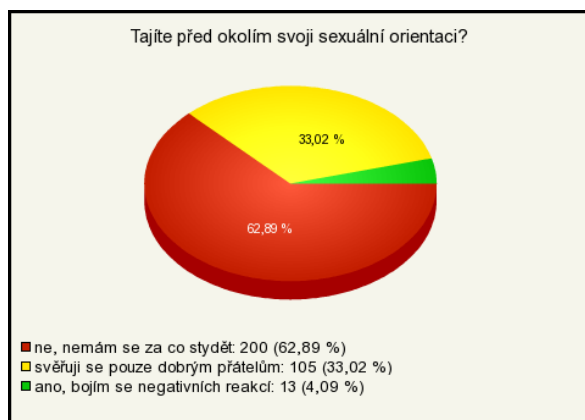
Otázka č. 15 zjišťovala zkušenosti respondentů s diskriminací ze strany církevních představitelů. 26 dotázaných uvedlo, že bylo církevními představiteli diskriminováno občas, 37 diskriminováno bylo, 47 osob nebylo diskriminováno nikdy a 208 se s ní neseťkalo, protože nejsou věřící. Pokud pomineme skupiny nevěřících respondentů, zde již není patrná tak vysoká míra tolerance jako například v zaměstnání či v místě bydliště. Dohromady zhruba 20 % věřících respondentů se s diskriminací ze strany církevních představitelů někdy setkalo oproti asi 15 %, kteří se s ní neseťkali nikdy.



Graf 31

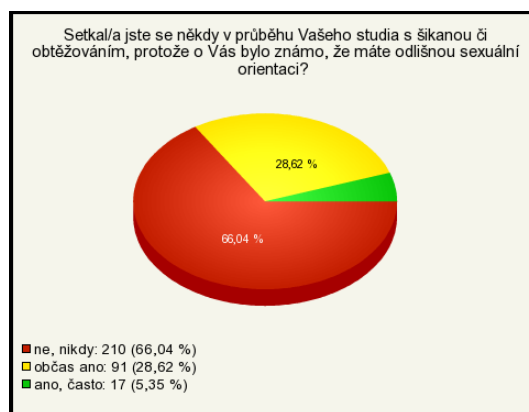
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 4**: Předpokládám, že pokud se příslušníci sexuálních menšin stali někdy obětí šikany či násilného chování z důvodu jejich odlišné sexuální orientace, proti tomuto patologickému jednání nijak nepostupovali se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 6, 11 a 16.

Otázka č. 6 zjišťovala, zda respondenti tají před okolím svoji sexuální orientaci. 13 respondentů uvedlo, že ano. 105 dotázaných se svěřuje pouze dobrým přátelům a 200 osob svoji sexuální orientaci před okolím netají. Pouze 4 % všech respondentů se bojí negativních reakcí, a proto svoji sexuální orientaci tají, většina z nich však svoji orientaci neskrývá, anebo se svěřuje jen dobrým známým.



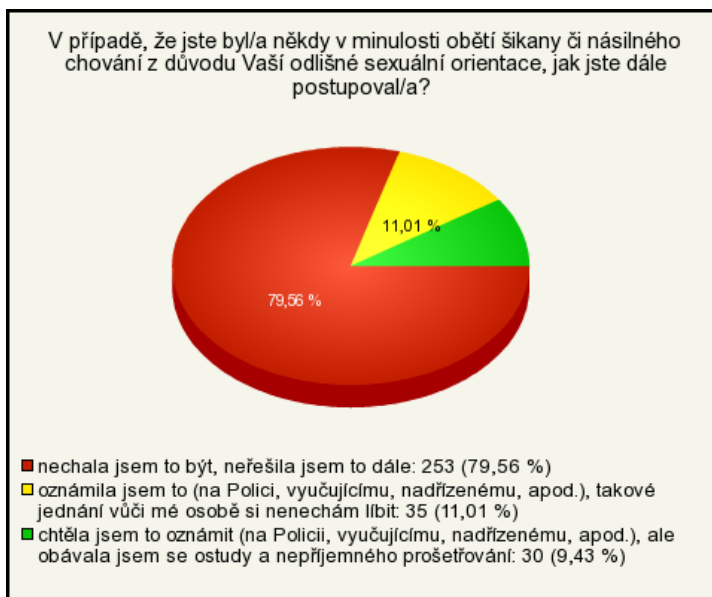
Graf 32

Otázka č. 11 se dotazovala respondentů na zkušenosti s šikanou či obtěžováním v průběhu jejich studia. 17 dotázaných bylo šikanováno či obtěžováno často, 91 občas a 210 respondentů se s takovýmto jednáním nesetkalo v průběhu studia nikdy. I přesto, že většina respondentů odpovídala záporně, je patné, že šikana či obtěžování v českém školství není úplně nevídanou záležitostí.



Graf 33

Otázka č. 16 se zaměřovala na postup respondentů, v případě, že se stali obětí šikany či jiného násilného chování. 30 osob to chtělo někomu oznámit, ale obávalo se ostudy či nepříjemného prošetřování. 35 respondentů uvedlo, že to oznámilo, protože si takové počínání nenechá líbit a 253 dotázaných to nechalo být a nějak to neřešilo. Z výsledku je tedy patrné, že téměř 80 % všech zúčastněných respondentů proti tomuto jednání nijak nepostupovalo.



Graf 34

5.2 Výsledky dvou strukturovaných rozhovorů – 2 gay muži

Výzkumným záměrem těchto strukturovaných rozhovorů bylo pouze doplnit výše uvedený dotazníkový výzkum o přímé názory a postoje osob, kterých se to týká nejvíce, a to příslušníků sexuálních minorit a v interakci s nimi tak hlouběji proniknout do této problematiky. Oslovila jsem tedy dva gaye z řad mých přátel, kteří byli tak ochotní a tento rozhovor mi poskytli. Vzhledem k rozsáhlosti výše uvedeného dotazníkového výzkumu jsem se však rozhodla vytvořit pouze 2 strukturované rozhovory.

5.2.1 Výsledky strukturovaného rozhovoru č. 1 (pan K., 45 let)

Otázka č. 4: (ot. 1-3 jsou demografické údaje uvedené v kapitole č. 4.3.3) se dotazovala na povolání respondenta. *Pan K. uvedl, že pracuje jako strojevedoucí.*

Otázka č. 5: zjišťovala sexuální orientaci pana K. *Pan K. je gay.*

Otázka č. 6: zjišťovala, zda pan K. tají před okolím svoji sexuální orientaci a pokud ano, tak proč. *Respondent odpověděl, že sice svoji sexuální orientaci netají, ale že se tím také zbytečně nikde nechlubí.*

Otázka č. 7: se zaměřovala na to, zda se pan K. ve svém životě někdy setkal s diskriminací právě v souvislosti s jeho sexuální orientací (např. v zaměstnání, na úřadech, ve společnosti, při poskytování nějakých služeb atd.). *Ten uvedl, že se zatím s diskriminací, co se týká jeho osoby, nasetkal.*

Otázka č. 8: zjišťovala, jaká by pan K. reagoval na případné diskriminační chování. *Respondent odpověděl, že by na to asi s největší pravděpodobností nereagoval nijak, ale záleží také na tom, jaká by to byla situace.*

Otázka č. 9: se dotazovala na to, zda pan K. žije v domácnosti s partnerem stejného pohlaví nebo sám. *Tázaný žije v domácnosti s partnerem.*

Otázka č. 10: zjišťovala formu soužití pana K. s jeho partnerem. *Pan K. žije s partnerem ve formě registrovaného partnerství.*

Otázka č. 11: se zaměřovala na to, zda se pan K. někdy setkal se známými diskriminačního jednání v souvislosti s formou jeho soužití s partnerem, tedy registrovaným partnerstvím. *Pan K. odpověděl, že nasetkal, a že v místě svého bydliště, tedy na vesnici, velmi dobře vychází se sousedy i ostatními spoluobčany.*

5.2.2 Výsledky strukturovaného rozhovoru č. 2 (pan P., 33 let)

Otázka č. 4: (ot. 1-3 jsou demografické údaje uvedené v kapitole č. 4.3.3) se dotazovala na povolání respondenta. *Pan P. uvedl, že pracuje jako grafik, a to na vedoucí pozici.*

Otázka č. 5: zjišťovala sexuální orientaci pana P. *Pan P. je gay.*

Otázka č. 6: zjišťovala, zda pan P. tají před okolím svoji sexuální orientaci a pokud ano, tak proč. *Respondent odpověděl, že nemá důvod tajit svoji sexuální orientaci, pokud je to tedy právě v dané situaci vhodné řešit. Nemá s tím žádný problém.*

Otázka č. 7: se zaměřovala na to, zda se pan P. ve svém životě někdy setkal s diskriminací právě v souvislosti s jeho sexuální orientací (např. v zaměstnání, na úřadech, ve společnosti, při poskytování nějakých služeb atd.). *Pan P. uvedl, že se mu stala drobná příhoda nevelkého významu v zaměstnání a také při setkání se známými.*

Otázka č. 8: zjišťovala, jaká byla reakce pana P. na toto diskriminační jednání. *Respondent uvedl, že dal kolegům jasně na srozuměnou, že se mu takové jednání nelíbí a oni poté (podle jeho slov, alespoň před ním) od takového jednání upustili.*

Otázka č. 9: se dotazovala na to, zda pan P. žije v domácnosti s partnerem stejného pohlaví nebo sám. *Tázaný žije v domácnosti s partnerem.*

Otázka č. 10: zjišťovala formu soužití pana P. s jeho partnerem. *Pan P. žije s partnerem ve formě registrovaného partnerství.*

Otázka č. 11: se zaměřovala na to, zda se pan P. někdy setkal se známými diskriminačního jednání v souvislosti s formou jeho soužití s partnerem, tedy registrovaným partnerstvím. *Pan P. odpověděl, že se zatím s diskriminačním jednáním v souvislosti se svazkem, ve kterém se svým partnerem žije, neseťkal.*

6 SHRUTÍ VÝZKUMU A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Na základě vyhodnocení dílčích otázek z dotazníkového výzkumu, který byl směřován na českou majoritní heterosexuální společnost, ale také z dotazníkového výzkumu, který byl určen příslušníkům sexuálních minorit a také z provedených strukturovaných rozhovorů, které jsem vedla se dvěma homosexuálně orientovanými muži, došlo k sumarizování výsledků, a tudíž k ověření jednotlivých hypotéz.

Hypotéza č. 1 (vztahovala se k příslušníkům majoritní heterosexuální společnosti)

Předpokládám, že česká majoritní společnost obecně vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací rovnocenně, tedy bez známek diskriminačního zacházení s těmito osobami.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

Zhruba 90 % procent respondentů si je vědomo, že homosexualita není nemoc či nějaký rozmar či touha vyzkoušet něco nového, ale že jde o geneticky podmíněný stav. Stejně tak česká majoritní společnost pohlíží i na bisexualitu, kdy necelých 80 % dotázaných uvedlo, že se jedná o nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi homosexualitou a heterosexualitou. I co se týče transsexuality, je česká společnost dobře informována. Zhruba 95 % respondentů si je vědomo toho, že se jedná o poruchu pohlavní identity a ne o nemoc či patologické jednání. 70 % osob také souhlasí s operativním zákrokem změny pohlaví u transsexuálních lidí, pokud jim to umožní lepší kvalitu života. V otázce zda se někdy ve společnosti respondenti setkali s diskriminačním jednáním vůči odlišně sexuálně orientovaným osobám se sice projevil jistý nesoulad, kdy asi 40 % z nich uvedlo, že se s ním občas setkávají, za to dalších zhruba 47 % uvedlo, že se s ním nesešlo nikdy. Pokud k němu však dochází, má podle 43 % respondentů tato diskriminace formu spíše slovních urážek, než šikany či fyzické agrese. I přes to můžeme ale říci, že ve většině případů je česká majoritní heterosexuální společnost vůči sexuálním minoritám tolerantní. Také postoj respondentů k přijetí zákona o registrovaném partnerství naznačuje, že veřejnost se staví kladně k zákonem ošetřenému soužití dvou osob stejného pohlaví. Svůj souhlas s tímto zákonem vyslovilo téměř 70 % respondentů, i když zhruba 18 % z nich má k němu určité výhrady. Zřejmý je také příklon majoritní heterosexuální společnosti k možnosti adopce či jiné zákonné formě získání dítěte do péče registrovaným párům. Svůj souhlas s tímto vyjádřilo 53 % respondentů a zhruba dalších 25 % nevědělo, či se o tuto problematiku nezajímá.

Hypotéza č. 2 (vztahovala se k příslušníkům majoritní heterosexuální společnosti)

Předpokládám, že důvody pro xenofobní chování příslušníků české majoritní společnosti k sexuálním menšinám mohou nastat teprve až při bezprostředním a bližším kontaktu s těmito osobami.

Tato hypotéza **se nepotvrdila.**

87 % respondentů uvedlo, že osobně zná někoho, kdo se veřejně hlásí k homosexualitě či bisexualitě. Je tedy patrné, že toto poměrně velké procento všech respondentů je či bylo s homosexuálními či bisexuálními lidmi v nějakém kontaktu. Oproti tomu nějakou transsexuální osobu zná osobně pouze necelých 16 % všech respondentů, což koresponduje se statistickým údajem, který uvádí, že v ČR je zhruba něco kolem jednoho tisíce transsexuálních osob. Také postoj respondentů k tomu, zda je pro ně důležité znát sexuální orientaci lidí v jejich okolí je velmi tolerantní. 81 % uvedlo, že sexuální orientace jejich známých pro ně není důležitá, a že je to soukromá záležitost každého člověka, i když asi 21 % z toho počtu by to v některých situacích rádo vědělo, například u vychovatele či učitele svých dětí apod.). Z výsledků šetření také vyplývá, že ani zjištění, že má blízká osoba odlišnou sexuální orientaci, by nebylo důvodem pro ukončení přátelství. S tímto postojem se ztotožňuje asi 84 % respondentů. V otázce, která mapovala postoj respondentů k jejich dítěti, kdyby zjistili, že má odlišnou sexuální orientaci, ukázala také na vysokou míru tolerance české společnosti. Pro 86 % dotázaných by to sice bylo těžké, ale nakonec by to akceptovali. Pouhá 3 % respondentů by se s touto skutečností nikdy nesmířila. Co se týče intimních projevů náklonnosti homosexuálních párů na veřejnosti, 51 % respondentů to nevadí vůbec a asi 40% uvádí, že by bylo vhodnější, kdyby se takhle projevovali pouze v soukromí. Nelze tedy hovořit o netoleranci ve vztahu k homosexuálním lidem.

Hypotéza č. 3 (vztahovala se k příslušníkům sexuálních minorit)

Předpokládám, že příslušníci sexuálních menšin se spíše necítí být diskriminováni českou majoritní společností z důvodu své sexuální orientace.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

73 % respondentů s odlišnou sexuální orientací uvedlo, že jsou členové jejich rodiny obeznámeni s jejich sexuální orientací, pouze 27 % osob tuto skutečnost rodině neoznámilo. Pro rodinné příslušníky pak bylo toto zjištění velmi těžké, ale nakonec to

akceptovali. Takto odpovědělo asi 33 % respondentů. Dalších 32 % uvedlo, že s tím jejich rodina neměla žádný problém a přijala je takové, jací jsou. Z výsledků tedy vyplývá, že rodinní příslušníci jsou tolerantní k sexuální orientaci svých dětí, a že pokud tuto skutečnost nepřijmou hned, nakonec to ve většině případů stejně akceptují. Obětí diskriminace z důvodu odlišné sexuální orientace se nikdy nestalo asi 44 % respondentů, dalších 51 % uvedlo, že se s diskriminací setkávají občas a 5 % uvedlo, že často. Forma této diskriminace byla zejména v podobě slovních urážek, což uvedlo 43 % respondentů. S šikanou se setkala pouhá 2 % dotázaných a s fyzickou agresí necelá 3 % osob. Z těchto výsledků vyplývá, jak tenká hranice je mezi tím, co je a není vnímáno jako diskriminace. S diskriminací v zaměstnání, a to jak ze strany kolegů či nadřízených se setkala pouze 17 % osob, zbylých 83 % uvádí, že v zaměstnání nebyli nikdy diskriminováni. V místě svého bydliště se z důvodu své odlišné sexuální orientace setkala s diskriminací asi 35 % dotázaných, z toho pak 30% pouze občas. 65% respondentů se s diskriminací v místě svého bydliště nesetkalo vůbec. Při poskytování zdravotnických služeb bylo pouze 8 % dotázaných nějakým způsobem diskriminováno. 92 % všech respondentů však uvádí, že se ve zdravotnictví nesetkalo s diskriminačním zacházením vůbec. Ze strany církevních představitelů zaznamenalo nějakou formu diskriminačního jednání asi 20% věřících respondentů s odlišnou sexuální orientací, 15% se s ní nesetkalo nikdy. 65 % procent osob na tuto otázku nemohlo spolehlivě odpovědět, neboť nejsou věřící. Téměř ze všech uvedených výsledků je tedy možno přiklonit se k názoru, že příslušníci sexuálních minorit se spíše necítí být diskriminováni českou majoritní heterosexuální společností.

Hypotéza č. 4

Předpokládám, že pokud se příslušníci sexuálních menšin stali někdy obětí šikany či násilného chování z důvodu jejich odlišné sexuální orientace, proti tomuto patologickému jednání nijak nepostupovali.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

63 % respondentů uvedlo, že svoji sexuální orientaci před okolím netají, 33 % se svěřuje pouze dobrým přátelům a pouhá 4 % se bojí negativních reakcí, takže svoji sexuální orientaci skrývá. Z toho bychom mohli usuzovat na velkou míru otevřenosti příslušníků sexuálních minorit v otázce sexuální orientace vůči heterosexuální společnosti. S šikanou či obtěžováním v průběhu studia se pak z důvodu své odlišné sexuální orientace setkala asi

34 % respondentů, 66 % uvedlo, že nikdy. Zásadní otázka směřovala na postup respondentů proti diskriminaci v případě, že se s ní někdy setkali. Z výsledků je patné, že dohromady zhruba 89% všech dotázaných toto jednání nijak neřešilo, buď z obavy hrozícího nepříjemného prošetřování či se tím již nechtěli dále zabývat a pouze 11 % sebralo odvahu a nahlásilo toto jednání buď vyučujícímu, nadřízenému, Policii apod. I přestože jsou příslušníci sexuálních minorit velmi otevření, co se týče jejich odlišné sexuální orientace a tuto skutečnost nijak netají, v situaci kdy se pak právě kvůli ní dostanou do konfliktu s příslušníky heterosexuální většiny, nikterak tento problém neřeší.

Vyhodnocení 2 strukturovaných rozhovorů vedených se 2 homosexuálními muži

Oba respondenti se víceméně shodli na tom, že není důvod tajit svoji sexuální orientaci, jeden z nich uvedl, že se s tím ale zbytečně nechlubí. Co se týče otázky diskriminace v souvislosti s odlišnou sexuální orientací, tak jeden z nich zatím žádné projevy diskriminačního chování nezaznamenal, druhý měl drobný incident s kolegy v zaměstnání a při setkání se známými. Co se týče boje proti nějaké formě diskriminačního jednání, bylo jedním tázaným uvedeno, že by jeho postup proti takovému jednání záležel na dané situaci, ale nejspíše by to vůbec neřešil, druhý pak řešil incident v zaměstnání domluvou s kolegy. Oba respondenti žijí spolu ve společné domácnosti ve formě svazku registrovaného partnerství a v souvislosti s tímto svazkem nikdy nepocítily žádné známky diskriminačního jednání, ať již ze strany přátel, známých či sousedů v místě bydliště.

Cílem skutečného výzkumu bylo na jedné straně odhalit, zda je česká heterosexuální společnost k sexuálním minoritám opravdu tak tolerantní, jak je mnohdy proklamováno a objasnit, jak majoritní společnost vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací. Stěžejním smyslem však bylo získat odpověď na otázku, zda v naší společnosti dochází k diskriminaci těchto osob v souvislosti s jejich odlišnou sexuální orientací. Aby byl však tento výzkum kompletní a pokud možno co nejvíce objektivní, bylo žádoucí znát postoje a stanoviska také těch, kterých se tato problematika týká nejvíce, a to právě příslušníků sexuálních minorit a v návaznosti na to pak výstupy z obou těchto šetření mezi sebou porovnat.

Domnívám se, že jsem tohoto cíle za pomoci jak dotazníkového výzkumu, tak i provedením strukturovaných rozhovorů dosáhla. Za přispění velkého počtu všech

respondentů jsem, alespoň doufám, získala určitý reprezentativní vzorek populace a mohla se tak pokusit o vyvození závěru, zda v naší společnosti opravdu k diskriminaci na základě sexuální orientace dochází. Z postojů a názorů české majoritní heterosexuální společnosti, které vzešly z tohoto výzkumu, můžeme ve většině případů usuzovat na liberální a tolerantní postoje k příslušníkům sexuálních minorit téměř ve všech zkoumaných oblastech, ale také na jejich rovnocenné vnímání a přisuzování jim stejných práv, což se potvrdilo zejména v postoji k přijetí zákona o registrovaném partnerství či v příklonu veřejnosti k tomu, aby byla registrovaným párům umožněna adopce či jiná zákonná forma získání dítěte do vlastní péče, což bohužel zatím není legislativně možné. Česká veřejnost se také zdá být poměrně dobře informována o příčinách vzniku samotné homosexuality, bisexualitě i transsexualismu. Zde je patrný odklon oproti minulosti, kdy byla například homosexualita považována za nemoc. Velká část české společnosti si je také vědoma mnohdy opravdu nelehkého postavení všech sexuálních menšin, kdy zejména rodina, ač to je pro ni zpočátku velmi těžké, poskytuje svým odlišně sexuálně orientovaným dětem značný azyl a zázemí. Jistým překvapením pro mě byla ale skutečnost, že asi zhruba 40 % populace připouští, že se s diskriminací LGBT osob někdy setkala. Nezbyvá tedy nic jiného, než položit si otázku, kdo pak tyto osoby diskriminuje, když se sami respondenti cítí být k těmto menšinám tolerantní a vstřícní? Problém může být v subjektivnosti názorů respondentů, ale také v nedokonalosti českého právního řádu, který sice diskriminaci zakazuje, mnohdy však právě příslušníkům LGBT menšin nezaručuje ve všech oblastech stejná práva. Na výše uvedená stanoviska mohla mít vliv také skladba samotných zúčastněných heterosexuálních respondentů, kde panovalo větší zastoupení žen, o kterých je známo, že bývají empatičtější. Převážná část dotazovaných byla také ve věku do 40 let, ve většině případů dosáhla středoškolského či vysokoškolského vzdělání a jejich bydliště bylo ve velkoměstě. Známo je totiž také to, že právě mladší lidé nahlížejí na LGBT minority s mnohem větším pochopením než starší lidé a respondenti s vyšším vzděláním mívají vesměs tolerantnější postoje.

I z výsledků druhého výzkumu, tedy toho, který byl směřován na LGBT minority vyplývá skutečnost, že ani oni samotní se necítí být příliš diskriminováni. Většina z nich svoji odlišnou sexuální orientaci nemá potřebu tajit před okolím ani rodinou. Respondenti sice uvádí, že pro mnohé, hlavně rodinné příslušníky, bylo zjištění o jejich odlišné sexuální orientaci velmi těžké, ale nakonec to akceptovali a 32 % z nich dokonce prohlásilo, že s tím jejich rodina neměla žádný problém a přijala je takové, jací jsou. Na druhé straně je

však třeba podotknout, že s nějakou formou diskriminace, převážně pak se slovními urážkami, se ve svém životě občas setkalo zhruba 51 % procent dotázaných, 44 % však diskriminační jednání nezaznamenalo vůbec. Zde je možná patrný jistý nesoulad mezi vnímáním a zkušenostmi respondentů, který může být založen na subjektivním vnímání každého jedince, kdy každý může spatřovat diskriminaci v něčem jiném, a to co jeden považuje za diskriminaci, druhý může vnímat úplně jinak. Výzkum však ukázal, že prakticky ve všech sférách, k nimž byly směřovány jednotlivé dotazníkové otázky, tzn. v oblasti rodiny, zaměstnání, zdravotnictví, školství či v místě svého bydliště se česká LGBT veřejnost obecně necítí být příliš diskriminována, i když jistá část z nich se samozřejmě v průběhu svého života setkala s menšími či většími incidenty a problémy různého charakteru právě v souvislosti s odlišnou sexuální orientací. Větší koncentraci diskriminačního jednání však můžeme pozorovat v jedné ze zkoumaných oblastí, a to v církvi. Nedá se jistě hovořit o spolehlivém reprezentativním vzorku, protože věřících příslušníků LGBT minorit se mého výzkumu nezúčastnilo mnoho, z jejich odpovědí je však patrné, že zde jisté formy diskriminačního jednání ještě stále přetrvávají. Takto se vyjádřilo asi 20 % z nich. Zajímavá byla také skutečnost, že pokud se již respondenti s nějakou formou diskriminace setkali, téměř nikdo z nich tuto situaci dále neřešil, ať již z obavy případné ostudy či nepříjemného prošetřování nebo z důvodu, že se tím dále nechtěl zabývat. Pouhých 11 % všech respondentů takovéto jednání šlo oznámit, například vyučujícímu, nadřízenému či třeba na Policii. (K podobným závěrům dospěl také průzkum, který pořádala v roce 2003 Gay iniciativa ČR, jehož výsledky pak sloužily jako podklad pro vypracování odborné studie s názvem „Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR“, jež analyzovala situaci v české společnosti v rámci vztahu k těmto menšinám.). Stejně jako ve výzkumu, jehož respondenti byli z řad heterosexuální společnosti, však mohla výsledek ovlivnit také skutečnost, že se tohoto šetření zúčastnily převážně lesbické či bisexuální ženy. Nejčastěji odpovídali také respondenti ve věkových kategoriích do 40-ti let, zastoupení starší generace bylo minimální. Největší počet respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou a nejvíce z nich bydlí ve velkoměstě. Možná překvapivá byla také skutečnost, že pouze jeden dotázaný pracuje v oblasti show businessu, kde se dalo očekávat větší zastoupení těchto respondentů. Minimální zastoupení bylo také oblastech jako jsou ozbrojené složky, státní správa, školství či zdravotnictví. Převážná část respondentů zvolila tedy možnost „jiné“, dotazníkem nespecifikované zaměstnání. Výsledky, k nimž tato část výzkumu dospěla,

korespondují také s rozbohem strukturovaných rozhovorů, kdy jejich přímí aktéři víceméně potvrzují výše uvedená stanoviska, kdy uvádí, že kromě drobných příhod nevelkého významu se s diskriminací neseškávají, že svou sexuální orientací nemají důvod tajit a ve svém okolí zatím nepocítily žádné výraznější známky diskriminačního chování, a to ani v souvislosti se svazkem, ve kterém žijí – registrovaným partnerstvím. Podobný postup by také volili v případě boje proti diskriminaci.

Závěrem lze tedy konstatovat, že došlo k potvrzení tří ze čtyř hypotéz a pokud bychom měli provést jistou komparaci těchto výsledků, dá se usuzovat na to, že stanoviska a postoje majoritní heterosexuální společnosti korelují s vnímáním a názory příslušníků LGBT menšin. Musím ale přiznat, že je tento výsledek pro mě jistým překvapením, protože v průběhu psaní této bakalářské práce jsem na základě studia různých knih, materiálů a dokumentů usuzovala na to, že jsou tyto sexuální menšiny většinovou populací mnohem více diskriminovány, a že se také tak cítí. Nedá se sice spolehlivě říci, kde je onen „zakopaný pes“, zda je to v subjektivním vnímání každého jedince, kdy každý může stejnou věc posuzovat rozdílným způsobem, či zda opravdu došlo v naší společnosti k posunu ve vnímání těchto osob na základě větší informovanosti či osvěty. Není ale pochyb o tom, že jisté formy diskriminace odlišně sexuálně orientovaných osob v naší společnosti prostě byly, jsou a zřejmě také bohužel i budou.

ZÁVĚR

Hlavním smyslem mé bakalářské práce bylo poukázat na problematiku diskriminace sexuálních menšin ve společnosti, objasnit situaci, jak majoritní společnost vnímá osoby s odlišnou sexuální orientací, hledání důvodů pro případné xenofobní chování většinové populace k těmto minoritám, ale také zaměření se na možné postupy v boji proti diskriminačnímu chování. V kontextu s tímto bylo také důležité znát postoje a stanoviska těch, kterých se tato problematika týká nejvíce, a to právě osob s odlišnou sexuální orientací.

Tématika diskriminace v souvislosti s odlišnou sexuální orientací je v současné moderní společnosti sice již méně tabuizovaná, než tomu bylo v minulosti, stále však z pohledu řešení tohoto problému a přístupu společnosti k jeho řešení, jde o téma, které není tolik diskutované jako jiné diskriminační problémy. Je ale pravdou, že v posledních letech, zejména pak za přispění různých společenských uskupení a jedinců z řad odborníků zabývajících se touto problematikou, se tomuto tématu dostává zvýšené pozornosti.

Možnosti praktického využití této bakalářské práce, vzhledem ke svému tématu, spatřuji zejména ve využití v prostředí sociálních či společenských institucí, zejména jako materiál k pochopení a rozvoji vztahů majoritní společnosti ve vztahu k sexuálním menšinám, a to jak prostřednictvím diskuze nad touto prací, tak jako podklad pro různé vzdělávací či výchovné programy, popř. jako úvaha pro zařazení této problematiky do povinného vzdělávání žáků či studentů různých úrovní školního vzdělávání sloužící k odstranění xenofobního pohledu na tyto sexuální menšiny, které jsou součástí každé společnosti.

Ve své bakalářské práci jsem se proto snažila postihnout tuto tematiku od samotných historických kořenů, zajímalo mě také, jak každá dějinná etapa pohlížela na osoby jinak sexuálně orientované až po vnímání těchto osob v současnosti. Zajímavé bylo sledovat vývoj problematiky diskriminace sexuálních minorit v kontextu celosvětového měřítka, a to napříč 20. a teď již také 21. stoletím. Nemohla jsem opomenout také možnosti postupu a boje proti diskriminaci, a to jak z hlediska právního, tak i ze strany různých organizací či uskupení, která poskytují LGBT minoritám značnou sociální pomoc. V praktické části mé bakalářské práce jsem se pokusila zjistit skutečné postoje české majoritní, ale i minoritní sexuální společnosti ve vztahu k vnímání diskriminace samotné. Z výsledků výzkumu pak můžeme usoudit, že i přestože diskriminace zůstává i nadále nepřehlédnutelnou hrozbou, zdá se, že klima pro život LGBT minorit, alespoň

v České republice, je jedno z nejtolerantnějších v Evropě, a že vyjma xenofobních projevů, zejména ze strany různých extrémistů či lidí s osobními problémy, není česká společnost homofobní. Je však také na LGBT minoritách samotných, aby nás vpustily do svého světa, nepopouzely okolí svým někdy alibistickým přístupem a umožnily nám tak hlouběji proniknout do okruhu svých problémů.

Je tedy úkolem každého z nás, ale i celé společnosti, aby z našich myslí vymizeli všechny předsudky a zažitě stereotypy, které bývají často projevem naší nevědomosti či neinformovanosti a pokusit se tak podívat na problémy druhých z jiného, ostřejšího úhlu. Ačkoli si jistě nikdo z nás nedělá iluze, že diskriminace, ať se již projevuje v jakýchkoli formách, se z našeho světa vytratí, a že sebelepší osvěta zbaví část naší společnosti konzervativního uvažování, bude snad časem svítat na lepší zítřky a dojde tak postupně k plnému zrovnoprávnění všech, kteří jsou dosud považováni za minoritu. V tomto můžeme spatřovat také nelehký úkol právě sociální pedagogiky, která má poskytovat v dnešní rychle se měnící době pomoc a podporu všem, kteří se ocitají v těžkých životních situacích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní normy:

Listina základních práv Evropské unie (2010/C 83/02). Úřední věstník EU, C 83/389, 30. 3. 2010.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Literatura:

BOBEK, M., BOUČKOVÁ, P., KÜHN, Z. (eds.). *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-584-1.

BOCCACCIO, G. *Dekameron*. Praha: Melantrich, 1979. Den první, příběh první. ISBN 32-025-79.

BOHUTÍNSKÁ, J. Antidiskriminační zákon může mít likvidační dopad. *Podnikatel.cz* [online]. 2008 [cit. 2013-04-08]. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/antidiskriminacni-zakon-muze-mit-likvidacni-dopad/>

BRZEK, A., PONĎĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?* 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 19, 105-109. ISBN 80-85526-03-4.

BŘEZINA, I. Jinotělci. In: *Translide* [online]. ©2000 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/jinotelci-1>

EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13-14. ISBN 92-79-01587-7.

FANEL, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000, s. 7-18, 391-392. ISBN 80-7272-010-4.

FIALOVÁ, E., (eds.). *Neviditelný problém. Rovnost a diskriminace v praxi. Sborník textů autorského kolektivu k problematice rovnosti a diskriminace v ČR*. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-86520-30-8.

FIFKOVÁ, H., WEISS, P., PROCHÁZKA, I. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.

FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, s. 15, 53. ISBN 80-7082-843-9.

HENDRYCH, D., (eds.). *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOŠKOVÁ, S. *Registrované partnerství – právní a sociální aspekty*. Brno, 2009, s. 4-13. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.

CHLUMSKÁ, E., (eds.). *Sborník z konference „Diskriminace sexuálních menšin“*. 1.vyd. Praha: Poradna pro občanství/občanská a lidská práva, 2010. ISBN 978-80-904515-1-3.

JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 43-49. ISBN 80-7184-954-5.

KORCOVÁ, D. *Formy diskriminace lesbických žen a gay mužů ve společnosti*. Brno, 2011, s. 15-16. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Geraldina Palovčiková.

LAUN, A., (ed.). *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská s.r.o., 2003. ISBN 80-7266-138-8.

MORUS, R. L. *Světové dějiny sexuality*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0071-X.

PECHOVÁ, O. Bisexualita. In: *Bengáles* [online]. ©2006 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/bisexualita.html>

PECHOVÁ, O. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2006, s. 1-4. [cit. 2013-03-30]. Dostupné z:

http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

PECHOVÁ, O. Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* [online]. 2009, roč. 3, č. 3, s. 12. cit. [cit. 2013-04-02]. ISSN 1802-8853.

Dostupné z : <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>

PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. 2. vyd. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2007, s. 61-62. [cit. 2013-04-06]. ISBN 978-80-239-9597-8. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>

PERRY, M. Klec pro majáky. In: *iLiteratura.cz* [online]. ©2011 [cit. 2013-03-25]. ISBN 978-80-87497-09-8. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28895/perry-mike-klec-pro-majaky-in-ln>

POZDANOVÁ, S. *Přirozenoprávní teorie jako východisko ochrany lidských práv*. Brno, 2009, s. 14-15. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Miroslava Kejdová.

PRACOVNÍ SKUPINA PRO OTÁZKY MENŠIN MINISTRYNĚ PRO LIDSKÁ PRÁVA A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY DŽAMILY STEHLÍKOVÉ. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 16. [cit. 2013-03-29].

ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/CZ_analyza_web.pdf

PRACOVNÍ SKUPINA PRO OTÁZKY MENŠIN MINISTRYNĚ PRO LIDSKÁ PRÁVA A NÁRODNOSTNÍ SKUPINY DŽAMILY STEHLÍKOVÉ. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 13-14. [cit. 2013-04-10].

ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf

PROCHÁZKA, I., JANÍK, D., HROMADA, J. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 11, 26-31.

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-210-3469-6.

SKOBLÍK, J. *Transsexualismus. Morálně a duchovně-teologické aspekty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006, 152-153. ISBN 80-246-1052-3.

SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. Homofobie v žákovských kolektivech. 1. vyd. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Sekretariát rady vlády ČR pro lidská práva, Úřad vlády ČR, ©2009, s. 16. [cit. 2013-04-04]. ISBN 978-80-7440-016-2. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/udalosti/homofobie_web.pdf

SPENCEROVÁ, T. Jak se žije translidem v ČR. In: *Translidé* [online]. ©2000 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/translide-cr>

VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 89-92. ISBN 978-80-557-0479-1.

WEISS, P. Existuje bisexuální orientace?. In: *Moje psychologie*. 2006, roč. 1, č. 1, s. 32-33. ISSN 1802-2073

WEISS, P., ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-588-X.

Doplňující zdroje:

Antidiskriminační zákon. Komunityweb2.cz [online]. ©2005 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://komunity.web2.cz/rp-antidiskriminacni_zakon/

Bengáles [online]. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/o-nas/o-nas.html>

Božská komedie se zdá expertům OSN rasistická, haní muslimy a gaye. *Novinky.cz*

[online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/261798-bozska-komedie-se-zda-expertum-osn-rasisticka-hani-muslimy-a-gaye.html>

ColourPlanet, o.s [online]. ©2009 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z:

<http://www.colourplanet.cz/Komunita>

Gay komunita [online]. ©2001-2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:

<http://www.004.cz/gay-komunita-v-novem>

Homosexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-26].

Dostupné z:http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita_v_um%C4%9Bn%C3%AD#cite_note-1

Homosexualita v umění. *Wikipedie, otevřená encyklopedie*[online].©2013[cit.2013-03-26].

Dostupné z:http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita_v_um%C4%9Bn%C3%AD#cite_note-1

Ikea urazila v Thajsku transsexuály. *iDnes.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-02]. Dostupné

z: http://ekonomika.idnes.cz/ikea-urazila-reklamou-transsexualy-v-thajsku-fon-/eko-zahranicni.aspx?c=A130125_170817_eko-zahranicni_spi

Liga lidských práv [online]. ©2013 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://llp.cz/o-nas/kdo-jsme/>

Logos česká republika [online]. ©2011[cit. 2013-04-11]. Dostupné z:<http://logos-cr.euweb.cz/>

Občanské sdružení Charlie [online]. ©2010 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:<http://www.charlie.li/o-nas>

Organizace na podporu a integraci menšin (OPIM o.s.) [online]. ©2012 [cit. 2013-04-10].

Dostupné z: <http://www.opim.cz/index.php?page=profil>

Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, o.s.“ (PROUD) [online]. ©2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/>

Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva [online]. ©2009 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/>

Prezident republiky vetoval antidiskriminační zákon. *Václav Klaus* [online]. ©2008 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/418>

První transsexuální poslankyně kandiduje na místopředsedkyni Sejmu. *Novinky.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/292028-prvni-transsexualni-poslankyne-kandiduje-na-mistopredsedkyni-sejmu.html>

Queer magazine [online]. ©2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.queermag.cz/>

Rozdílné rytmy [online]. [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.rozdilnerytmy.cz/cz/o-nas/>

Srbsko láká transsexuály na levné operace. *Zprávy.ihned.cz* [online]. ©2012 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-56715750-do-srbska-se-sjizdeji-transsexualove-z-celeho-sveta-lakaji-je-levne-operace-pohlavi?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed

Stud Brno [online]. ©1997-2013 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.stud.cz/>

Trable malé Coy. *Tn.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/zahranici/transsexualni-dite-nechce-skola-poustet-na-damske-zachodky-rodice-se-soudi.html>

Translidé. [online]. © 2003- 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/>

Transsexualita.cz [online]. ©2012 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: http://www.transsexualita.cz/?page_id=382

Transsexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Transsexualita>

Veřejný ochránce práv [online]. © 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/>

Vláda České republiky [online]. ©2013 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

Vyplň to.cz [online]. ©2008-2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z <http://www.vyplnto.cz/>

SEZNAM GRAFŮ

Číslo grafu	Název grafu	Strana
1	Pohlaví heterosexuálních respondentů	63
2	Věkové rozmezí heterosexuálních respondentů	64
3	Nejvyšší dosažené vzdělání heterosexuálních respondentů	64
4	Bydliště heterosexuálních respondentů	65
5	Složení respondentů z řad LGBT menšin	66
6	Věkové rozmezí respondentů z řad LGBT menšin	66
7	Nejvyšší dosažené vzdělání LGBT respondentů	67
8	Povolání LGBT respondentů	67
9	Bydliště LGBT respondentů	68
10	Homosexualita je dle Vašeho názoru?	70
11	Bisexualita je dle Vašeho názoru?	70
12	Transsexualita je dle Vašeho názoru?	71
13	Jaký je Váš názor na podstoupení operačního zákroku změny pohlaví u transsexuálních osob?	71
14	Setkal/a jste se někdy ve společnosti s diskriminací gaye, lesby, bisexuála či transsexuála?	72
15	Jaká byla forma této diskriminace?	72
16	Jaký je Váš postoj k přijetí zákona o registrovaném partnerství?	73
17	Souhlasíte s tím, aby byla registrovaným párům umožněna adopce či jiná zákonná forma získání dětí do své péče?	73
18	Znáte osobně někoho, kdo se veřejně hlásí k homosexuální orientaci či bisexualitě?	74
19	Znáte osobně nějakého transsexuála?	74
20	Je pro Vás důležité, jakou sexuální orientaci mají lidé ve Vašem okolí?	75
21	Bylo by pro Vás důvodem k ukončení přátelství zjištění, že blízká osoba ve Vašem okolí je gay/lesba/bisexuál či transsexuál?	75
22	Změnil by se Váš vztah k Vašemu dítěti, kdyby jste zjistil/a, že má odlišnou sexuální orientaci?	76
23	Pokud jste svědkem intimních projevů náklonnosti homosexuálních párů na veřejnosti, tak:	76
24	Jsou členové Vaší rodiny obeznámeni s Vaší sexuální orientací?	77
25	Jaká byla jejich reakce?	77

26	Byl/a jste někdy obětí diskriminace, protože bylo známo, že máte odlišnou sexuální orientaci?	78
27	Jaká byla forma této diskriminace?	78
28	Zaznamenal/a jste někdy nějakou formu diskriminačního chování vůči Vám ze strany kolegů či nadřízených v zaměstnání z důvodu Vaší odlišné sexuální orientace?	79
29	Setkal/a jste se někdy v místě svého bydliště s nějakou formou diskriminace, pokud o Vás bylo známo, že máte odlišnou sexuální orientaci?	79
30	Byl/a jste někdy diskriminován/a při poskytování zdravotnických služeb z důvodu Vaší sexuální orientace?	80
31	Zažil/a jste někdy projevy diskriminačního chování z důvodu Vaší odlišné sexuální orientace ze strany církevních představitel?	80
32	Tajíte před okolím svoji sexuální orientaci?	81
33	Setkal/a jste se někdy v průběhu Vašeho studia s šikanou či obtěžováním, protože o vás bylo známo, že máte odlišnou sexuální orientaci?	81
34	V případě, že jste byl/a někdy v minulosti obětí šikany či násilného chování z důvodu Vaší odlišné sexuální orientace, jak jste dále postupoval/a?	82

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.	Název tabulky	Strana
1	Charakteristika respondentů	68